

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
FILOZOFICKO-PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY A KNIHOVNICTVÍ

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

OPAVA 2004

PAVLA ČÁSTKOVÁ

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Ústav bohemistiky a knihovnictví

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Pavla Částková

Obor: Česká literatura

Opava 2004

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta
Ústav bohemistiky a knihovnictví

REALITA A FIKCE V DÍLE JANA KŘESADLA

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Pavla Částková

Studijní obor: Česká literatura

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Ladislav Soldán, CSc.

Opava 2004

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jsem pouze uvedené
prameny a literaturu.

V Opavě 2004

Pavla Částková

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Ladislavu Soldánovi, CSc., za poskytnuté konzultace, cenné rady a připomínky.

Upřímné poděkování patří panu Václavu Z. J. Pinkavovi, nejstaršímu synu Jana Křesadla, za jeho vstřícné jednání při osobním i písemném styku a přínosné informace a doplňky jinde nezveřejněné, které byly nezbytné pro objasnění některých faktů o životě i díle jeho otce.

Nemenší dík náleží paní Evě Pinkavové, manželce Jana Křesadla, za autentické připomínky a zpřesnění.

Zvláštní poděkování přísluší Ireně Fabiánové za poskytnutí zázemí a rad technického ražení, bez nichž by tato práce v dané podobě nevznikla.

V Opavě 2004

Pavla Částková

Obsah

I.	Úvod	5
II.	Realita a fikce	8
III.	Realita a fikce v životě a díle Jana Křesadla	15
	III. 1 Stanice nástupní	16
	III. 2 Zastávka první – Gymnázium	18
	III. 3 Intermezzo filologické	22
	III. 4 Zastávka druhá – Univerzita Karlova	26
	III. 5 Intermezzo hudební	28
	III. 6 Intermezzo lyrické	31
	III. 7 Zastávka třetí – U Apolináře	33
	III. 8 Intermezzo výtvarné	35
	III. 9 Stanice konečná – Colchester	39
	III. 10 Intermezzo epické	41
	III. 11 Epilog	46
IV.	Realita a fikce v Mrchopěvcích a Antikuru	47
	IV. 1 K časoprostoru	49
	IV. 2 K postavám	55
	IV. 3 Skrytý život Jana Křesadla	80
V.	Závěr aneb Ukončete nástup, dveře se nezavírají...	82
VI.	Bibliografie Jana Křesadla	83
	VI. 1 Rukopisy	83
	VI. 2 Vydaná díla	85
VII.	Poznámky	88
VIII.	Literatura	99
IX.	Soupis příloh	106
	IX. 1 Obrazový materiál	106
	IX. 2 Kopie rukopisů Jana Křesadla	107

*Žijeme naprosto na hranici propasti,
kde zeje tajemství.¹*

Jan Křesadlo

I. Úvod

Od pradávna člověka lákala tajemství. Jejich odhalování a vytváření hypotéz se mnohým stalo celoživotní náplní. Přesto neexistuje jediný fakt, jenž by byl nezpochybnitelný. Nic nám však nebrání stát se hledači pokladů, které se, jak jsme přesvědčeni, ukrývají právě za tou zdí, již boříme.

A proto byla napsána i tato bakalářská diplomová práce. Je koncipována s cílem objevit v textech a životě dosud nepříliš známého a snad i proto nedoceněného autora to, co by mohlo vést k jeho hlubšímu pochopení. I s tím rizikem, že kdyby to bylo možné (nic není nemožné!?), na Křesadlově tváři by při jejím čtení přeběhl ironický úsměv jemu vlastní.

Jinak řečeno, chceme najít to skutečné, co Jan Křesadlo skryl za *bizarními* a *pitvornými* (Křesadlova „interslova“²) příběhy a postavami.

Blížeji se s osobností Jana Křesadla seznámila autorka této práce především prostřednictvím jeho nejstaršího syna Václava Z. J. Pinkavy, s nímž se osobně setkala v Bohdalci u Žďáru nad Sázavou v neděli 1. února 2004. Patří mu velké poděkování za vstřícné jednání a ochotné poskytnutí materiálů týkajících se života a tvorby jeho otce, včetně svolení k využití kopií rukopisů a fotografií na CD-ROMu.

Tato práce, zvláště ve třetí části, hojně čerpá z poznatků získaných ze zmíněných pramenů a rovněž z rozhovoru při osobním setkání. Připomínky a přínosné informace Václava Pinkavy mladšího, stejně jako dodatky jeho matky žijící v Anglii, Křesadlový manželky Evy Pinkavové, které tímto patří nemenší dík, byly nenahraditelnou službou, a snad pomohou odváť a vyjasnit některé černé mraky stále plující nad Křesadlovým odkazem. Významným pramenem se staly Václavem Z. J. Pinkavou výborně a podrobně zpracované webové stránky (<http://kresadlo.cz>). Historii Pinkavova rodu, kterou Jan Křesadlo jako svéživotopisnou vzpomínku sepsal v britském exilu pro svého

syna a která byla použita při psaní třetí části práce, uveřejnil v roce Křesadlova úmrtí Vladimír Novotný v literárním časopise *Tvar*³. Významnou a zatím jedinou vydanou knižní publikací o Janu Křesadlovi je sborník editovaný Václavem Z. J. Pinkavou sestavený k výstavě výtvarných děl Jana Křesadla ve Žďáru nad Sázavou v roce 2000, do něhož přispěli Helena Kupcová (*Vstupenka do Křesadlova světa*, s. 6-7; *Josef Škvorecký odpovídá...*, s. 8-9), Petr Hanuška (*Postmodernistou proti své vůli*, poprvé vyšlo v *Lidových novinách* 29. 8. 1996, zde redakčně upraveno, s. 10-15), o Křesadlově malířském světě promluvil Ladislav Daněk (*Křesadlův malířský svět*, s. 48-57), o oblasti vědecké podal svědectví Křesadlův kolega a přítel Ladislav J. Kohout (*Vícehodnotový vědec*, s. 58). Své mínění zde uveřejnil rovněž editor této monografické publikace (*Dost Mistr, a ne po...*, s. 78-85).

Druhá část bakalářské diplomové práce nazvaná *Realita a fikce* čerpá poznatky především z *Poetiky literárního díla 20. století* s originálním a výstižným názvem *...na okraji chaosu...* zpracované významnou českou teoretičkou a spisovatelkou Danielou Hodrovou a kolektivem autorů; mnohé postřehy byly získány na *Šesti procházkách literárními lesy*, kterými provází Umberto Eco. Mezi studii, v nichž se autoři problematikou reality a fikce blíže zabývali a jsou podkladem této práce, patří například první svazek výboru z díla Růženy Svobodové *Literatura a fiktivní světy* či soubor studií *Cesty stylizace* Luboše Merhauta. Svět grotesky byl objeven zvláště s pomocí knihy *Hraničné otázky grotesknej drámy* Margity Laczkové. Přehled použité literatury je uveden v závěru bakalářské práce.

Pro podrobnější analýzu a konfrontaci díla a života Jana Křesadla jsou zvoleny dva romány, debut *Mrchopěvci* (zde citováno ze třetího vydání nakladatelstvím Maťa v roce 1999) a *Zámecký pán aneb Antikuro* (1992), vyznačující se podobnostmi, jejichž bližší vysvětlení je uvedeno ve čtvrté části práce. Ve stručnosti lze říci, že v nich Jan Křesadlo zasadil děj s bizarními motivy do reálného časoprostoru a v obou se ukázal především jako obrazoborecký typ autora, kterému „není nic lidského svaté“.

Bakalářskou práci ukončuje přílohová část sestávající z ukázek autorova rukopisu a z fotografií, které byly voleny s cílem doplnit a obrazně doložit některá fakta z textové části, v níž jsou pro lepší orientaci na toto uvedeny odkazy. Většinu fotografií poskytl Václav Z. J. Pinkava, některé zhotovila autorka práce.⁴

Jan Křesadlo je osobnost, která buď uchvátí nebo zhnusí. Dovolte autorce této práce, která se řadí ke skupině prvně jmenované, pronést na tomto místě malé osobní poznamenání: *Jméno Jan Křesadlo bylo jedno z prvních, která jsem vyřkla na půdě Slezské univerzity v Opavě. Pro upřesnění, šlo o odpověď na dotaz, kterého světového autora jsme četli. V té době mne tehdy nedávno přečtení Mrchopěvci pohltili a fascinovali natolik, že mě jiný autor v dotyčné chvíli nenapadl. Cílem a smyslem této práce je mimo jiné naplnit přání, aby slova Jan Křesadlo byla také má poslední a aby dokázala, že jsem jméno tohoto tvůrce na semináři světové literatury neuvedla neprávem.*

Nakonec malé upozornění. Rozsah této bakalářské diplomové práce přesahuje obvyklou míru a k textu je připojeno značné množství poznámek. Je to zapříčiněno tím, že autorka práce měla k dispozici některé dosud nevydané rukopisy Jana Křesadla a zaznamenala cenné osobní svědectví jeho ženy a syna týkající se autorovy osobnosti i jeho díla.

Je využito citací z rukopisů, z vydaných děl..., jelikož je to práce o fikci Jana Křesadla a rozhovorů, ať již otištěných či nahraných, dopisů, autentických připomínek osob blízkých i vzdálených..., jelikož je to práce o realitě Václava Pinkavy.

Do hranatých závorek vložila autorka práce své poznámky vysvětlující citované texty.

**Pravda
je až u dna studny,
která nevysychá.**

François Rabelais, Gargantua a Pantagruel

II. REALITA A FIKCE

Deníky či memoáry na jedné straně, pohádky, fantastické, snové příběhy na straně druhé. Jak jednoduché by bylo říci, že první skupinu realitou nazývají je možno, zatímco zástupci druhé pouze smyšlenkami mohou být. Avšak nic není, jak se zdá.

Aleš Haman ve stati *Dokument a fantasma, dvě krajnosti současné české prózy*⁵ zmiňuje fakt, že se v mnohých dílech setkáváme s autentičností a fantaskností najednou. Propojení těchto dvou rysů má kořeny v daleké historii. Projevuje se to zvláště na konci dvacátého století, kdy se především v letech devadesátých objevují v tvorbě českých autorů prózy „vytvářející přeludné, fantaskně fabulativní světy, v nichž se empirické motivy prolínají nebo konfrontují s motivy neskutečnými, halucinantními či mimosvětými“⁶, mezi něž patří také ironické grotesky Jana Křesadla.

Prolínání reality a fikce je prvním z pěti hlavních znaků postmodernismu, které uvádí Martin Hilský v knize *Současný britský román*⁷. I proto je Jan Křesadlo řazen mezi postmoderní autory, ačkoli sám se tak necítil a přídomek postmodernista od Josefa Škvoreckého přijal s upřímným podivením, ale také pobavením.⁸ Křesadlo patří mezi ty, pro něž literárněkritické škatulkování neplatí – je nezařaditelný. Podle prohlášení jeho syna Václava Z. J. Pinkavy je Jan Křesadlo „osamělý, jedinečný, ripostmodernista“⁹, což je slovo odvozeno od francouzského výrazu znamenající „šermířský protiútok, výpad, členění a protivínství konvencí“¹⁰.

Prolínání reality a fikce je také jedním z důležitých atributů grotesky. Křesadlové texty svádí k úsměvu, autor chce bavit sebe při psaní a čtenáře při čtení, jak bude podrobněji přiblíženo dále. Díla Jana Křesadla vyvolávají smích. Na ten však dopadá stín hrůzy z krutosti života vnějšího, stín strachu z prázdnoty bytí vnitřního.

Růžena Grebeníčková ve stati *Poznámky k literatuře faktu*¹¹ pokládá literaturu faktu za antitypizující. Znamená to, že abychom dostali pravdivý obraz skutečnosti, nestačí sesbírat individuální fakta, ale je nutné ozvláštnění, aktualizace. Lépe řečeno, musíme vytvořit syntézu. Jan Křesadlo své románové postavy vytváří podle skutečných postav (několika skutečných postav) a své vymyšlené příběhy koncipuje podle historek osobně prožitých či zprostředkovaných. Tak se před čtenáře dostává románová fikce, která je však zároveň obrazem skutečných lidských charakterů, typických obyvatel nesvobodného Československa podléhajících síle peněz, strachu a nízkosti. Křesadlové příběhy dvou románů, které jsou analyzovány ve čtvrté části práce, jsou obrazem doby padesátých let bez uvedení přesných dat a faktů, ale o to více možným, pravděpodobným, zpracovaným originálním tvůrčím způsobem. Křesadlo formuje fiktivní světy, které jsou provokativní a plné protikladů. Tak jako svět reálný. Přesněji, Křesadlovův svět je hrůzný, absurdní, ale skutečnost byla krutější a tragičtější.

Realitou a fikcí se zabývala rozsáhlá kniha studií Daniely Hodrové a kolektivu *...na okraji chaosu...* s podtitulem *Poetika literárního díla 20. století*. Je zde výstižně řečeno, že každé dílo je „*uspořádanou fikcí*“ a dodáno, že „*fikce a fiktivní svět (paralelně, někdy v poněkud jiném významu se užívá pojmu fikční svět) pro nás v této souvislosti nejsou synonymem výmyslu, neexistujícího světa a skutečnosti, ale specifickým konceptem skutečnosti, který v literárním díle dostává podobu příběhu, děje se vyprávění (prostřednictvím vyprávění, syžetu, časového průběhu, lokalizace, různých kompozičních postupů)*“.¹²

V *Ottově slovníku naučném* je pojem fikce vysvětlen z právního hlediska. „*Změny takové [vztahu člověka k zevnímu světu, jiným osobám a věcem] nazýváme skutečnostmi a pokud s nimi právní účinky povstávají, jako by byla jistá skutečnost, na níž ony jinak závisí, nastala, ač vskutku nenastala, mluvíme o fikci.*“¹³

Z této definice by se dala fikce chápat jako zastírání skutečnosti, jako nepravdivá teze o doložitelných faktech. Tyto dva pojmy (realitu a fikci) nelze oddělit, jsou spojeny zákonem kontrastu, protikladu. Realita může existovat pouze na základě fikce, fikci můžeme rozpoznat jen při znalosti reality. „*Každé literární dílo je výsledkem procesu selekce, redukce schematizace mimoliterárních informací, přetvořených ve fiktivní svět.*“¹⁴ Přesto nikdo nemůže s určitostí mluvit o jednoznačné realitě či fikci, pravda je člověku skryta, ale právě proto tak láká odkrývat skutečnosti, které vedou k rozluštění tajemství.

Francouzský literární vědec bulharského původu Tzvetan Todorov užil při definování literárního textu slovo „pravděpodobný“¹⁵, a to je asi nejpřesnější charakteristika Křesadlových románů. Todorov mluví o textech, které nejsou ani pravdivé ani nepravdivé. Je však možné užít také spojení – i pravdivé i nepravdivé. Křesadlo nepodává věrný obraz skutečnosti, ale reaguje na dobu. Nemá smysl ptát se: Skutečně to tak bylo?, ale důležitá je odpověď na otázku: Mohlo to takhle být? A jestliže Jan Křesadlo využívá k vytváření fikce prvky z mimouměleckého světa, nedělá nic jiného, než že ji činí věrohodnou či pravděpodobnou. „*Aby byl příběh pravděpodobný a vůbec možný, musí být mezi postavou a jejím světem jistá minimální souvislost.*“¹⁶

V části Todorovy *Poetiky* pojednávající o tajemství detektivních románů je zmíněno rozlišení fabule a syžetu ruskými formalisty: „*Fabule je to, co se stalo v životě, zatímco syžet je způsob, jímž autor fabuli předvádí.*“¹⁷ Můžeme tedy říci, že v Křesadlových textech nejde o dva rozdílné příběhy, jeden skutečný a jeden fiktivní, ale o dva pohledy na jeden příběh. Vyprávění s dávkou fantazie a hravosti podložené skutečnostmi. Román samozřejmě nelze chápat jako věrný obraz reality; nejde o její napodobování, ale o vytváření reality nové. Vzpomeňme slova mistra napětí Alfreda Hitchcocka: „*Román je jako skutečný svět zbavený nudných pasáží.*“¹⁸

Jak se píše ve zmíněné studii *...na okraji chaosu...*, ve dvacátém století se setkáváme s takzvanou „*explicitní literární hrou*“ – v dílech se objevují různé „*antiiluzivní postupy*“, prostřednictvím nichž je čtenáři odkrýván akt psaní, a tím je zdůrazněna „*románovost*“ a dále hra, která „*prostupuje dílo implicitně, v podobě jistého, různě nápadného aspektu spjatého s kreativitou*“.¹⁹ Prolínání těchto dvou poloh hry je v díle „*způsobem znejistování nejrůznějších tradičních, už rigidních schémat, způsobů uvažování a koncipování, tradičních a už neadekvátních přístupů k realitě, spjatých s určitými žánry a typy výpovědi*“.²⁰ Jan Křesadlo využívá originálního způsobu autorovy výpovědi a jeho vypravěč s gusem přerušuje napínavý děj metatextovými poznámkami. A to ať už se jedná o různojazyčné verše, historické vysvětlivky, muzikologické či literárně-kritické glosy, lingvistické komentáře, překlady či oslovování čtenáře i samotných postav.²¹ Tímto způsobem je také zřetelně oddělen čas vyprávění od času vyprávěného.

Střídání a prolínání obou zmíněných poloh hry (explicitní a implicitní) je rovněž základem parodie a grotesky. Také z tohoto pohledu bychom mohli při charakteristice románů Jana Křesadla užít tyto dva pojmy.

Maďarská badatelka působící na Slovensku Margita Laczková, která se věnuje především teorii dramatu, ve svém díle *Hraničné otázky grotesknej drámy* považuje grotesku spolu s absurditou za určující prvek společenského smýšlení a literatury minulého století, století dvacátého.²² Sto let, na jejichž počátku změnil Evropu světová válka, do paměti lidstva se nesmazatelně vryje Osvětim a vše co s ní souvisí, stejně jako nelze zapomenout na následné „mírové“, a o to děsivější, terory v období „radostných zítřků“. Jednou z možných obran je štít z groteskního pohledu a satirických výpadů, který autoři nastavují otřesným skutečnostem. A Jan Křesadlo svůj štít zhotovil právě z tohoto materiálu. O grotesce jako reakci na drastické zážitky války se zmiňuje Pavel Janoušek ve stati *Interní subjekt v dramatu*. Podle něj je groteska „subjektivním útokem proti zobrazované realitě i proti vnímateli, útokem využívajícím především pocitů deformovanosti, disharmoničnosti, ošklivosti a nelibosti“.²³

Margita Laczková se při interpretaci tvorby významného maďarského dramatika Istvána Örkényho²⁴, kterého pokládá za nejcharakterističtějšího spisovatele grotesky dvacátého století, zmiňuje o Michailu Bachtinovi²⁵, podle něhož je základem grotesky „dvojaký charakter stredovekej ľudovej kultúry, tzv. jarmočnej kultúry smiechu“.²⁶ A uvedené spojení různorodých jevů odpovídá rovněž koncepcím Křesadlových románů. Ať již jde o spojování dobra a zla, zrodu a smrti, umění a každodenního života či vznešenosti a přizemnosti, o sloučení intelektuálního přístupu s nejnižším, třeba pornografickým pojetím.

V Křesadlových textech se objevuje „efekt zvýrazněné, vědomé, explicitní intertextovosti“²⁷. Můžeme mluvit nejen o intertextovosti – prezentaci jednoho textu v jiném, tedy využití citátů, aluzí k cizím dílům, ale i o metatextovosti – což je souhrnný název pro druhotné texty, které komentují původní dílo (výklad, kritika jiného textu), o nichž hovoří francouzský naratolog Gérard Genette.²⁸ Jan Křesadlo do románů často vkládá citáty či celé texty jiných autorů, které většinou ironicky komentuje. A rozhodně tyto spojitosti netají, jsou naopak zjevné na první pohled. *Adaptační (zjevné)* a na druhé straně *aluzivní (skryté)* navazování jednoho textu na jiný jsou dvě realizační podoby intertextuality, které rozlišuje Tibor Žilka.²⁹ Jestliže se Jan Křesadlo uchýlí ke krycím pojmenováním, jsou to lehce rozeznatelné zástěrky volené s fantazií a vtípem

(dokladem jsou uvedené pasáže v dalších dvou částech této práce). Příkladem Křesadlových odkazů k cizím textům mohou být dlouhé citace Vančurova díla v románu *Zámecký pán aneb Antikuro* či nepřeborné aluze k textům Milana Kundery (především *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže*), Josefa Škvoreckého, Zdeny Salivarové (*Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže, Mrchopěvci*) a k spoustě dalších.

Dejme nyní slovo italskému spisovateli, esejistovi a literárnímu vědci Umberto Ecovi, který dokonale vystihl krásu a potřebu beletrie. Totiž, že ta nám dává „*možnost neomezeně využít naše schopnosti vnímat svět a rekonstruovat minulost. Fikce plní tutéž funkci jako hry. Hraním se děti učí žít, protože napodobují situace, do nichž se mohou dostat jako dospělí. A právě prostřednictvím fikce cvičíme my dospělí svoji schopnost uspořádat naši minulost a současnou zkušenost*“³⁰.

Hravost je jedna z nejpříznačnějších charakteristik básníka a prozaika Jana Křesadla. Z jeho tvorby je patrné, že psát jej baví. Přistupuje k čistému papíru s otázkou, kterou s oblibou kladou děti: Co by bylo, kdyby..., a při odpovědi stoupá na pomyslném žebříku fantazie až někam na jeho nedostižitelný konec. Hraje si s jazykem, s vyprávěním, s časoprostorem, s žánry, s fikcí i realitou, spoluhráči se mu v jeho dílech stávají literární tvůrci, čtenáři, postavy i jeho alter ego. Křesadlova hra ale není samoúčelná. Jan Křesadlo nezastírá, že chce svými texty především bavit, a to jak sebe, tak také čtenáře, využívaje při tom rozmanitosti své erudice. Ale tímto postupem dává zároveň nahlédnout až na dno nejhrůznějších a neuvěřitelných skutečností. Tento přístup je metodou, jak zesměšnit a satiricky ztvárnit ty, kteří se těší zbožnému, ale mnohdy neoprávněnému, uctívání. Jinak řečeno, Křesadlo útočí proti všem, kteří skrývají skutečnost za idylickými sny o ní.

Křesadlo s dodržением přísných pravidel dokáže splétat seifertovský věnec sonetů, napsat rondel, triolet, různé typy sonetů a balad (např. villonská balada v *Mrchopěvcích*), neváhá se pustit též do forem spíše archaických. Svou básnickou dovedností pak zdobí a protkává své prózy k pobavení jak sebe, tak k pobavení či poučení čtenáře. Hravost předznamenal již v mottu ke své prvotině, pro něž si přeložil citát z *Cara Nikity* Alexandra Puškina:

Mnozí mi tu také lají

a teď, bohužel, se ptají

proč ten blbej fór, bůh sud’?

*Co vám po tom? Měl jsem chuť!*³¹

Křesadlovy romány nesou mnohdy znaky fikce. „*Nejzřetelnějším textovým (tzn. vnitřním) znakem fikce je úvodní fráze typu ‚Bylo nebylo‘*“³², čteme v jedné z *šesti procházek literárními lesy* Umberta Eca. A tato dvě slova, která důvěrně zná většina z dob dětství, nás uvádějí do první kapitoly Křesadlova debutu. Stejně pohádkově Křesadlo také končí: „*Rozšířila se pověst, že ho vzal čert. Aby už je vzal všechny!*“³³ Přidejme ještě jednu větu z textu Ecova: „*Věci však nejsou tak jednoznačné, jak by se mohlo z teoretického pohledu zdát.*“³⁴ A vskutku. Po přečtení neuvěřitelných příběhů a poznání ještě neuvěřitelnějších postav Křesadlových děl zamrazí do morku kostí každého, kdo má alespoň malé ponětí o době, která panovala v Československu pod nadvládou sovětského impéria. Až příliš zřetelně zde najednou vyvstávají souvislosti románových příběhů s osudy lidí, kteří museli ať již pasivně či s přímou účastí protrpět tuto dobu. A také v sobě možná najdeme tytéž touhy, které prožívají postavy, a ozve se dokonce i animální podstata člověka, která se skrývala v nejtemnějších hlubinách naší duše.

Křesadlo tyto skutečnosti podává méně obvyklým způsobem. Byl od mládí výborným vypravěčem, který s radostí často bavil své okolí. Snovat příběh, také to byl jeden z momentů, kdy se na okamžik odpoutal od drsné reality a vznesl se do fantastického světa. „*En se zasní: Než na něj přijde řada, může se klidně zabývat svými fantaziemi. Soudruzi tedy provozovali kritiku a sebekritiku, zatímco En v duchu spřádá jakousi fantastickou povídku, či historku: Bavíval se tak často – teprve o mnoho a mnoho let později přišel na to, že by třeba mohl psát a bavit tak i jiné lidi, že tento proces snového vymýšlení situací a postav je vlastně podstatou spisovatelského řemesla.*“³⁵ Přestože jsou Křesadlovy romány založeny na skutečných událostech, jeho příběhy kontrastují s literaturou faktu, která začíná na konci dvacátého století „*likvidovat sujetovou literaturu*“³⁶. Je si také jistě vědom toho, že „*prosazovat pravdu není funkcí literatury*“³⁷ a ví, že „*co má působit pravdivě, nesmí být pravdivým*“³⁸.

Příběh, typický znak Křesadlových románů, je podle Jaroslava Kříže páteří klasického díla moderní prózy.³⁹ Odehrává se v nějakém čase, nějakém prostoru. Z tohoto časoprostoru ční postavy, které se stávají nositeli děje, myšlenky, ideje díla. Křesadlo neuznával nesyžetovou literaturu a jeho románům nechybí fabule.

Jan Křesadlo však nepíše nezáživné vymyšlené příběhy, které po delším čtení začínají vnímatele nudit. Dokáže přinutit čtenáře ke spolupráci, aktivitě, přemýšlení a probudit v něm touhu po vědění. Křesadlovou silnou stránkou je dobře zvládnutý

dějový spád románu pomocí tradičních vyprávěcích technik a brilantní charakteristika postav. Zároveň dějovou linii prokládá účelně volenými reflexemi vypravěče – meditacemi, úvahami, komentáři.

Přestože Jan Křesadlo při psaní s gustem využíval své výjimečné erudice, neznamená to, že jí činil texty nesrozumitelnými. Nesmí se však konzumovat tak, jak jsou nám servírovány. Musíme hledat a odkrývat jednotlivé svršky, do nichž Jan Křesadlo prvotní tovar zahalil, a objeví se před námi pravda, která je mnohdy nepříjemná a kterou si mnozí neuvědomí či uvědomit nechtějí.

„Život je pln tajemství. Naše pouhá existence je hluboké tajemství. Některým čtenářům přijdou mé knihy zkarikované, realita v nich se jim jeví bláznivá, divná, nesourodá. Ale realita kolem nás taková je. Většinou totiž nejsme s to chápat ji v její komplexnosti, tak si z ní vybereme určité rysy a zacházíme jen s touto výsečí, s dílčím aspektem, který je relevantní pouze pro náš způsob jednání s realitou.“⁴⁰

Je však potřeba mít vždy na paměti slova Karlheinze Stierleho, která ve studii *Cesty stylizace* cituje Luboš Merhaut: „Člověk může dílu vždycky jen rozumět, ale nikdy porozumět.“⁴¹ Abychom mohli objevit reálný podklad fiktivního světa románu, je nutné znát co nejvíce o světě skutečném. A proto je tato práce pokusem zčásti odhalit skrytý život Jana Křesadla, což, jak doufáme, pomůže alespoň rozumět tomu, co nám tento ojedinelý spisovatel dvacátého století chtěl ve svých románech říci.

*I know you believe you understand what you think I said
but I'm not sure you realise that what you heard was not what I meant.*

Anonym na londýnské pohlednici

*Vím, že se domníváš, že rozumíš tomu, co si myslíš, že jsem řekl,
ale nejsem si jist, že si uvědomuješ, že to, co jsi slyšel,
nebylo to, co jsem měl na mysli.*

Přeložil Václav Z. J. Pinkava, syn Jana Křesadla

III. REALITA A FIKCE V ŽIVOTĚ A DÍLE JANA KŘESADLA

PhDr. Václav Pinkava, CSc., alias spisovatel Jan Křesadlo

* 9. 12. 1926, Praha

† 13. 8. 1995, Colchester (Velká Británie)

Klinického psychologa Václava Pinkavu zná jen hrstka zasvěcených. O něco známější je Jan Křesadlo, originální a nenapodobitelný romanopisec sklonku dvacátého století. Tento renesančně všestranný jedinec však byl také sexuolog, matematický logik, přírodovědec, znalec astrologie, filozof, hudební skladatel, zpěvák, sbormistr, básník, klasický filolog, polyglot (ovládal mnoho živých i mrtvých jazyků, mimo jiné i starořečtinu, klasickou latinu, sanskrt či hebrejštinu), malíř, kreslíř, karikaturista, překladatel, publicista... a především člověk. Protože „*dobrym spisovatelem nikdy není pouhý mistr slova. Dobrym spisovatelem je člověk, který vnímá hodnoty tohoto světa a dokáže je jakýmsi tajemným způsobem přenést na stránky*“.⁴²

Jan Křesadlo je literární pseudonym, který si Václav Pinkava zvolil pro své beletristické práce. Jednak proto, jak píše Josefu Škvoreckému v dopise z 28. října 1980, že „*anglická emigrantská pospolnost je poněkud parochiální, jednak mám v ČSSR příbuzné*“⁴³. Proč právě Jan Křesadlo? V tomto jménu se skrývá jeho láska k hudbě, historii i filologii (velice se mu líbilo neutrum se zakončením na -o, „*jako angličtinář profesor Vočadlo nebo šikovatel Nasáklo ze Švejka*“, cituje Křesadlova slova Helena Kupcová⁴⁴). Podle nejstaršího syna Václava nebyl také spokojen se svým občanským jménem, ve kterém se nevyskytovala žádná česká diakritická znaménka, ani čárka, natož háček. Pseudonym však není výplodem jeho bujné fantazie. Vysvětluje jej

Škvoreckému v témž dopise: „*Skutečný Křesadlo žil v 16. století, byl členem literátského bratrstva, tuším, že v Sedlčanech (tedy též mrchopěvec „of Sorts“)* a je vyportrérován v jejich iluminovaném Kancionále.“⁴⁵ A sehraje zde svou roli také Křesadlova psychologická praxe, protože příslušný kancionál mu jednou přinesl ukázat jeho pacient, který byl povoláním archivář. V jedné iluminaci tam byly vyobrazeny dvě postavičky literátů-zpěváků s textem: „*Martin Kantor Jaroměřský chórům spravuje, Jan Křesadlo Klatovský jemu svědčí.*“⁴⁶ Iluminace s tímto textem Pinkavu zaujala, jméno Jan Křesadlo adoptoval jako svůj literární pseudonym a fotokopii iluminace si posléze pověšil ve své pracovně. Postava archiváře se nejednou objevuje i v Křesadlových románech a je pravděpodobné, že čerpal z osudů tohoto pacienta. Za všechny uvedme původního zámeckého archiváře dr. Pitra z románu v románu⁴⁷ *Pangerach*.

Na oficiální literární pole vstoupil Jan Křesadlo v takřka šedesáti letech románem *Mrchopěvci*, který byl hned po napsání zaslán manželům Škvoreckým a až po čtyřech letech vydán v jejich torontském vydavatelství Sixty-Eight Publishers. Ačkoli je jméno Jan Křesadlo uvedeno v záhlaví mnoha dalších románů a Janem Křesadlem-prozaikem se v této práci zabýváme především, pro pochopení reality a fikce v jeho dílech je důležité vrátit se na počátek cesty, na jejímž posledním úseku šel po stopách literárních. K vytváření svérázného literárního světa románů, povídek i básní využil svých odborných znalostí a širokého pole zájmů. Seznámíme-li se podrobněji s životními osudy Václava Pinkavy, je patrné, že jeho životní peripetie se příliš neliší od románových příběhů Jana Křesadla a lze říci, že Václav Pinkava zčásti učinil vlastní život „*předmětem umělecké hry a materiálem stylizace*“⁴⁸. Vydejme se tedy po stopách Václava Pinkavy a staňme se svědky zrození Jana Křesadla.

III. 1 Stanice nástupní

Václav Pinkava, pokřtěn Václav Jaroslav Karel, pocházel z rodu Pinkavů, kteří přišli do Zbiroha v jihovýchodních Čechách nedaleko Plzně neznámo odkud. Je pravděpodobné, že přišli ze Zlínska, kde se jméno Pinkava rovněž vyskytuje. Literární, hudební i výtvarné nadání má tento rod v krvi odnepaměti. Jeho pradědeček Jan Jakub Pinkava (viz obrazová příloha č. 5) žijící v malém městě Blovice u Plzně odešel za kumštem do Prahy, kde se, ačkoli nevystudoval žádnou hudební školu, stal – jako samouk – prvním trombonistou opery Prozatímního divadla pod taktovkou Bedřicha Smetany. Později, jak v rodině vypravoval, když troubili slavnostní fanfáry v opeře

Libuše, obrátili se na pokyn pozdějšího dirigenta, směrem k lóži, kde seděl tehdy už hluchý Bedřich Smetana, v marné naději, že snad skladatel aspoň jejich fortissimo zaslechne.⁴⁹ Pinkavovi dva synové byli vychováváni na Šumavě. Jan se učil formářem ve sklárně a již zde uplatnil svůj výtvarný talent. Samostudiem a pílí se vypracoval až na ředitele sklárny v Trhové Kamenici. Později založil firmu Jan Pinkava se sklárnou v Radnicích u Plzně (viz obrazová příloha č. 6). Důležitým rozhodnutím byla koupě obchodu s luxusním sklem v Praze na Ovocném trhu. Jeho přičiněním obchod vzkvétal a Jan Pinkava se stal bohatým a váženým pražským občanem a členem tzv. Obchodního gremia. Měl filologický talent. Přestože absolvoval jen tři třídy obecné školy, naučil se správně mluvit a psát jak česky, tak také dobře německy a místo běžnější francouzštiny si se správnou předvídavostí zvolil za třetí obchodní jazyk angličtinu. Anglicky mluvil tak dobře, že překládal povídky, které vycházely v literární příloze *Národní politiky*. Problém mu nedělaly ani počty a úspěšně zvládl i účetnictví firmy. Byl českým vlastencem, kupříkladu několikrát odmítl vyhovět úřednímu předpisu označit vchod do obchodu dvojjazyčně, to znamená německy a česky, a raději platil opakovaně pokuty, později dokonce předem. Nakonec přece jen musel podlehnout rozkazu dvojjazyčnosti, ale vyřešil to po svém: nad českým nápisem se objevilo místo německého Eingang neutrální, francouzské slovo Entrée.

V padesáti letech náhle zemřel. Protože nezanechal závěť, byl jeho majetek rozdělen mezi šest potomků, z nichž nejmladší je Křesadlův otec, Václav Pinkava. I u něj byly patrné umělecké sklony. Byl příležitostným básníkem, poutavým vypravěčem a nadaným hercem, výborně kreslil. Jeho hereckého talentu si všimnul známý režisér činohry Hilar, který mu dokonce jednou nabídl jednu z hlavních rolí, ale opatrný velkoobchodník Pinkava nabídku s těžkým srdcem odmítl v obavě, že by tak mohl uškodit obchodní reputaci firmy.⁵⁰ Po otci zdědil obchodní cit. V meziválečné všeobecné hospodářské krizi odkoupil od bratrů podíly a svým nadáním a pílí vykřesal firmu z dluhů. Právě díky němu obchod nezkrachoval, byl přemístěn do Vodičkovy ulice (viz obrazová příloha č. 7) a po druhé světové válce se Pinkava stává milionářem. To už byl na světě i jeho syn Václav narodivší se 9. prosince 1926 manželům Václavu a Karle Pinkavovým (viz obrazová příloha č. 10) jako první a ne z jejich vlastního rozhodnutí i poslední dítě.⁵¹ Václavova matka, rozená Klementová, vyučená švadlena, pocházela z chudší pražské čtvrti Žižkova, z proletářské rodiny, jejíž původ byl šlechtický.⁵² Klementův rod má kořeny v drobné italské šlechtě, v erbu měli červeného

gryfa (viz obrazová příloha č. 9). Tento heraldický tvor sehraje důležitou roli ve fantastickém, klímovsky laděném příběhu sepsaném Ronaldem Jakešem (anagram jména Jan Křesadlo) *Pangerach*, tvořící jednu ze tří, respektive čtyř částí románu *Obětina* (jak sám autor upozorňuje v *Prohlášení*, za samostatnou část se může považovat i romantický příběh o lásce, který si čte Pangerach převtělený do gryfa – do pasu orel, od pasu dolů lev). Příjmení svých předků si později Jan Křesadlo zvolil jako pseudonym (J. K. Klement) při překladu Seifertova *Věnce sonetů*, který do angličtiny přebásnil s pomocí dcery Evy Stucke (viz obrazová příloha č. 27). V románu *La calle Neruda* se zčásti stylizuje do postavy Juan Yescas y Clementi, což znamená „*Jan Křesadlo i Klement*“ podle španělského idiomu „*chudý i šlechtný*“⁵³, který má shodně s rodem Klementů italské předky. Otec Křesadlovy matky, vlakvedoucí s uměleckými sklony Jaroslav Klement (viz obrazová příloha č. 8), maloval, psal básně, hrál na housle. Mladý Václav trávil prázdniny společně se svými příbuznými v dříve zmíněných Radnicích u Plzně, kde měla rodina Pinkavova vedle sklárny dům a ovocný sad. Tam byl prvně okouzlen básnickou múzou svého o něco staršího bratrance Václava Stutziga (básníka Jana Gregora), syna otcovy sestry, a jím inspirován již v útlém věku začal psát básně.⁵⁴

Radnice se staly modelem pro Ryboví a okolí, dějiště v románu z meziválečného období Československa *Vara guru*.

III. 2 Zastávka první – gymnázium

Pinkavovi bydleli v Praze na Vinohradech. Zde Václav získal jak vzdělání základní v obecné škole Na Smetance, tak střední, a to na klasickém Gymnáziu dr. Edvarda Beneše v Londýnské ulici, na které nastoupil v roce 1938. Tady dostal základ širokého rozhledu, který považoval v životě za důležitější než specializaci v oboru jediném. Jak uvedl v roce 1994 v rozhovoru v Radiu Alfa, on sám byl ještě žákem staré školy a získal kvalitní vzdělání. Křesadlo pokládá „*naše střední školství, prvorepublikánské*“,⁵⁵ dokonce za lepší než výuku na vyhlášené anglické škole The Colchester Royal Grammar School, založené již v šestnáctém století Jindřichem VIII., kterou navštěvovali později jeho dva mladší synové. Podle Jana Křesadla české školství zničil Zdeněk Nejedlý, kterého s oblibou kritizuje ve svých románech. Již v debutu i v *Zámeckém pánu aneb Antikuru*, o nichž blíže ve čtvrté kapitole, anebo v *Obětině*, v níž neváhá označit studenty onoho období za „*odchovance dědem Nejedem*

zkurvených škol⁵⁶, v románu *La calle Neruda* se můžeme dočíst, že dědkem Nejedlým byl významný český literát Jan Neruda začleněn do „oficiální buzerace“⁵⁷. Ostatně v Radiu Alfa zdůrazňuje, že Nejedlý si Vyšehrad jako místo posledního odpočinku nezaslouží („měli by ho vykopat z toho Vyšehradu“). Křesadlova kritika Zdeňka Nejedlého (1878-1962) je pochopitelná. Hrozivé škody napáchal Nejedlý především jako ministr školství (1945-1953), s jeho jménem je spojeno zavedení tzv. jednotné školy reformou roku 1948, ale také „čistky“ na vysokých školách, odstranění nepohodlných vysokoškolských učitelů a tzv. studijní prověrky, jejichž obětí se stal také mladý Pinkava. Když se Nejedlý roku 1952 stává členem Československé akademie věd, věnuje se především svérázné interpretaci české historie, s komunistickým hnutím se snaží spojit tradice husitství a národního obrození. Nejedná se jen o historii a literaturu. Co Křesadlovi asi nejvíce „leželo v žaludku“, byly Nejedlého soudy o hudbě, především odsouzení hudebních skladatelů Dvořáka a Janáčka, jejichž hudbě nerozuměl.

Již od dětství vynikal Václav Pinkava svou bystrostí a intelektem, je znát nadání především v uměleckých oborech, ať již v hudebním, výtvarném či literárním. Stranou ovšem později nezůstaly ani přísně materialistické obory jako matematika a později jím na gymnáziu oblíbená fyzika. V jedenácti letech zúročil svůj výtvarný talent a jeho ilustrace byly publikovány v *Junáku*, schopnost vytvořit příběh si ověřil na tvorbě románu, který však nakonec nedokončil.⁵⁸ Začíná psát i básně (viz výše). Leckteré končí v šuplíku, mnohé z nich si dlouho uchovával v paměti a s oblibou přátelům recitoval. Některé z těchto prvotin vyšly ve sbírce *Sedmihlásek*, spolu s básněmi rekonstruovanými na základě uchování v paměti, jejichž rukopisy spálil před emigrací. Skládá oslavné básně. Ovšem oslavné, jak můžeme dnes dodat, „křesadlovsky“. Srší v nich vtípem a satirou, a je možné, že některé by mu mohly způsobit nemalé problémy. Píše také básně příležitostné. Později této zkušenosti využívá při tvorbě románů. Klíčovým motivem *Mrchopěvců* je starořecká *Óda na Stalina* (viz příloha, rukopis č. 1), v autobiografické povídce *Jak jsem se stal grafomanem* nalézáme *Sonet lásky*⁵⁹, který má „perfektní formu vlášského sonetu“, jak dílo hodnotí sám autor, ovšem s obsahem „obscénně stupidním“, dodává. Formové dokonalosti je učiněno zadosti také protistalinovským akrostichem.

Roku 1942 byl Václav Pinkava z gymnázia vyloučen pro zesměšňování výuky německého jazyka, což si mohl dovolit pro své výborné znalosti této řeči. Německy

rozuměl od dětství, protože matka chodila k jeptiškám do německé školy a jako malému mu recitovala německé dětské říkačky. Navíc si v dětství hrával s německými dětmi, od nichž jejich rodný jazyk pochytil. Také to, že si jeho rodiče věci, o kterých malý Václav neměl vědět, říkali německy, ho povzbudilo, aby se tento jazyk naučil, vypráví v Radiu Alfa. Jeho odpor k jazyku „*odvěkého vraha všeho Slovanstva*“⁶⁰ byl však tak velký, že ve škole odmítal mluvit německy i za cenu vyloučení ze studií.

Zde jsou také kořeny Křesadlova negativního postoje k osobám v jeho očích bezpáteřním, mezi něž podle něj patřil například nedávno zesnulý Milan Machovec⁶¹ (viz ukázka z románu *Zámecký pán aneb Antikuro* na padesáté první straně této práce), a z nichž s oblibou tvoří charaktery i podoby svých literárních postav. Milan Machovec byl o rok starší než Pinkava a „[...] *za války, při stoletém výročí gymnázia, [...] se tenhle agilní mladík objevil v německém tralaláčku. Když se do ústavu dostavil tehdy smutně proslulý německý inspektor českých škol, [...] Machovec jej vítal pročitěnou německou řečí. Bylo mi z toho zle,*“⁶² vzpomíná Václav Pinkava v rozhovoru s Josefem Chuchmou. Nesmiřitelně je také děлил názor na Tomáše Garrigua Masaryka⁶³, pro něhož na rozdíl od Křesadla neměl Milan Machovec dobrého slova. Přestože Křesadlovi hrozilo, že jej Machovec, který ho později učil na filozofické fakultě, vyhodí ze zkoušky (co čert nechtěl, vytáhl si Křesadlo otázku o T. G. Masarykovi), neslevil Křesadlo ze svého přesvědčení, „*mně se přičilo ho [rozuměj Masaryka] pomlouvat*“⁶⁴, a nakonec odchází s „dobrou“ v indexu. Cílem Křesadlových sarkastických poznámek se Milan Machovec stává také v povídce *Jak jsem se stal grafomanem*. Zde je pod jménem Makovec vyličen jako bývalý křesťan, který se mění na komunistického odpůrce náboženství, přednášejícího českou filozofii na Karlově univerzitě. „*Taky ty sračky, co von přednáší – minule probíral Masaryka. To sem teda netušil, jaká byl ten Masaryk mravní a intelektuální zrůda! Člověče, to sou kolikrát úplný humory. Kdyby to nebylo k blití, tak by to bylo k pláči anebo k popukání.*“⁶⁵

Z podobných důvodů se Jan Křesadlo kriticky staví i k Milanu Kunderovi⁶⁶, kterým opovrhuje „*za jeho životní filosofii bezpáteřního oportunismu a egoismu a za jeho posérství*“⁶⁷. Nikdy nemohl pochopit Kunderovo tvrzení v *Knize smíchu a zapomnění* (1981), že lepší půlka národa stála v roce 1948 za komunistickou stranou. „*Lidé byli nadšeni Ruskem, které vyhnalo ze země Němce, a protože viděli v české komunistické straně jeho věrnou paži, přenesli svou sympatii na ni. Tak se stalo, že se komunisté zmocnili v únoru 1948 vlády nikoli v krvi a násilí, ale za jáсотu přibližně*

*poloviny národa. A teď dávejte pozor: ta polovina, co jásala, byla aktivnější, chytřejší a lepší. Ano, namítejte si, co chcete, komunisté byli chytřejší. Měli velkorysý program. Plán úplně nového světa, v němž všichni najdou své místo. Ti, co byli proti nim, neměli žádný velký sen, nýbrž jen pár morálních zásad, obnošených a nudných, z kterých chtěli ušít záplaty na roztrhané kalhoty poměrů takových, jaké byly. Není proto divu, že ti nadšení a velkorysí lehce zvítězili nad kompromisními a opatrnými a začali rychle uskutečňovat svůj sen, tu spravedlivou idylu pro všechny.*⁶⁸

Teze o „půlkách národa“ se stává leitmotivem, který v příhodných chvílích Křesadlo užívá a včleňuje do většiny svých děl. Kupříkladu v *La calle Neruda* hned dvakrát, na straně padesáté čtvrté a sto sedmdesáté první: „*Neproslavil se, neboť nepatřil k lepší půlce národa a nebyl naopak ani disidentem.*“ „*Jak se nám, hlavně v cizině, opakuje z kompetentních míst, v roce 1948 stála lepší půlka českého národa za komunistickou stranou. Je-li totiž někdo hloupý a méněcenný, není to taková hanba ho utlačovat, protože si za to vlastně může sám. Ale tady jsem už nějak moc odbočil,*“ končí úvahu Křesadlo a vrací se do fantastického světa pošpanělštěné Nerudovky.

Na zmíněný výrok Milana Kundery měl Jan Křesadlo na počátku devadesátých let dokonce v úmyslu odpovědět románem, který nesl pracovní název *Půlky*. Založen měl být opět na polemickém gestu a převrácené perspektivě.⁶⁹ Koncept či torzo románu je uchováno v rukopisné pozůstalosti autora.

Křesadlo Kunderu v mnoha dílech přímo nemilosrdně napadá. V románu *Obětina* karikuje jak jeho osobu, tak jeho psaní: „[...] *mnohem protivnější typ je ten Richard Menturela, protože ten si to ani nevodpykává v disidentuře, ale naopak z toho těží – ale přitom, a pámbů mě netrestej, vždyť ten chlap vůbec neumí psát!*“⁷⁰ V tomto díle Křesadlo neváhá kritizovat ani svého exilového nakladatele Josefa Škvoreckého (Alois Škovronský), který se pro kult osobnosti Richarda Menturely (rozuměj Milana Kundery) odmítá zabývat formově dokonalým epickým románem Jindřicha Henryho (zčásti Jan Křesadlo). Přestože tyto rozmíšky vycházejí ze skutečnosti, Škvorecký vždy považoval Křesadla za výjimečného autora a uznával jej stejně jako kmenového spisovatele 68 Publishers Milana Kunderu.⁷¹ Škvorecký se spolu s mnoha jinými osobnostmi z literárního světa objevuje rovněž v satiricko-satyrském románě *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže*, který je psán jako přímá parodie na Milana Kunderu. Křesadlo jej pod jménem Roman Kočica ztvárnil jako jednu z hlavních postav. V tomto

díle je Kundera ještě zmíněn jako autor knihy o Tamaře – trefně nazván Vulvera (použito obdobně jako u stejně pikantního pojmenování Mentu(re)la překladu z latiny).

Václav Pinkava patřil k těm nemnoha osobnostem, které svou tvorbu nezaměnily „za přímou služebnost okamžitým politickým požadavkům“⁷². Stejně jako Jindřich Henry z románu *Obětina* se nestal stalinským slavíkem a nevyužil své schopnosti veršovce. „*Kdyby toho býval hned v mládí využil a psal básně o Stalinovi, budování, traktoristech atd. mohl se tím nóbl živit, jezdit na Dobříš atd. Později, když už to druzí vyzkoušeli a nic se jim nestalo, mohl začít psát buď zase básně, ale ještě lépe prózy či dramata, opatrně kritické vzhledem k takzvaným poměrům, čímž by se stal miláčkem publika, vyhladovělého v tomto směru, a při trošce štěstí i osobností známou západní intelektuální veřejnosti. Ta by naopak žasla nad jeho absolutní revolučností, totiž, že je revoluční i vůči marxistickému revolučnímu režimu, tedy jaksi na kvadrát, a tedy velice obdivuhodný.*“⁷³

Přesto se Jan Křesadlo cítil povinován předat své životní zkušenosti mladším nepamětníkům, a proto také nejspíše začal psát a vydávat svou tvorbu, i když téměř na sklonku života. To mu umožnilo vše posoudit s odstupem času, bez zbytečně velkých emocí a s nadhledem několika desetiletí. Chtěl a musel napsat to, co skutečně lidé v Československu téměř celé dvacáté století prožívali, opravit zkreslený pohled, který nabízeli oficiální autoři jak čtenářům doma, tak i v zahraničí.

Po vyloučení z gymnázia Pinkava studoval na obchodní akademii a v pětačtyřicátém roce se učil drogistou. V tomto období, ale i v době pozdější, se jako autodidakt soustřeďuje na studium latiny, řečtiny, živých jazyků či filozofie, čímž získává humanitní základ pro celý další osobní život i následnou literární aktivitu.

III. 3 Intermezzo filologické

Své prakticky či teoreticky nabyté filologické a jazykové znalosti využívá Jan Křesadlo hojně při vytváření příběhů. Při volbě „krycích“ jmen, za nimiž se skrývají skutečné osoby, si často bere na pomoc latinu či řečtinu, mnohé z jeho románů obsahují dlouhé pasáže v nejrůznějších řečech. Tak například v první části triptychu *Obětina*, parodii na tzv. gotický román nazvané *Fialový anachoréta*, je třetí *Intermezzo*, v němž jsou vyličený zvrhlé sklony krále, o kterých se mohl čtenář poučit již při četbě

Mrchopěvců, napsáno Janem Křesadlem latinsky, „*neb napomínán bývá neustále, že sprostoty vždy líčí neurvalé, a Pavla Řehořová hysterkuje*“⁷⁴. Je to narážka na počáteční negativní přijetí *Mrchopěvců* po vydání v exilovém nakladatelství. Záporný postoj zaujal v prvním čísle *Zpravodaje* z roku 1989 i literární kritik Pavel Řehoř. *Intermezzo* čtvrté je psáno slovensky. V *Obětíně* využil Jan Křesadlo také znalost angličtiny, němčiny či hebrejštiny a v knize třetí nazvané *Pangerach* stvořil, jak upozorňuje v poznámce pod čarou, podle vzoru Ladislava Klímy (Leopold Klimeš), dialekt lidí žijících pod horou Tuřín, podtuřínštinu (čeština zbavená „*přílišné měkkosti*“⁷⁵). Fantaskní názor, že je česká řeč příliš měkká a kakofonická, skutečně Klíma vyjádřil ve stati *Vředy na českém jazyku*, která byla zařazena do *Almanachu Kmenu* z roku 1948.

Originální umělý jazyk nazvaný urogalština zkonstruoval Křesadlo ve svém druhém románu (trojrománu) *Fuga trium*. Je rovněž využit v sedmijazyčná sbírce Křesadlových raných básní nazvané *Sedmihlásek*.

Ruštinu, přesněji azbukou napsaný český text, užil Křesadlo k vytvoření automaticky cenzurovaného románu *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže*, čímž tyto pasáže učinil „*pastmi na pokrytce*“. Stejný princip uplatnil i v dosud nevydaném románu *Skrytý život Cypriána Belvy*, ve kterém Křesadlo použil k transliteraci češtiny glagolici a pro neznalé přikládá návod k rozluštění. Kdo se však i tak do tohoto pro mnohé náročného úkonu pustí, bude to z jeho vlastního rozhodnutí. Jak Křesadlo k těmto pasážím ve *Varování* před vlastním příběhem *Kravexu₅* píše, „*kdo je čist nechce, ať je prostě vynechá*“⁷⁶, a jak se také čtenáři mohli přesvědčit v již vydaných románech, nejsou tyto části nezbytně nutné pro pochopení myšlenky a tok příběhu, souvislost se vynecháním neztratí, „*ta je jasná z kontextu*“⁷⁷.

Španělštinu, pro jejíž pasivní znalost postačí podle Křesadlových slov⁷⁸ zvládnutí latiny, kterou příslušníci staré generace měli povinně na střední škole, použil Jan Křesadlo jak v samotném textu, tak již v názvu dalšího románu, tentokrát *fantastické frašce, zhruba v tradici V. Rady a J. Žáka, La calle Neruda*. Nerudova ulice v Praze se zde, a s ní také její obyvatelé, změnil na bizarní a fantaskní svět à la Latinská Amerika oslavující chilského nositele Nobelovy ceny Pabla Nerudu, jehož některé, prý dosud nepublikované a o to více „*zajímavé*“, básně nám Křesadlo servíruje i ve vlastním českém překladu.

Již v mládí Jan Křesadlo hodně četl, miloval Haise-Týneckého a jeho knihy o přírodě, broucích a podobně. V beletristických románech udivuje Křesadlo jazykovými znalostmi i komentáři z těch nejroztodivnějších oborů. Oblíbenou doménou jsou realistické až naturalistické popisy z tajů zoologie (například potírání idylických představ o světluškách v *Zámeckém pánu* či výklad několika bizarností světa a přírody v povídce *Jedno ráno a večer v životě Cypriána Belvy*⁷⁹). Odborným popisem lamy, neboli llamy, latinsky *Lama glama* L., si může své znalosti doplnit čtenář románu *La calle Neruda*, o rozdílu mezi *Sciurus vulgaris* L. a *Sciurus niger* nás poučí v triptychu *Fuga trium*, v němž rovněž vysvětlí, jaký že to je vlastně rozdíl mezi losem a sobem.

Znalosti ze zoologie jsou důležitým prvkem také při vnějších charakteristikách postav, jak bude ukázáno ve čtvrté části práce při podrobnějším rozboru *Mrchopěvců* a *Antikura*.

Své hluboké a neuvěřitelně široké encyklopedické znalosti čerpá Jan Křesadlo při své výborné paměti z „bezpečné“ bohatě zásobené knihovny, když jej jeho poněkud neurotický otec v až chorobném strachu o své jediné dítě nepouští dovádět venku s jeho vrstevníky. Zakazoval mu dělat cokoli rukama, aby se nezranil. Nekoupil mu ani kolo a například „*nůžky do ruky nedostal do svých dvanácti let*“, vzpomíná z vyprávění otce jeho nejstarší syn Václav Pinkava⁸⁰. Proto je jedním z mála nedostatků Jana Křesadla neobratnost (ovšem jak snad vyplývá z této práce, ne literární). Malá manuální zručnost je způsobena i tím, že byl přeuceným levákem. Levou rukou výborně kreslil, pravou psal. I to má možná svůj podíl na jeho téměř hieroglyfickém rukopisu (viz příloha kopií rukopisů Jana Křesadla), stejně nečitelném, jako jeho osobnost. Navíc, ve svém rukopise mnohé charaktery písma převzal do latinky ze své oblíbené starořečtiny.

K mylným závěrům může vést Křesadlova obliba obdařovat některé postavy, do nichž se v románech z části stylizuje, manuální zručností. Tak například Jana Bendová v diplomové práci *Prvky autostylizace ve vybraných prózách Jana Křesadla*⁸¹ ztotožňuje tyto vlastnosti postav s autorovými dovednostmi. Jako příklad uvádí psa *Girgala*, který ve stejnojmenném románě ledacos opraví, dalším zmíněným je ředitel městských hudeb, Karel Klostermann, postava z románu o Bohémii, jenž píše Hubertů Elaphid v trojrománu *Fuga trium*. Klostermann zkonstruuje „*orchestr jediného muže*“⁸², což je jeden jediný hráč ověšen všemi možnými nástroji, který dokázal hrát zároveň na foukací harmoniku, kytaru, bicí nástroje, křídlovku a další *alternativní nástroje*.

Odlehčené úvahy nad „*polovzdělaným snobismem intelektuálních kutilů*“⁸³ se objevují také v románu *La calle Neruda*, v němž Juan Yescas y Clementi, který vstupuje do příběhu v samém závěru, sestrojí neobvyklý komplikovaný flašinet. Více než zručnosti zde však Křesadlo využil své velmi dobré mechanické inteligence a znalosti z muzikologie, matematiky a logiky a tak tento „*poslední výkřik technologie*“⁸⁴ obsahuje kromě běžného flašinetového zařízení také zařízení založené na silikonové mikrologice. Tento jakýsi druh počítače ke zvláštnímu účelu Křesadlo příznačně nazve nerudogen, jenž „*na základě důmyslných logických obvodů a rozsáhlých pamětí generuje [...] poezii ve stylu laureáta Nobelovy ceny, nedostižného Pabla Nerudy*“,⁸⁵ neodpustí si ironickou poznámku o básníkovi, jehož poezie se „*jednak nerýmuje, jednak nemívá ani přesný rytmus*“⁸⁶.

Jan Křesadlo s gustem vymýšlí nové jazyky a nestačí mu ani nabídka existujících hudebních nástrojů. Kombinací hudba-logika-matematika vzniká kleinofón sestrojený na principu Kleinovy láhve, topologické nadvarianty Möbiho prstence, jehož hráčem může být pouze deformovaný hudebník, jakýsi trpaslík přímo pro tyto účely „*vyroben*“ z člověka normálních rozměrů (*Fuga trium*).

Ne náhodou však své postavy obdařuje nadprůměrnou inteligencí. Sám byl podle psychologické definice génius na škále inteligence (IQ nad +4 sigma).⁸⁷ Když si Jan Křesadlo v pozdějším věku chtěl podle daných pravidel (bere se v potaz věk recipienta) vypočítat momentální inteligentní kvocient, došel k nesmyslnému výsledku (viz obrazová příloha č. 25).

Po válce je Václav Pinkava přijat zpět na gymnázium a v roce 1945 kromě veršů vytvořil i krátký epos *Staira* (koule), kterým parodoval první zpěv Homérovy *Iliady*.⁸⁸ Gymnázium v roce 1947 ukončil s výborným prospěchem a zvláštní pochvalou z řečtiny. V této době nejspíše vznikl Pinkavův překlad parodie na Homérovu *Iliadu*, *Batrachomyomachia* (*Žabomyší válka*), s dodržением původní formy, hexametru.⁸⁹ Zájem o řecké dějiny a umění podnítila také jeho profesorka z řečtiny, jíž dedikoval své *opus magnum*, *Astronautilii – Hvězdoplavbu*: „*památce Anny Slováčkové, mé profesorky řečtiny na gymnasiu a oběti bolševismu*“. Ta se nevědomky také přičinila o probuzení Křesadlovoy výtvarné kreativity. Četba Homérovoy *Oddysey* v originále byla pro gymnazistu Pinkavu natolik inspirativní, že některé výjevy začal ztvárňovat kresbou.⁹⁰

III. 4 Zastávka druhá – Univerzita Karlova

V roce 1947 začal Václav Pinkava studovat filozofii a anglistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Ačkoli jeho otec musel jako bohatý podnikatel platit absurdní stoprocentní daň, protože vláda byla již tehdy hodně ovlivněna komunisty, nějak citelně, likvidačně to rodinu nezasáhlo. Přestál zpočátku i dobu po „vítězství pracujícího lidu“ 25. února 1948 a svůj majetek úspěšně bránil. Komunisté podle sovětského vzoru znárodnili průmyslové podniky, zlikvidovali soukromníky, maloobchod, živnosti. A tomuto nakonec neušel ani Pinkavův otec. Aby jej komunisté donutili k prodeji firmy, obvinili Pinkavu mladšího z přípravy ozbrojeného povstání proti komunistickému Československu. Byl souzen a hrozilo mu pětadvacetileté vězení až trest smrti.

Na rok 1949 Václav Pinkava nikdy nezapomněl. Byl obdařen enormní pamětí, hypermnésií, což mu umožnilo pamatovat si vše, co slyšel či načerpal z knih, ale zároveň znemožnilo cokoli zapomenout. V těžkých chvílích mu pomáhala recitace básní, co však zažil, nešlo z paměti vymazat. Za svůj nejodvážnější čin pokládá to, že vydržel vzdorovat i hrubému výslechu, čímž přispěl ku zproštění obvinění. A jak sám píše, „*být zproštěn obvinění byl v zásadě zázrak, neboť stejně nevinní lidé, třebaže nařčení z menších prohřešků, byli v těch dobách zpravidla odsuzováni*“⁹¹. I když se prokurátor dvakrát odvolal, byl nakonec osvobozen⁹², ale i přes výborné studijní výsledky byl z univerzity vyloučen při tzv. studijních prověrkách. Nenávist ke komunistům a totalitnímu režimu je zakódována ve všech jeho dílech. Protože však byl Jan Křesadlo povahy navenek neobyčejně vtipné a bezstarostné a jak píše jeho manželka Eva vzpomínajíc na společné chvíle ve sboru, „*při zkouškách byl veselý a rozpustilý, [...] svým vtipem bavil celý sbor, [...] nápady a historky nebraly někdy konce*“⁹³, dokázal nejhorší chvíle svého života s humorem přetvořit v literárních dílech do podoby grotesky, satiry. Ale pod povrchem zdánlivě jednoduchých příběhů se skrývá život člověka, který se musel vyrovnávat s nepochopením a osamocněním. Jak sám řekl, nejvíce lituje čtyřicetileté sovětské koloniální nadvlády ve své zemi, „*kteřá ji deklasovala a zbídačila*“⁹⁴. Do tohoto období, převážně do let padesátých, nás Křesadlo zavádí v mnoha později napsaných dílech (*Mrchopěvci, Zámecký pán aneb Antikuro, Království české a jiné polokatolické povídky, Fuga trium* a další).

V letech 1949 až 1950 pracoval mladý Pinkava jako pomocný dělník na strýcově farmě pro chov pstruhů v Liběchově u Mělníka a na rybnících v Doksech. Z tohoto

období čerpá i některé náměty k románům či povídkám. V jeho dílech se často objevuje voda (rybník je jedno z klíčových míst v *Mrchopěvcích*), zelená barva, vodní živočichové a podobně. V tomto období zpívá na pohřbech („mrchopěje“) a se svými přáteli natočil krátký film *Váša v řetězech* satirizující třídní boj. Potom nastoupil na povinnou vojenskou službu jako řadový voják a v letech 1951 a 1952 sloužil v Domažlicích a v Kdyni. Zde Václav Pinkava prochází velkou životní školou. Poznává život v pohraničí, na vojně se stýká se Slováky a s cikány. S pomocí výjimečné paměti se lehce naučí jejich jazyk a příhraniční dialekt slovenštiny, jímž si pomohl při charakteristice titulní postavy v románu *Zámecký pán aneb Antikuro*. Znalosti nepřikrášleného života cikánů využívá při tvorbě svých románů, například uvedením metod odvržení v románu Ioana Pyrea (postava z velké části autobiografická), který si čte Viktorinů Cornell, hledaný ministr skrývající se v podzemních chodbách psychiatrické léčebny.⁹⁵

Především díky štědrosti Pinkavova otce, sklářského velkoobchodníka, který kdysi svému zaměstnanci, umývači oken, a posléze i jeho ženě, věnoval peníze na zubní protézu, se Václav může vrátit na vysokoškolská studia. Po únorovém převratu se totiž bývalý umývač výloh stal vysoce postaveným funkcionářem a jako jeden z mála nezapomněl na dobrý skutek, když se na jeho stole objevila žádost o znovupřijetí na univerzitu, kterou bez synova vědomí za něj napsal a odeslal Pinkavův otec, včetně jím podvrženého podpisu.⁹⁶ Na základě rozhodnutí ústředního akčního výboru Národní fronty se Pinkava opět ocitá na chodbách filozoficko-historické fakulty. Byly mu však nabídnuty neatraktivní obory – fonetika či psychologie. Pinkava si zvolil ten druhý, tehdy ještě nepříliš známý okruh, a filozofii.

Nastupuje do druhého ročníku a svůj postoj ke svým spolužákům, kteří slepě podléhali marxistické ideologii, vylíčil věrně v některých povídkách zařazených do Křesadlova nejautobiografičtějšího díla *Království české a jiné polokatolické povídky*. Ačkoli není pro Křesadla typické dávat průchod jakoby okamžitým, spontánním reakcím (dáno především časovým odstupem zážitku a následného literárního ztvárnění), na některé situace prostě nemohl reagovat jinak ani po několika desetiletích. V povídce *Sebekritika* (stejně jako třeba ve výbuchu Máši z *Obětiny*, který je citován na třicáté první straně) zaznamenává věrně emoce, které tehdy cítil: „*Mozečky! A ještě ke všemu, proč musíme tady, my Češi, zpívat rusky – blbost, no blbost. Prokristapána, mezi jakou bandu jsem se tu dostal, hloupou a fanatickou.*

*Pohlížel na svazácké obličejy a připadal si skrytě nesmírně nadřazeně. Ach, bože, kdybyste věděli, jak vámi všemi hluboce a ze srdce pohrdám, co ze srdce, až z paty, až z prdele! blbci, blbci, blbci, hovada! Jak koukaj – bllll – no, abyste se neposrali, soudruženkové!*⁹⁷ Pinkava se pravděpodobně opravdu setkával s lidmi, jako je soudruh Čurda z téže povídky, který klade absurdní otázky typu: „*A soudruhu, ‘ tázal se nyní univerzitní student Čurda, ,copak je ten idealista tak hloupej, že neví, že si na tu věc přece může šáhnout?’ Nikdo se ovšem nesmál. Kdepak soudruhu Čurdovi!*“⁹⁸

Ve svých knihách, nejmarkantněji v *Polokatolických povídkách*, se Jan Křesadlo velmi kriticky staví proti postojům mladých svazáckých spisovatelů, inteligentů, kteří později vždy dokázali stát na té správné straně. Očividná je například zášť vůči spisovateli Pavlu Kohoutovi, objeví se v *Mrchopěvcích* i v *Antikuru*. „*Obojživelníky*“ nazýval katolickou mládež, která na jedné straně oddaně sloužila režimu, na straně druhé se obracela k hudbě a víře.

Pinkava sám marxismus povinně studoval a hlavně vnímá, že toto učení je založeno na třídní nenávisti. „*Křesťanství stojí na negaci nenávisti a stejně se kvůli němu lidé mlátili. A co teprve když je učení postaveno na nenávisti rovnou!*“⁹⁹

Vše nakonec Václav Pinkava bez větších problémů přestál a studia na Univerzitě Karlově řádně ukončil v roce 1954.¹⁰⁰

III. 5 Intermezzo hudební

V období, v němž nemohl Václav Pinkava studovat na vysoké škole, se opět sám vzdělával, obdobně jako při přerušení studií na gymnáziu. Zabýval se logikou, klasičtí filologií (ovládal mimo jiné latinu, staroslovanštinu, sanskrt, hlaholici, hebrejštinu), muzikologií. V padesátých letech se věnoval hudbě intenzivněji. Odmala tuto královnu umění miloval. Na gymnáziu zpíval ve školním sboru vedeným Josefem Herclem, později působil ve Schole cantorum, kterou tehdy vedl Miroslav Venhoda. Pro něj přeložil církevní hymny, které byly v roce 1948 uveřejněny v *Praporci, Časopise pro lidovou hudbu duchovní* vydávaném Biskupskou konzistoří, krátce po Únoru zrušeném. Václav Pinkava měl výborný hudební sluch a krásný tenorový hlas, který ocenil i Jaroslav Seifert, když mu Pinkava jednou u Venhodů zpíval skladby svého oblíbence Adama Michny z Otradovic. Pinkavův otec nechtěl, aby se jeho syn hudbě věnoval profesionálně, a tak Václav nabývá hudebního vzdělání samostudiem.

Promítnutím hudby do beletristických děl Jana Křesadla se podrobněji zabýval Vlastimil Matula v diplomové práci *Hudební motivy v díle Jana Křesadla*, v níž uvádí, že „*znalosti z hudební harmonie, kontrapunktu, hudebních nástrojů, instrumentace, aranžmá atd. nastudoval Křesadlo sám*“¹⁰¹. Nakonec dostal Václav Pinkava od otce v jednadvaceti letech koncertní klavír Steinway a v rozporu se svou řemeslnicky nedostatečnou manuální zručností ovládal kromě klavíru i ostatní klávesové nástroje, hrál také na zobcovou flétnu a malé harmonium. Je možné, že nedostatek praktické zručnosti byl způsoben též jeho nezájmem a nechutí podrobit se vnucovanému kultu práce, kultu dělnické třídy – „*jedna z rodinných historek popisuje, jak vojín Pinkava, odkázaný k drhnutí podlah, svou zřejmou rozčilující neschopností tento úkon provést, jak se patří, vyprovokoval a dovedl dotyčného oficíra až na kolena, když ten Pinkavovi podrobně předváděl, jak se to má dělat, a tak valnou část podlahy vydrhl oficír sám za pozorného přihlížení na stole sedícího vojína Pinkavy...*“ vzpomíná Václav Z. J. Pinkava.¹⁰²

Václav Pinkava působil v pěveckém tělese pražského hudebního semiundergroundu, ve sdružení SPOMAKO (Spojené malostranské kostely). To se stává hlavním inspiračním zdrojem při tvorbě debutu *Mrchopěvci*, zavádí sem i hrdinu *Obětiny* Jindřicha Henryho, jenž se za každou cenu (doslova) snaží vydat svůj veršovaný román *Fialový anachoréta*. „*Slovo dalo slovo a Jindřich Henry, který se ovšem Henry tehdy ještě nejmenoval, zapadl též mezi pražské kostelní muzikanty, a to do notorické skupiny SPOMAKO (Spojené malostranské kostely)*.“¹⁰³

V kostelním sboru vedeném Bohuslavem Korejsem se Václav Pinkava seznamuje se svou budoucí životní partnerkou Evou Křížovou. Společně zpívali také například ve sboru pod vedením Jaroslava Orla. Hudba tehdy znamenala pro mladé lidi hodně. I přes nebezpečí, které hrozilo v dobách protináboženského útlaku, zpívali v kostele a nacvičovali například na faře u sv. Rocha u Olšanských hřbitovů (viz obrazová příloha č. 16). Hudba byla především nadějí, dávala možnost alespoň na chvíli zapomenout na hrůzu okolního světa. „*Otevřel a byla to Missa Sancti Wenceslai od Adama Michny. Tak dobrá, tak tedy kostelnictví. Proč ne. V padesátých letech doma to bylo skoro jediné fórum tzv. vážné hudby, do kterého ideologové nestrkali rypák. Nehlíkali to dost – omyl poradců – u pravoslavných totiž moc muziky není, jenom čtyřhlasé falsoborndonové huhlání s občasnou kadencí. Neznali to. Nastal tudíž paradox: Svoboda hudby pod ochranou jedné z nejvíc pronásledovaných institucí* –“¹⁰⁴

V bohaté tvorbě Jana Křesadla není jediného románu, ve kterém by se motiv hudby neobjevil. Často své texty prokládá notovými záznamy (viz příloha, rukopis č. 4). Hudba jeho postavy především očisťuje a probouzí v nich lepší stránky skryté v jejich hlubokém nitru, duši. Pocity, které v Křesadlovi hudba vyvolávala, asi nejlépe vylíčil v románu *Mrchopěvci*. V povídce *Čtenář not* ze souboru *Království české a jiné polokatolické povídky* se například objevuje krásné vystižení dojmů z hudby spojené s barevnými vjemy, v povídce *Výletníci* umísťuje Křesadlo chrám z nepřátelského světa do bezpečí vodní hlubiny.

Pinkava si v životě dával vysoké a obtížné cíle. Protože hudební teorie patřila k tomu náročnějšímu, nejvíce úsilí věnoval právě skládání. „*Křesadlo – muzikant žije život nesnadný, a tak zápasí. V literatuře mu to jde snadno, tudíž si komplikuje cestu sám.*“¹⁰⁵ Komponoval chrámovou hudbu, překládal církevní a duchovní texty, pod pseudonymem Ferdinand Lučovický z Lučovic a na Suchým Dole psal drobná církevní moteta, upravoval lidové písně. V padesátých letech složil pod stejným pseudonymem několik mší. Na motivy písně *Vítr vane pouští* Jaroslava Ježka vytvořil mši pro mužský trojhlas *Spiritus flat per deserta*, v téže době (v roce 1957) vznikla i *Glagolská mše* pro smíšený sbor, která se dávala po několik let vždy na svátek sv. Václava ve vyšehradském kostele sv. Petra a Pavla.¹⁰⁶ Václav Pinkava je autorem skladby *Missa toni peregrini* a dalších. Jako zručný skladatel se projevil také v románu *se zpěvy Vara guru* – mše pošmistra Kodry.¹⁰⁷ V *Obětíně* se objevují jeho názory na oblíbeného J. S. Bacha, hudbu s citem charakterizuje a popisuje v románu *Girgal*.¹⁰⁸ Hudebním citem a schopností komponovat je obdařena také ústřední postava *Mrchopěvců*. V *hudebním intermezzu* románu *La calle Neruda* Křesadlo potěší muzikálního čtenáře notovým záznamem česko-rusko-španělské lidové písně pro čtyři hlasy.¹⁰⁹ Jan Křesadlo neuzívá hudebních motivů v románech jen proto, aby předvedl své schopnosti, ale jak upozorňuje v posledně zmíněném díle, pomocí hudby lze lépe proniknout do ducha příběhů.¹¹⁰

Křesadlo kritizoval autory, kteří ve svých románech užívali vědomostí, jež sice mít měli (vzhledem k titulům, kterými se honosili), ve skutečnosti však disponovali pouze znalostmi nejzákladnějšími a povrchními. „*Zjišťoval, že má všelijaké, dosti rozsáhlé, byť nesoustavné znalosti. Uvážíme-li však, že většina vzdělanců svůj vlastní obor vlastně moc neumí a celý život jen fixlují, mohl být jeho oficiálním,*

křídlopyrhuloidním oborem kterýkoliv slepenec vědomostí,“ uvažuje v díle *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže* Křídlo Homér neboli Pyrhulla alias Křesadlo.¹¹¹

Jan Křesadlo, využívaje muzikálního citu a znalostí z hudební oblasti, si v románu *Obětina* bere na paškál Milana Kunderu a s rozhořčením i ironií sobě vlastní ústy manželky Jindřicha Henryho Máši (milující hudbu stejně jako Křesadlova žena Eva) komentuje Kunderovy názory, doložené citací z Kunderova románu *Žert*, na hudbu Křesadlem oblíbeného J. S. Bacha: „*Ježišmarjá, to je ale vůl!*“ vykřikla Máša. *„Jak to, že to, prosím tě, nevidíš, ty! Muzikant! Nedostatek tanečnosti v Bachově hudbě!?!? Ten chlap musí mít volšový uši, nebo co!*“¹¹²

Hudebního ztvárnění se dočkaly také Křesadlovky básně. Některé z nich zhudebnil přítel Jana Křesadla Antonín Tučapský¹¹³, sbormistr Pěveckého sboru moravských učitelů. Cyklus pěti sborů uzavřel v roce 2003 a nazval jej *Zpíváno z dálky*. O hudební složku obohatil Antonín Tučapský verše Křesadlových básní *Odcházím, Podzimní, Samota v polích, Východ měsíce* a *To nebyl já*.

III. 6 Intermezzo lyrické

Od mládí se Jan Křesadlo nejvíce pokládal za básníka a cítil se jím být po celý život. Stejně jako v próze ani zde pro něj neexistovala jazyková bariéra. Skládá verše v homérské řečtině, latině, staroslověnštině, angličtině či španělštině. Tak jako v epice nesdílel zálibu moderních tvůrců v nesyžetových textech, což pokládal za skrývání neschopnosti fabulovat, v lyrice upřednostňoval vázané básnictví klasických forem před současným uplatňováním volného verše, „*přímo si liboval ve variacích poezie starší a klasické*“¹¹⁴. Důraz kladl především na výběr slov a z jeho postojů číší pokora a úcta k mateřskému jazyku. Nesl těžce zvlgárnění, zplanění soudobé poezie.¹¹⁵ Nejoblíbenější formou jsou mu sonety a rondely, a to ve všech podobách, vytváří i celé věnce sonetů. Při překladu Seifertových básní do angličtiny s nimi souběžně polemizoval ve vlastním *Vzdorověnci*. Vytvořil také věnec patnácti sonetů *O ženách* (viz příloha Jan Křesadlo-básník).

Mezi Křesadlovky nejoblíbenější básníky patřil mimo jiné Georg Trakl¹¹⁶, což se odráží i v jeho sonetech, které mají lehce melancholický, až dekadentní ráz. Právě takové básně jsou součástí prózy *Zámecký pán aneb Antikuro*.

Podobně jako motivy hudební i verše se objevují snad ve všech Křesadlových románech. Obdivuhodnou zručnost při básnění prokázal Křesadlo v první části trojrománu *Obětina*, románu *Fialový anachoréta*. Je celý napsán v *tassovských rýmovaných oktávách (s intermezzy blankversem a jedním latinsky v rýmovaném tzv. leoninském hexamtru)* a to vše položeno normálně do řádků jako próza.¹¹⁷ Mimochodem, jak je u Křesadla běžné, svůj styl psaní také vysvětluje, zde v samotné *Obětině* následující po *Fialovém anachorétovi*.¹¹⁸

Sedmijazyčná sbírka Křesadlových raných básní (kromě češtiny latina, řečtina, němčina, španělština, urogalština, staroslověnština) má název *Sedmihlásek* (exil, 1988). Poezii psal také v angličtině, čtyři jeho básně byly otištěny v prestižním newyorském časopisu *Partisan Review*. Po listopadu 1989 jeho básnickou tvorbu otiskují česká periodika – *Svobodné slovo*, *Dikobraz*.¹¹⁹

Svou básnickou tvorbou chce Jan Křesadlo dokázat, že rýmované a formově dokonalé básně mohou být zároveň i uměním a ne jen lidovými říkánkami. Dnešní básnění volným veršem, pro které vymyslel označení „vertikální prosa“, paroduje v programově polemické a antipoetické sbírce *Vertikální spílání* (1993) a sbírce publikované v příloze časopisu *Tvar* roku 1995 *Instrukce, insinuace a invektivy. Sbírka pseudopoesie z let padesátých až šedesátých* nazvaná *Zasvěcené svátky* vystihující výstižně ducha doby komunistické diktatury vyšla spolu se *sbírkou vertikálních próz Vertikální spílání* v nakladatelství Václava Kadlece Pražská imaginace (*Vertikální spílání*, 1993). Stejného poslání je i rozsáhlá rukopisná báseň *O úpadku doby*:

„Verš pravidelný je dnes anathema
a báseň správně rýmovat se nemá [...].
Však v dnešní době, v níž tě nic už nepotěší,
zapomněli psát básně už i zpěvní Češi
a stali se z nich vertikální prosatěři
anebo trapní, škobrtaví amatéři,
říkánky jaké dříve uzenáři na reklamu psali,
za ty dnes zasvěcená kritika je chválí.“ Atd.¹²⁰

Umění básnické dovedl Jan Křesadlo do dokonalosti ve své „labutí písni“, v *magnum opus*, dokončeném za sedm měsíců v roce 1994, ve starořecky napsaném homérsky laděném sci-fi eposu *ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΛΙΑ* – *Hvězdoplavba* s paralelním českým překladem v hexamtru. Tohoto díla si ze své tvorby vážil Jan Křesadlo asi nejvíce¹²¹,

především pro dokonalost po technické stránce. Byl to pro něj výkon srovnatelný s přeplaváním kanálu La Manche či zlezením Mount Everestu.¹²²

Tato Křesadlova *Malá kosmická odysea*, jak zní podtitul, zkomponována po vzoru Homéra ze čtyřia dvaceti zpěvů, i když kratších, je stvrzením další nesporné kvality Václava Pinkavy, umění překladatelského. Jako zdatný veršovec a znalec řečtiny se projevil na gymnáziu při koncipování *Žabomyší války*, jak bylo uvedeno v předchozím textu. Své schopnosti předvedl při překladu již dříve zmíněné sbírky Jaroslava Seiferta, svědčí o něm i jeho překlady Seifertových básní v rukopise, cykly *Clothed in Light*, *Mozart in Prague* či *Selected poems*. V roce 1990 přeložil do angličtiny básně Jiřího Koláře (*The End of Words*). Jan Křesadlo měl v úmyslu přebásnit svého dalšího oblíbence, originálního anglického básníka G. M. Hopkinse a částečně to též provedl.¹²³ V beletrii využil překlady v románech *Zámecký pán aneb Antikuro*, *La calle Neruda* a v mnoha jiných.

Dvojjazyčný výběr Křesadlových básní *Eponymous-Verše* do angličtiny přeložil a vlastním nákladem vydal syn Václav Z. J. Pinkava.¹²⁴

Křesadlové rukopisy z pozůstalosti svědčí také o jeho dramatické tvorbě. Podle námětu Julia Zeyera vytvořil libreto k opeře o třech dějstvích *Inultus*, dalším jeho počinem na poli dramatickém je *Grošovaná Venuše – Opera pantomima aneb Libretto pro popa Součka*. Pro mladé divadelníky složil anglickou veršovanou hru *Good King Wenceslas*. Světová premiéra se měla uskutečnit v podání mladých herců na Bermudách na Vánoce 1994, ale z plánu nakonec sešlo.¹²⁵

III. 7 Zastávka třetí – U Apolináře

Po ukončení vysoké školy nastoupil Václav Pinkava na místo, kde nebylo třeba být členem komunistické strany. Ocitá se v ambulanci pro sexuální deviaci Katedry psychiatrie Univerzity Karlovy U Apolináře. Zde se mu do jeho „nemilosrdné“ paměti vrývají neuvěřitelné a šokující zážitky, které vstřebává i jako soudní znalec při procesech s deviantními pachateli, včetně vrahů. Stal se klinickým psychologem a uznávaným diagnostikem, i když tvrdil, že „*klinická psychiatrie je asi na tom stupni, na kterém se obecná medicína nacházela ve středověku*“¹²⁶. Sám se o sobě zmiňuje v populárně naučné příručce, v níž vysvětluje pojem klinický psycholog, „*tj. se specializací právě na ,psychologické problémy*“, a píše, že „*strávil celý svůj pracovní*

život v blázincích v tu- i cizozemsku, nikoli ovšem jako pacient, nýbrž jako zaměstnanec“. Vysvětluje také rozdíl mezi psychologem a psychiatrem, za něhož je často mylně pokládán: „Rozdíl mezi psychologem a psychiatrem je dnes hlavně v tom, že psycholog nemůže dávat elektrošoky nebo injekce a předepisovat pilulky a že se učil trochu méně neurologie než medik; jinak toho má vědět o duševních poruchách (nejmíň) stejně jako psychiatr. Důležitá je ovšem i zkušenost s psychiatrickými pacienty; čím delší a mnohotvárnější, tím pro náš účel zřejmě lepší.“¹²⁷

Václav Pinkava se podílel na odborné expertíze, která vedla ke zrušení zákona o trestnosti homosexuálů. Jak píše Helena Kupcová, v tomto období došlo ke zlomové zkušenosti, která pro Křesadla znamenala „krizi dosavadní katolické víry“, poznává, že „lidská spravedlnost je slepá a Bůh dopouští vraždu nevinného dítěte“. Kupcová také uvádí literární text, kde tyto své pocity zachytil – jde o povídku *Rikitan* ze souboru *Slepá bohyně*.¹²⁸ Sám Pinkava v rozhovoru s Josefem Chuchmou říká, že se u něj již za druhé světové války vyvinula katolická bigotnost a později „víru v tradiční katolicismus ztratil“¹²⁹. Vakuum, které v jeho nitru nastalo, se snažil zaplnit a zajímal se o ledacos, například o indické mystiky. Uvádí, že literárně se s tím vyrovnal v knize *Vara guru*, toto téma se objevuje i v povídce *Sektáři* ze souboru povídek *Království české a jiné polokatolické povídky*.

V roce 1957 se oženil s Evou Jenůfou Křížovou narozenou 23. března 1934 v Lounech, dcerou železničního inženýra. Šestého ledna je oddal tajný biskup Kajetán Matoušek v kostele u sv. Vojtěcha kousek od Národního divadla (viz obrazová příloha č. 18). Následující rok se jim 29. listopadu narodil prvorozený syn Václav Zdeněk Jaroslav a 24. ledna 1960 dcera Eva Marie.

V roce 1961 se Václav Pinkava stal psychologem na Psychiatrické klinice 2. fakultní nemocnice v Praze. Mimo jiné zde poznává odvrácenou tvář mnoha oslavovaných českých intelektuálů šedesátých let. Někdy v této době podle Petra Hanušky koloval v samizdatu fragment Křesadlova filozofického románu *Matěj Houska*.¹³⁰ Protože mezi autory, kteří se v jeho díle nepřímo i přímo o sebejevují, patří také filozof a spisovatel Ladislav Klíma (1878-1928), nabízí se možnost, že jde o aluzi ke Klímovu dramatu, napsanému společně s Arnoštem Dvořákem, *Matěj Poctivý* (1922)¹³¹. Fantaskní motiv, totiž profese posunovače raří (ručiček na městských hodinách), který si zde Klíma vymyslel, použije hrdina z Křesadlova trojrománu *Fuga trium* Hubert Elaphid pišící román o Bohémii. Gormell Lycolupuly, obeznámen s touto

pro Huberta naprosto neznámou zemí, uvádí jeho výmysly a informace z encyklopedie na pravou míru: „*To s tím orlojem je sám o sobě nápad výborný, ale už vám ho někdo dávno vyfouk – jeden dramatický autor, vlastně to psali dva – a mimochodem – z Bohémie. Ovšem, vy jste to daleko víc rozpracoval – a ty autory neznají dnes ani u nich doma moc dobře.*“¹³²

Atmosféra děl Ladislava Klímy provází také Křesadlův debut – *Mrchopěvce*.

III. 8 Intermezzo výtvarné

V roce 1963, v němž se 21. června narodil Václavu Pinkavovi třetí potomek, syn Jan Jaroslav, začal ve větší intenzitě malovat. Pinkavových kvalit ve výtvarném umění si tehdy všiml kunsthistorik Jaromír Pečírka (1891-1966), který chtěl zorganizovat výstavu jeho děl. Bohužel zemřel (křesadlovsky bizarní souhrou okolností se ostatky Jaromíra Pečírky dnes nacházejí zhruba pět metrů od ostatků Křesadlových na Vinohradském hřbitově v Praze¹³³), a tak Křesadlovy obrazy mohli lidé spatřit až v roce 2000¹³⁴ na první komplexní výstavě ve Žďáru nad Sázavou (viz obrazová příloha č. 34). *Soubornou výstavu* uspořádala Knihovna M. J. Sychry ve Žďáru nad Sázavou k pátému výročí úmrtí Jana Křesadla. O rok později byla veřejnosti zpřístupněna expozice s názvem *Jan Křesadlo, Životní dílo* ve tvrzi Staré Hrady u Libáně na Jičínsku a prestižního představení se Křesadlova tvorba dočkala v roce 2002 v Památníku národního písemnictví v Praze. Výstava s názvem *Co život vzal* byla zahájena 22. října 2002 a zájemci ji mohli navštěvovat až do 23. března 2003.

Jan Křesadlo kreslil, používal štětcovou kresbu modrým inkoustem, později maloval temperami a pastelem. Malby hýjí barevností, která je typická i pro jeho básně a prózu, především v pasážích o hudbě. Obraz *Missa quinis vocibus* (viz obrazová příloha č. 32), což je název oblíbené pětihlasé mše Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic (1564-1621)¹³⁵, literárně ztvárnil ve své románové prvotině. Analogicky s pozdější literární tvorbou i v kresbě stačilo Křesadlovi k vyjádření představy jen pár rychlých tahů perem a byl schopen namalovat několik obrazů rychle za sebou. S hravostí sobě vlastní udivoval rodinu kresbami zvířat a ptáků jedním tahem (viz obrazová příloha č. 30). Přestože jsou obrazy odrazem autorovy nejhlubší psychiky a místy jsou těžko dešifrovatelné, nevyvyšují se nad diváka a poskytují mu katarzní prožitek. Lze v nich nalézt silně autobiografické prvky, ale nepůsobí sebestředně. „*Spíše*

jen nastavují světu Křesadlovo osobité ‚křivé zrcadlo‘ a zároveň nám podávají pomocnou ruku.“¹³⁶ To je možné říci i o jeho literárních počínech.

Mnohé své texty doprovází Křesadlo zábavnými ilustracemi a karikaturami, rukopisnými vsuvkami a notovými zápisy. Výstižně ilustroval mravoučnou bajku *Dům* či román *Girgal* (Peták i kynantrop¹³⁷ Girgal jsou vlastními karikaturami), pod pseudonymem Kamil Troud (aby měla jiskra pochopení kam zapadnout) doprovodil kresbami například knihy *La calle Neruda* a *Fuga trium*. Výtvarné nadání zdědili také Křesadlovi potomci, a tak jsou za pseudonymy Pazourek a Vocílka uvedenými v románu *Fuga trium* skryti jeho dva synové Václav a Jan Pinkavovi. Ilustrace Jana Křesadla zdobí básnickou sbírku jeho přítele Libora Kovala¹³⁸ nazvanou *Lingvorytmomelodie*.

Slovo, obraz a hudbu propojil Jan Křesadlo v malbě plné symbolismu, na které magická egyptská kočka střeží výmluvný staroitalský text, jenž zhudebnil (viz obrazová příloha č. 33): *Chi pó non vó, chi vó non pó – Kdo smí, nechce, kdo chce, nesmí, znalí jsou nečinní, činní jsou neznalí, a proto jde svět špatně.*¹³⁹

26. června roku 1965 se narodil poslední potomek, nejmladší syn Pavel.

Křesadlo své nejbližší ve svých románech přímo nezobrazuje, ale svůj krásný vztah k rodině vylíčil například v románu *Girgal*. V něm ve zkratce charakterizoval své čtyři děti skrze postavy štěňat a jeho manželka se stala obrazem věrné a obětavé vlkounky Lykáony. V záhlaví *Girgala* je uvedeno věnování „*To Pav*“. Je to dedikace nejmladšímu synu Pavlovi, kterému tak odmala¹⁴⁰ říkali kamarádi v novém domově, v Anglii, a dnes jej tak titulují jeho kolegové (pracuje na Londýnských finančních trzích). Odbornými znalostmi pomohl otci stvořit planetu Alfa Pavonis popsanou v knize. Nejde tedy o asociaci se souhvězdím páva, jak by se mohlo zdát.

Implicitně se v Křesadlových románech objevují také motivy z diskusí a polemik, které vedl se svými potomky. „*Spolu jsme rádi filozofovali a řešili některé zásadní otázky, jako například proč se mozek nikdy nenaplní vědomostmi tak, aby už neměl místo pro další,*“ vzpomíná syn Václav.¹⁴¹ Jde třeba o povídku *Vteřina a věčnost z Království českého a jiných polokatolických povídek*, ve které hrobník a Divák filozofují o relativitě vjemu času.

Ač většinou talent na humanitní vědy vylučuje nadání ve vědách exaktních, Václav Pinkava byl také odborníkem v matematické logice. I jako matematik se Křesadlo prezentuje ve svých dílech. V románu *Fuga trium* se objevuje trojčlenkový přepočít výšky trpaslíka ve srovnání s průměrným vzrůstem člověka, v *La calle Neruda* nalézáme pasáž o principu flašinetu – nerudogenu, který byl již detailněji osvětlen, výpočty pohybů planet jsou součástí románu *Girgal* a mottem ke knize *Kravexs aneb Potíže stavu beztlíže* je vektorová rovnice týkající se kosmické planety Kravex, na níž se odehrává děj románu.

Po dlouhých průtazích a odkladech získává Pinkava, nekomunista z přesvědčení, po jistém uvolnění v druhé polovině šedesátých let roku 1967 titul kandidáta věd v souvislosti s doktorskou prací *Logické modely sexuálních deviací v objektu*, kterou odevzdal v roce 1966. Dodatečně mu Univerzita Karlova přiznala i doktorský titul za tutéž práci. Promován je šestého června 1968. Václav Pinkava byl jedním z prvních vědců, kteří upřednostnili zcela nové metody vícehodnotových logik uplatňovaných v oblasti medicíny. Výsledkem bylo vytvoření velmi původních modelů schizofrenních poruch myšlení a vytvoření klasifikačního modelu sexuálních deviací v objektu. Objevil třídu vícehodnotových logických kalkulů, která nese jeho jméno (Pinkavovy logiky, správněji Pi- (Pinkava) manyvalued logic systems)¹⁴². Tohoto výkonu si Václav Pinkava velice vážil a podle jeho přání jsou v rozích jeho náhrobku umístěny čtyři symbolické znaky ze zmíněné práce¹⁴³ (viz obrazová příloha č. 43). V roce 1968 napsal Pinkava populárněvědnou knihu *Organismy jako automaty* (1969).

Psychologická praxe je zdrojem asi nejvýraznějších námětů a motivů Křesadlových beletristických děl. Nejrůznější deviace, které se neznalému člověku zdají být zrůdné a fantaskní, Pinkava poznal přímo ve své praxi, nebo se o nich dočetl v odborné literatuře. Ze znalostí, které získal při tvorbě doktorské práce, vydatně čerpá při koncipování svých románových postav. Přimo se o ní zmiňuje v románu *Obětina*, ve kterém se dovídáme, že „ve skupině 222 homosexuálních mužů, vyšetřovaných v šedesátých letech docentem Kurtem Freundem a spolupracovníky na psychiatrické klinice UK v Praze, byly také případy mužů, kteří reagovali na různá zvířata. A jeden spolupracovník, jméno mi už vypadlo, na to vymyslel prý nějaké logické modely v rámci idealizovaných neuronových sítí McCullocha a Pittse –“¹⁴⁴

V Křesadlových románech nalezneme pestrou paletu sexuálních poruch v těch nejroztodivnějších kombinacích (jako příklad uveďme zvrhlého archiváře dr. Pitra,

který miluje jednak silné, bojovné muže, jednak některá zvířata, a to zejména heraldická¹⁴⁵). Díla Jana Křesadla v sobě však skrývají několik úrovní. Sám to komentoval slovy: „*Na té základní je příběh, nějaký thriller a trocha oplzlin. Pak jsou tam serepetičky, nějaké úvahy, které se tam vedou. A pak tohle všechno má alegorické a symbolické podtexty.*“¹⁴⁶ Zjednodušeně by tedy bylo možné zařadit Jana Křesadla do nic neříkající škatulky postmodernista. Sám se však označil za „integrálního realistu“, který popisuje svět v celé šíři a hloubce „*od Boha až po hnůj*“, jak píše v dosud nevydaném vesnickém románu *Rusticalia* odehrávajícím se v Podtuřínsku.¹⁴⁷ Pro Jana Křesadla jsou sexuální motivy příměrem porouchaného barbarského světa, jsou prostředkem „*radikální ironie, odstupu od přeseexualizované současné literatury, jejího zesměšnění a odsudku*“¹⁴⁸. Helena Kupcová uvádí, že Pinkava-psycholog pokládal sexuální deviaci za poruchu individuálního instinktu a analogicky s tím Křesadlo-spisovatel viděl kořeny společenského barbarství, bezprávnosti a chaosu totalitního režimu v porouchání základních společenských instinktů, základních konzervativních hodnot.¹⁴⁹ Za nejdůležitější považuje Jan Křesadlo věrnost.¹⁵⁰ Věrnost sobě samému, svým blízkým, rodné zemi a jazyku, dodržování psaných i nepsaných zákonů lidského soužití.

Ve své mysli zveličuje, deformuje, vytváří groteskno. Křesadlové postavy z románů jsou šílenci, například Losák ve *Vara guru* či mentálně narušení jedinci, jako je negramotný pasák Jano – zámecký pán.

Jan Křesadlo v rozhovoru s Josefem Chuchmou přiznává, že život „*mezi cvokama*“ nějaký vliv na člověka má, ovšem neopomene dodat, že je „*pořád menší, než když stojíte osm hodin denně u soustruhu*“. Navíc mu praxe v psychiatrickém zařízení rozšířila obzor, „*co všechno v lidech je*“. Jan Křesadlo se chystal napsat romány o praxi v moderní psychiatrii. Zárodek této myšlenky realizoval v *Zuzaně a dvou starcích*, v němž jde o „*denuncování toho, co je morbidní v západní mentalitě*“.¹⁵¹

III. 9 Stanice konečná – Colchester

V listopadu 1968 psycholog Václav Pinkava odjede na plánovanou stáž do Colchesteru ve Velké Británii, kde se nachází „blázinec“ Severalls Hospital. Nejprve z Prahy do Anglie zamíří sám se svými osobními doklady hned po návratu z dovolené v Jugoslávii, na kterou rodina dlouze šetřila a z jisté rituální setrvačnosti na ni odjela, byť již těsně po invazi vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968. Přestože cestou do Jugoslávie potkali emigranty, Křesadlo ve Velké Británii nejdříve zajistí pracovní i soukromé záležitosti (zaměstnání, dům...) a v průběhu stáže za ním pak stihne přijet manželka Eva, doktorka medicíny, s dětmi.¹⁵²

Rozhodnou se v Anglii již zůstat a usadí se ve východoanglickém Colchesteru, měšť se slavnou minulostí sahající až do antiky, kdy se ve zdejším římském táboře usadili vysloužilí legionáři, kteří se nechtěli vrátit do Říma. Václav Pinkava zde začal znovu se stejnou houževnatostí budovat nový domov. Nebylo to lehké a i zjištění, že se znalostí „učebnicové“ angličtiny je domluva s domorodci téměř nemožná, jak vzpomíná v Radiu Alfa, mu život v novém prostředí neulehčilo. Na trpké začátky, které emigranty v cizí zemi čekají, upozorňuje také vypravěč hrdinu z *Mrchopěvců*. Osamocení a úzkost emigrantů Jan Křesadlo věrně popsal rovněž v románu *Pangerach* vloženého do triptychu *Obětina*: „*Tento pocit člověka (či obecně tvora, neboť Pangerach už člověk nebyl), který se někam dostal a nemůže odtud, znají však všichni emigranti v podobě tzv. emigrantského snu. V něm je spáček zpátky v Československu a nemůže se dostat domů, až se z toho hrůzou probudí.*“¹⁵³

Václav Pinkava tak mohl svým dětem (viz obrazová příloha č. 22) zajistit kvalitní vzdělání, což pro něj bylo velice důležité. V Čechách by jim bez ústupků tuhle možnost dopřát nemohl. Nejstarší syn Václav, v Oxfordu vystudovaný psycholog, pracuje v Praze jako informatik, počítačový expert, překládá do angličtiny (především otcovu tvorbu) a sám v menší míře píše poezii i prózu, nejmladší Pavel má doktorát z teoretické fyziky a působí jako bankovní poradce. Jeho znalosti využil Jan Křesadlo, jak již bylo zmíněno, v románu *Girgal*, a tak se tato „sci-fi“ zakládá na matematicky podložených možnostech. Dcera Eva studovala slovanské jazyky se specializací na češtinu a srbochorvatštinu a je zkušenou překladatelkou (zmíněný Seifertův *Věvec sonetů*). Nejviditelnějších úspěchů dosáhl syn Jan, přední tvůrce v oboru počítačové animace, který žije v USA a za svůj krátký film *Geriho hra* (*Geri's Game*, 1997) získal 23. března 1998, v den matčiných šedesátých čtvrtých narozenin¹⁵⁴ a tři roky po otcově

smrti, sošku Oskara v kategorii nejlepší krátkometrážní animovaný film. Jedinou postavou oceněného filmu je starý muž hrající šachy sám se sebou, se svým alter ego. Podle slov Křesadlova syna Václava jeho otec tuhle společenskou hru nehrál a byla to doména jejich dědečka, Křesadlova nepříliš oblíbeného tchána, který je vnukem Janem zpodoben ve starém šachistovi. „*S oblibou nám šachistům v rodině citoval* [rozuměj Jan Křesadlo] *středověký veršik* „Um svůj těmi bav caparty měř kdo vyšších netuší, hra v vrhcáby, šachy, karty nejmiň muži přísluší.“¹⁵⁵ Jan Jaroslav Pinkava vynalézavě (viz obrazová příloha č. 40) ilustroval třetí vydání *Mrchopěvců* v dvojjazyčné podobě vydané olomouckým nakladatelstvím Maťa v roce 1999. Již za Křesadlova života vytvořil Jan J. bustu, která nyní zdobí pomník na Vinohradském hřbitově (viz obrazová příloha č. 41, 42).

Ani v exilu Jan Křesadlo nezapomněl na svou velkou vášeň, hudbu. Aktivně se jí věnoval a v osmdesátých letech založil a dirigoval pěvecký sbor londýnských Čechů s hravě archaickým názvem Hlahol-London.

Ve volném čase Jan Křesadlo včelařil (viz obrazová příloha č. 37). Motiv včel a úlů se často v jeho dílech objevuje. Například v románu *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztíže* je vesmírná odchovná stanice krav vytvořena podle vzoru včelích buněk, včelaření a úly se objeví v Křesadlově debutu i *Zámeckém pánu aneb Antikuru*, což bude upřesněno ve čtvrté části práce.

V Colchesteru Václav Pinkava založil a vedl krajské psychologické oddělení psychiatrické léčebny Severalls Hospital, stává se vědeckým pracovníkem a badatelem s významnými výsledky.¹⁵⁶

Václav Pinkava je autorem řady vědeckých statí a knižních publikací v matematické logice (*Introduction to Logic for Systems Modelling*, 1986 a jiné¹⁵⁷), přednášel na mezinárodních konferencích matematiků. Za své práce obdržel čestné vědecké členství u King's College v Londýně, získal odborné hodnosti Associate Fellow of the British Psychological Society a Chartered Psychologist, a v důsledku toho právo vykonávat soukromou praxi. Se svými kolegy z oboru se v mnohém neshodl a obecně pokládal české psychiatry a lékaře za mnohem lepší než anglické.¹⁵⁸ S otevřeností sobě vlastní prozíravě odporoval módním plánům zrušení psychiatrických lůžek a léčení všech duševně nemocných bez rozdílu povahy onemocnění jenom tzv. péčí ve společnosti (community psychiatry).¹⁵⁹ Nakonec proto po sporu uměle vyvolaném roku 1982 provinčními psychiatry odešel do důchodu. Nevyužívá možnosti

zařídít si soukromou ordinaci a po prvním literárním úspěchu se plně věnuje „spisování“.

III. 10 Intermezzo epické

Spisovatelem v pravém slova smyslu se tedy Křesadlo stává až v anglickém Colchesteru. V roce 1980, během „*okurkové sezony*“, jak sám své zaměstnání zlehčuje v dopise z 20. září 1980 Josefu Škvoreckému¹⁶⁰, stvořil svůj první román *Mrchopěvci* (1984, 1990, 1999; viz obrazová příloha č. 1, 2, 3). Protože měl na klinice v Colchesteru pod sebou sedm lidí, kteří potřebnou práci zastali, a měl tak nadbytek volného času, napadlo jej zkusit něco napsat. A ono to šlo. Jak uvádí v témž dopise, psal „*20 pracovních dní*“. Rozhodl se rukopis poslat Josefu Škvoreckému, který mu vyšel vstříc, i když měl k prvně napsanému určité výhrady. Osudy vzniku a zrodu konečné verze Křesadlova debutu jsou zachyceny v korespondenci Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého, jejíž část zveřejnil a podrobil analýze Petr Hanuška v *České literatuře*¹⁶¹ rok po Křesadlově smrti. Jedná se o dopisy od 20. září 1980 do vydání *Mrchopěvců* roku 1984. Písemný styk pokračuje až do roku smrti Jana Křesadla, poslední dopis je datován 10. srpna 1995. V Radiu Alfa roku 1994 pak Křesadlo řekl, že právě pro předělaný konec prvotiny podle představ Škvoreckého jej kritici označovali jako nemravného autora. Po čtyřech letech byli konečně v nakladatelství Sixty-Eight Publishers *Mrchopěvci* vydáni a tentýž rok za ně Křesadlo obdržel Cenu Egona Hostovského. Jak sám přiznává v Radiu Alfa, toto ocenění nesevědí o nesporných literárních kvalitách všech knih touto cenou odměněných a přistupují zde do hry i některé další faktory – například účast samotného Škvoreckého v porotách či skutečnost, že jí byli ověnceni i autoři, kterým by ji Křesadlo osobně neudělil. Analogický názor na tuto událost můžeme nalézt v románu *Obětina*: „*I když hned za tu svou první knížku dostal jakousi cenu, která se však stejně dávala hlavně mladistvým začátečníkům, a kromě toho ji dostali taky asi dva autoři, které Ronald Jakeš pokládal za trapně blbě.*“¹⁶² Přesto Jan Křesadlo nezapírá, že mu cena radost udělala a dala impuls k další tvorbě.

Může se zdát, že Křesadlovy literární počiny jsou jen hrou a zábavou jak pro autora, tak následně i pro čtenáře, ale není to úplná pravda. Jak bylo předesláno ve druhé části této práce, Jana Křesadla bezpochyby psaní baví. Lze to vyčíst z jeho děl

a nejednou to sám konstatoval. Když se ho Josef Chuchma zeptal, proč píše beletrii, prostě odpověděl: „*Baví mě to.*“¹⁶³ Je to záliba, stejná, jako když lidé lezou na skály, přidává srovnání. Mohou se zabít, a přesto to dělají a dělají to rádi. Baví je totiž zvládnout těžký cíl, který si dali. A to je moment, který zajímá i Jana Křesadla, zvládnutí látky. A jak doplnil v rozhovoru, „*dost si potrpím na formu*“¹⁶⁴. Forma stejně jako syžet a fabule jeho románům rozhodně nechybí. Je pro něj však charakteristické originální a mnohdy extravagantní kombinování několika forem v jednom díle a kontrast mezi užitou formou a náplní, obsahem. Například „*rudimentární tetralogii*“¹⁶⁵ *Obětinu* tvoří veršovaná parodie gotického románu psána do řádků, fantaskní próza a kritický exilový pamflet.

I následující romány vytvořil Jan Křesadlo během velmi krátké doby. V roce 1981 napsal za tři měsíce trojromán *Fuga trium* (1988, 1990), v jehož jednotlivých příbězích (utopie, příběh dobrodružný a příběh špionážní) vystupují vždy tři hlavní postavy. Tím dokonale naplnil metodu numerického kompozičního principu a název celku, který, jak sám autor na začátku vysvětluje, znamená „*latinsky bud' fuga pro tři hlasy' anebo také útěk tří*“¹⁶⁶.

Za půl roku je v roce 1984 na světě *eskapáda na způsob science fiction Girgal* (1992) s psím hrdinou v hlavní roli a necelé dva měsíce v roce 1985 stačily Křesadlovi k napsání románu *se zpěvy Vara guru* (1989, 1991) zasazeného dějově do Čech v období první republiky (stejně jako jedna část *Fugy trium*). Na potíže s přijetím rukopisů uvedených dvou románů a na přízemně povrchní soudy některých kritiků reaguje Křesadlo satirou na literární exil napsanou za třináct dní, *satiricko-satyrskou eskapádou Kravex5 aneb Potíže stavu beztlíže* (vydanou až po sedmnácti letech v roce 2002 nakladatelstvím Periplum), odehrávající se „*v šerém budoucnu, jako tzv. science fiction a ohyzdné klišé*“¹⁶⁷.

V roce 1986 dokončil surrealistický¹⁶⁸, *poloautomatický román Zuzana a dva starci* (1992) a soubor krátkých prozaických útvarů nazvaný *Dvacet snů* (1992), pod pseudonymem Juraj Hron píše slováckým nářečím text s titulem *Metamorfózy Stanislava Hrču*. Téhož roku dopsal povídky ze souboru jedenácti krátkých próz nazvaného podle úvodní povídky *Království české a jiné polokatolické povídky* (1996) a mystifikaci *Jak to bylo s Foltýnem* (1998), originální dotvoření torza románu *Život a dílo skladatele Foltýna* Karla Čapka, který v něm pravděpodobně zpracoval příběh ze *Vzpomínek* Karla Sabiny¹⁶⁹. V roce 1986 vznikla za necelé dva měsíce i *fantastická*

fraška, zhruba v tradici V. Rady a J. Žáka, jak ji sám Křesadlo označil, *La calle Neruda* (1995).

V exilu vychází cestopisná povídka *Viděl jsem ptáka Kahau* (časopis *Západ*, Toronto 1987), ptáka, jehož historie se nápadně podobá historii jazyka, který byl na vymření, „[...] *taky ho zachránilo pár nepraktických nadšenců a taky ještě nemá vyhráno, [...] ale to bys ty, Davide, potomek mocného, expansivního národa, který obsadil kde co, a jehož jazyk se dnes stal vskutku jediným opravdu mezinárodním jazykem, to bys ty asi nepochopil.*“¹⁷⁰ Jako dopisovatel do zmíněného časopisu *Západ* napsal Křesadlo mnohé články a polemiky.

V roce 1988 za měsíc a půl vytvořil román *Zámecký pán aneb Antikuro* (1992) a téměř rok koncipoval *románový triptych Obětina* (1994), který dokončil na konci ledna 1990.

Nejšťastnějším okamžikem Křesadlova života byl květen 1990, kdy navštívil po dvaadvacetiletém exilu postkomunistickou Prahu.¹⁷¹ V tomto roce napsal dosud nevydané a podle slov syna Václava klíčové dílo, velkolepě křesadlovsky metafyzický erotický thriller *Skrytý život Cypriána Belvy*, „*prózu prý doopravdy neslušnou*“¹⁷², jež je odpovědí všem kritikům, kteří jeho doposud vydané romány označovali jako téměř pornografické. Ústřední postavu, skrytě katolického inteligenta, ztvárnil již v poslední z *Polokatolických povídek* nazvané *Jedno ráno a večer v životě Cypriána Belvy*.

Když Jan Křesadlo po dvou letech opět zavítal do Prahy, setkal se s prvními náznaky vlastního přijetí coby „zdomácnělého spisovatele“. Jeho příznivci se s ním mohli setkat na celovečerním posezení v literární kavárně Viola (viz obrazová příloha č. 35, 36). Za pouhý měsíc napsal v roce 1992 vesnický román *Rusticalia*, který dosud zůstává v rukopise, od září 1992 do března 1993 vytvořil šest barvitých povídek o exilu nazvaných *Kdesi, aneb pět povídek o emigrantech a šestá navíc jako přivažek* (v roce 2000 byla část zveřejněna v olomoucké *Aluzi*).

V roce 1993 se dílo Jana Křesadla rozrostlo o další žánr, tentokrát mravoučnou bajku, jako jedno z mála Křesadlových děl zasazených do období po roce 1989, s názvem *Dům*. Je motivována tvrzením kritika Zdeňka Heřmana, v němž odmítá hrdiny románu *Zámecký pán aneb Antikuro* nazývat lidmi a citát z Heřmanova článku je jejím mottem „*(Křesadlo) nechává svého doktora žít mezi postavami (příčí se mi říkat jim lidé)*...“¹⁷³ A tak v próze *Dům* vystupují více či méně podivní zastupitelé fauny. V tomto díle můžeme nalézt také odpověď na otázku, proč se vlastenec Jan Křesadlo

nevrátil do rodného domova. Jeho rozčarování nad situací, která zavládla ve svobodné zemi, bylo podobné jako Petákovu, jenž je v bajce zástupcem ptačí říše:

„Od dob, co v Metropoli trvale bydlel, v ní vyrostlo mnoho budov, které změnilly její typické kontury, v některých případech způsobem přímo surrealistickým. Seděl zde a uvažoval, co tu vlastně pohledává:

Jeho zpřízněnci ho přivítali způsobem, který věru nečekal, všude kam se podíval, byly jednak stopy zpusťování vzniklého za vlády Strogalovců, jednak symptomy návratu k normálnímu životu, ale v jakési zesprostělé, z vulgarizované, periferní a smrduté podobě.

Všude strašily nápisy v křovácké Pidgin English a Pidgin German, na všech důležitějších místech, nebo skoro na všech, seděli pořád megasové, zdaleka zřetelní svými rozložitými rohy a parohy rozličných tvarů.

Geladové, kteří dříve kočovali od vesnice k vesnici v snesitelném počtu, se nyní vyskytovali v Metropoli masově, hlasitě páchli a ohrožovali majetek a životy normálních občanů. S nimi bojovali Lysohlavci, normálnímu obyvatelstvu stejně či ještě více nechutní a nebezpeční. Turisticky nejzajímavější části Města jaksi hnily a rozkládaly se... atd.

V jeho prsou se jako by otvírala jakási bolestivá propast, na jejímž dně úpěla průhledná bytůstka jeho duše.¹⁷⁴

Stejně negativní pocity z rozbuzení sexshopů a jiných shopů, označovaných zhusta také názvy německými a ještě k tomu špatně gramaticky psanými, vyslovil Jan Křesadlo při návštěvě Prahy v roce 1994 v Radiu Alfa. Zde dále vysvětluje, že ve Velké Británii žil přes čtvrt století (dvacet sedm let), a tudíž i tam již své kořeny zapustil, má zde svůj dům, přátele. Ale jeho vztah k rodné vlasti se nemění, vnitřně patřil a bude patřit do Čech, „chtěl bych sem přijít zemřít, abych byl pohřben v rodné půdě,“ ukončuje Jan Křesadlo rozmluvu na toto téma. Vyslovuje přesvědčení, že není možné zapomenout rodnou řeč a nevěří těm emigrantům, kteří po návratu do Čech hovoří s cizím přízvukem.

V roce 1995 napsal román *Sídliště – aneb Jeden den v životě Maxima Minimoviče* (dosud nevydaný) a začal psát populárně naučnou příručku s názvem *Průvodce inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie (zejména vzhledem k tzv. duševním poruchám a psychologickým problémům)*, která zůstala bohužel nedokončena. Především díky redaktorce knihy Ivě Černé a její impozantní

práci s luštěním autorova špatně čitelného rukopisu a následným drobným korektorským zásahům manželkou Evou Pinkavovou se podařilo dostat první část zamýšlené publikace do tisku a roku 2002 v olomoucké Votobii vydat.

Rukopis prózy s motivy protinacistického odboje *Noční kůň aneb Vysvobození Bernarda Perny* je patrně ztracen, stejně jako rukopis nedokončeného románu *Cirkus nezaměstnaných*, revolučního příběhu na fiktivním ostrově. Zřejmě nedokončen zůstal román *Půlky*, zachován je jen koncept či torzo.

Výčet Křesadlovy tvorby doplňují jednotlivé bajky, povídky a básně (podrobněji v bibliografii Jana Křesadla uvedené v šesté části bakalářské práce).

Jan Křesadlo měl v úmyslu napsat ještě další román, tentokrát historický, z období třicetileté války, v němž by se podle jeho vlastních slov „vypořádal s koncepcí Jaroslava Durycha a austrokatolických budulínků – a přitom lepším způsobem než například *Zikmund Winter*“.¹⁷⁵

13. srpna 1995, v roce, který si sám v horoskopu předpověděl jako rok úmrtí, Václav Pinkava zemřel po čtvrtročním boji s velmi zhoubným malobuněčným karcinomem. Po kremaci v Londýně byly jeho ostatky převezeny do Prahy a uloženy na Vinohradském hřbitově.

III. 11 Epilog

Tak končí životní pouť Václava Pinkavy plná zákrutů, kopců, překážek, absurdit, přičemž nepostrádala originalitu a jedinečnost. Ač vedla zářícími velkoměsty plnými hemžících se ulic, byla to těžko přístupná dráha topící se v šeru a samotě světa, který vyžadoval a bohužel stále vyžaduje pravidla a normy, jakkoli jsou nesmyslné. Stejnou cestou se musejí prodírat také knihy Jana Křesadla.

Václav Pinkava alias Jan Křesadlo nechtěl a ani nedokázal přizpůsobit se a poslušně jít v řadě, splynout s davem průměrnosti, jednoduchosti a lhostejnosti, podlosti, prodejnosti a zbabělosti. Chtěl dát vše, co měl. Ne náhodou si zvolil jako motto k unikátnímu dílu *Astronautilia / Hvězdoplavba* větu Friedricha Nietzscheho z jeho jedinečného díla *Also sprach Zarathustra (Tak pravil Zarathustra)*: „*Ich liebe den, der über sich selbst hinaus schaffen will und so zugrunde geht. (Miluji toho, který chce tvořit nad své možnosti a tak se zničí.)*“

Avšak takové individuality nejsou vítány v žádném režimu a nejméně v tom, který vládl v Československu téměř půl století. Jan Křesadlo chtěl být vzpomínán „*jako člověk, který nikdy nepropadl silám korupce, a přesto po sobě zanechal vzpomínku na nějaké trvalé hodnoty, kterých dosáhl*“¹⁷⁶. Necht' je tato práce důkazem oprávněnosti jeho přání.

Odchod¹⁷⁷

*Vyšel jsem z domu, nezanechal vzkazu –
– a prostor za mnou jako voda sklap.
Tak možná vyjdu jednou pro svou zkázu,
budoucím silný, minulostí sláb.
Až na dně města, jež má divné jméno
a jež se mi zdá z větru vystavěno,
chodím, spíš vznáším se
skleněně jasným dnem:
a tak jsem v něm,
neznámý, v neznámém ...
Jan Křesadlo*

*A kraj neslyšně zněl a zněl a potom hlaholil, zvučel a zvonil
jako věže všech katedrál o vzkříšení.¹⁷⁸
Svět se vskutku nezdál nejhorším ze všech možných světů.¹⁷⁹
...přes všechnu krutost a bizarnost
je svět přece jen krásný
a lidská existence poměrně blaživá a příjemná...¹⁸⁰*

IV. REALITA A FIKCE V MRCHOPĚVCÍCH A ANTIKURU

Tyto dva romány jsou k podrobnější analýze promítnutí reality Jana Křesadla do fiktivního románového světa zvoleny pro některé společné znaky, jimiž se vyznačují. *Mrchopěvci* i *Zámecký pán aneb Antikuro* jsou jedny z mála Křesadlových děl (charakteristické je to i pro *Království české a jiné polokatolické povídky*), v nichž je zdánlivě fiktivní příběh zasazen do reálného časoprostoru. Podkladem k napsání obou byly skutečné události, které se odehrávaly v nesvobodném Československu.

Spojováním nespojitelného a dvojitým kódováním významů, alegoričností, nabývají jejich texty groteskního charakteru. Toto pojetí je v době koncipování románů umožněno také značným časovým odstupem autora od hrůzných zážitků s komunistickými praktikami.

Ve *Slovníku literární teorie* je autobiografický román definován jako „románové zpracování autorova životopisu, tj. podání událostí a vlastních zážitků podle zásad románové výstavby, v níž se na rozdíl od autobiografie uplatňují prvky fikce literární a fabule, budovaná na událostech ze života autorova, je výrazně organizována.“¹⁸¹

Ačkoliv romány *Mrchopěvci* a *Zámecký pán aneb Antikuro* nelze označit za autobiografické, můžeme v nich nalézt prvky analogické s životem Jana Křesadla a pokládat je za *semiautobiografické* (tj. životopisné jen zčásti)¹⁸², jak vyplývá z následující části práce.

Využití vlastních zážitků při literární tvorbě není výjimečné, ba dalo by se říci, že autorů písičích „ne o sobě“ je poskromnu. Přestože se ale v Křesadlových románech explicitně i implicitně odrážejí autorovy zážitky z doby minulé, nejsou tato díla zdrojem sebestředného zahledění. Naopak se zdá, že se zde záměrně skrývá za pozadí příběhů i charakteristik svých románových postav. Texty Jana Křesadla originálním způsobem

vypovídají o charakteru doby, ve které žil, a rovněž charakteru lidí, se kterými se stýkal. Nejsou zobrazením této doby, ale v první řadě reakcí na ni. Jan Křesadlo nám nastavuje zrcadlo, v němž je možno uvidět odraz pravdy, a odhaluje závoje, jimiž mnozí autoři zastřeli skutečnou realitu.

Jan Křesadlo nás tak jako již mnoho autorů před ním zavádí do let nadvlády sovětského impéria v Československu, do let padesátých. Avšak jeho svět přece něčím zaujme, je na první pohled jiný. Osobitým a neopakovatelným způsobem navozuje dojem pravdivější, respektive „skutečnější“, než romány usilující popisovat skutečnost. Fantaskní příběh mnohdy vypovídá o realitě více než zobrazované idyly. *„Tak jest skutečnost vždy zajímavější, ale také krutější a bizarnější než fantazie pastorů všech denominací.“*¹⁸³ Proto vzkazuje v sonetu Viktoru Fischlovi v úvodu prózy *Zámecký pán aneb Antikuro*:

*„Ať tedy k poučení, ku výstraze
skutečnost aspoň na papíře sezná,
již fantazie poví lépe, snáze.“*¹⁸⁴

Křesadla přiměla k napsání *Antikura* slova Jaroslava Dreslera, který v doslovu ke knize *Kuropění* Viktora Fischla napsal, že zde autor „vyjádřil českou skutečnost“¹⁸⁵. Typickým Křesadlovým znakem je komentování vlastních románů. Ještě před napsáním *Antikura* se k Fischlově knize a k názoru Jaroslava Dreslera vyslovil v próze *Kravex, aneb Potíže stavu beztlíže*, jehož dějištěm je orbitální JZD Kravex: *„Podle tebe je ten celej Kravex nereálnej, jako ta jeho vesnice. Mimochodem, nákej trouba vo tý vesnici napsal, to už je ovšem dávno, že je typicky česká.“*

*„Hovno je česká, jak to může někdo tvrdit! To víš, to jsou ti lidi kolem literatury, co to sami neuměj. Ti často píšou nesmysly, protože jim chybí pro to cit, i kdyby jim nechyběl přehled, kterej jim ale často chybí taky! Podívej, jen si to vizuálně představ: Vesnice, ted' po ní chodí dědek s holí a s taškou a na ruce má kohouta, jako sokolík. A je už noc, svítí velkej měsíc a na tý jedný střěše sedí náměsíčník. Kdyby se to vymalovalo, kdo myslíš, že by to moh bejt týhle scény autor? – No Chagall – kdo jinej! To je pravda, národní to je, ale český ne, i když je to česky psaný.“*¹⁸⁶ Přestože Křesadlo ocenil Fischlovy „kvality v rámci idylické literatury“¹⁸⁷, neubráníl se pocitu lítosti nad tím, *„jak málo vědí staří poúnoroví emigranti o životě v sovětském protektorátu“*¹⁸⁸. To vše Křesadla donutilo vzít papír a tužku a napsat knihu, která *„nebude fotograficky*

*realistická, ale povede-li se mi, bude pravdivá v základních dimenzích, které by si měl svět uvědomit*¹⁸⁹.

Jan Křesadlo svými romány mnohé čtenáře šokuje, potírá individualismus, který se tváří, že je ušlechtilý. Svě náměty hojně čerpá z podvědomí člověka – z těch vrstev, v nichž se rodí zločin, sadismus, erotika, úzkost. Možná proto se první vydání *Mrchopěvců* setkala s negativními kritikami, především v exilu. Například Eva Kantůrková napsala, že je to „*kniha komihající na zadní straně subjektivna*“ a podle Pavla Řehoře byl příběh „*zhotoven bystrým mozkiem, který nepřipouští do hry srdce*“.¹⁹⁰

Paradoxně však Jan Křesadlo patologickými, až úchylnými charaktery postav zobrazuje normalitu společnosti. Potvrzují to také slova Růženy Grebeníčkové: „*Romanopisec mluví o normálním stavu své doby, když si za svůj předmět vybírá její patologii.*“¹⁹¹ Křesadlovo satirické pojetí se stává nejúčinnějším prostředkem odhalení určitých deformací světa a dalo by se tvrdit, že hnus, který Křesadlo ve svých románech zobrazuje, není v opozici s krásou, ale s hnusem ještě větším, s realitou.

IV. 1 K časoprostoru

Tak jako v ostatních dílech využil Jan Křesadlo své výjimečné erudice a bohatých osobních i pracovních zážitků k zobrazení charakteru doby i lidských osudů ve svém debutu i v románu *Zámecký pán aneb Antikuro*.

V základní rovině koresponduje románový časoprostor obou děl se skutečným životem mladého Pinkavy.

V románu *Mrchopěvci* se ve vzpomínkách vrací do let 1949 až 1950, která trávil prací na „pstruhárně“ u strýce v Liběchově a na rybnících v Doksech. Také hlavní hrdina prvotiny byl v minulosti „*dělník Rybného průmyslu, národní podnik*“¹⁹². V tomto období se Václav Pinkava účastní zpívání na pohřbech („mrchopění“), pohybuje se v pražském katolickém kostelním semiundergroundu. Při tvorbě svého debutu Křesadlo čerpá především ze vzpomínek na léta strávená v chrámových sborech. Svědčí o tom také svědectví jeho pozdější manželky Evy: „*Zpívali jsme starou polyfonii, Palestrinu a tak podobně, bylo to blaho, jak je například vyličeeno v desáté kapitole pozdějších Mrchopěvců.*“¹⁹³ Dokladem realistického ztvárnění může být reakce Křesadlova přítele z mládí, který se poznal v jednom z románových „mrchopěvců“.¹⁹⁴ Jan Křesadlo užívá cílené kamufláže. Kdo se má poznat, ten se pozná.

Hudba se stala pro mladé lidi v dobách protináboženského útlaku určitou formou protestu. „*Hlavní bylo dostat se na kruchtu a zpívat,*“ vzpomíná Eva Pinkavová.¹⁹⁵

Nepříliš rozsáhlá próza *Mrchopěvci* sestavena z dvaceti architektonických jednotek (*Hlava I-XIX* a jedno *Intermezzo*), kterým předchází *Poznamenání*, je zasazena do doby „*někdy po roce čtyřicet osm, [...] soudruzi byli dosud v libánkách se svou importovanou příšerou a dělali, co jí na očích viděli. Většinu věcí zakázali, a co nemohli, to aspoň zpitvořili a zkazili,*“¹⁹⁶ do doby po tříletém období naděje, kdy „*zarachotilo a mříž zapadla*“¹⁹⁷. Dalším nejprve nepřímým zmíněným časovým mezníkem je rok 1953: „*Po generalissimovi skápl brzo i jeho locum tenens pro čichaslaváckuju gubjérňuju. Ale stejně to příliš mnoho nepomohlo, aspoň ne hned a určitě ne Zderadovi.*“¹⁹⁸ Posléze je jmenovitě upřesněno, že příběh se vztahuje na rok padesát tři.¹⁹⁹

Období zhruba jednoho roku zachycuje Křesadlo ve fiktivním čase své románové fabule. Nejde však o popisné kronikářské znázornění průběhu reálného času v čase románu. Toto odpoutání románového času od času reálného dává Křesadlovi možnost zacházet s časem románové fabule podle potřeby. Ani v *Zámeckém pánu aneb Antikuru* není čas přesně vymezen.

Při tvorbě tohoto o osm let později napsaného románu se Jan Křesadlo ve svých vzpomínkách vrací především do období let 1951 až 1952 stráveného na vojně v jihočeském pohraničí. Nejdůležitějším poznatkem tvrdé školy je těžký život v zapadlém koutě republiky a životní osudy a praktiky cikánů. Díky své enormní paměti si snadno zapamatuje řeč cikánů i slovenský pohraniční dialekt. Cikáni se v Křesadlových dílech objevují pravidelně a sehráli důležitou roli v *Mrchopěvcích* i v *Antikuru*.

Jan Křesadlo se v zapadlém koutě republiky setkává rovněž se vzdělanými lidmi, které praktiky režimu vyloučily ze společnosti, čímž se z nich stali například lesní dělníci. Nesmyslnost a absurditu této životní situace ostatně vypravěč v *Antikuru* čtenáři osvětlí: „*Z těchto lesních dělníků bylo jen málo těch, kteří byli vždycky lesními dělníky. Hodně tam bylo všelijakých bývalých, co je tam poslali vlastně z trestu, anebo co si tam chtěli vylepšit kádrové materiály.*

Z toho je vidět, jak je naše společnost laskavá, soudruzi, že posílá lidi z trestu do řad dělnické třídy, která přece u nás vládne. Jakživ nikdo neslyšel, aby za feudalismu, když vládla šlechta, někoho z trestu pasovali na rytíře, anebo za první

*republiky, co byla buržoazně-kapitalistická, aby Masaryk dělal z trestu z lidí burziány. No a vidíte, u nás, kde vládne dělnická třída, se z trestu z lidí dělníci dělají. Tam pak vládnou a ani o tom nevědí, nýbrž si chybně myslí, že jim vládnou papaláši, ale ve skutečnosti vládnou sami, protože to je, soudruzi, ta dialektika. Vám se to nezdá: Nevadí. Jsem zcela jistý, že západní intelektuálové by si to takhle vysvětlit dali a ani by nemrkli. Ještě by si libovali – věřte si tomu nebo ne, já je znám.*²⁰⁰

Román *Zámecký pán aneb Antikuro* je sestaven ze čtyřiceti tří architektonických jednotek – úvodu, čtyřiceti kapitol a dvou intermezz. Příběh je zasazen do let o něco pozdějších než *Mrchopěvci*, do období po roce 1953, kdy padl kult osobnosti Stalina, ovšem jen zdánlivě. „*Je totiž snad načase poznamenat, že ačkoliv v Praze a okolí bylo už po stalinismu, v této zapadlé provincii se vlastně dosud držel, prostřednictvím odlehlosti, zaostalosti a hlavně vládnoucí kliky v čele s Venturou, která si nechtěla dát sáhnout na své výdobytky.*“²⁰¹ „*V Praze z Letné ho sundali, všude jinde taky, ale já, já ho tady mám – skrytě, v této komůrce pod schody. [...] Stalin, soudruhu, Stalin je nesmrtelný, protože, soudruhu, Stalin je v nás!*“²⁰²

V tomto neutěšeném prostředí na okraji společnosti se ocitá doktor, ústřední postava románu, jenž se ovšem nezachoval jako většina jeho příbuzných, která „*nalezla včas do partaje a z některých se dokonce udělali papalajdové*“²⁰³. Doktor ale přišel do pohraničního městečka dobrovolně, někdy krátce po roce padesát, kvůli neshodám s manželkou Jiřinou. Do československého pohraničí je nedobrovolně odsunut profesor, nynější dřevorubec, Sentenský, který „*patřil k onomu dnes už asi vymřelému typu kantora, jež zvěčnil náš nesmrtelný bard Jan Drda jakožto Vyšší princip.* [...] *Pan profesor se na základě vyššího principu dopustil naopak neschvalování, totiž štvavé kampaně proti Masarykovi, která v padesátých létech velmi zuřivě probíhala na českých středních školách. Pan profesor mohl mluvit ještě o štěstí, že ho jenom vyhodili ze školy a poslali do lesa – mohlo to pro něho dopadnout i mnohem hůře. V lese pak již tzv. zkejsnul a pracoval tam ještě teď, kdy bývalí organizátoři protimasarykovské kampaně, jako např. Milan Machovec, už věřili předjaří pražského jara a využívali svých protimasarykovsky získaných znalostí naopak k tomu, že začínali psát o extatickovi mírně pochlebné monografie, zatím ovšem jenom do šuplíku a pro strýčka Příhodu, neboť mráz kopřivu nespálí.*“²⁰⁴

S různými obdobími života Václava Pinkavy, která ztvárnil v těchto dvou románech, souvisí prostory, do nichž příběhy zasadil. Jsou vůči sobě v protikladu:

velkoměsto (Praha, chrámové sbory) × „zapadákov“ v pohraničí (jihočeské pohraniční městečko, vojna).

V *Mrchopěvcích* vypravěč zavádí čtenáře do města Města, ve kterém lze bez potíží rozeznat Prahu. Anonymní označení je důležitým prvkem, pokládáme je za doklad o neurčitosti. Znamená to, že místem děje tohoto příběhu by mohlo být jakékoliv město ve státech žijících pod nadvládou komunistů. Křesadlo neprozradí ani jméno dalšího důležitého románového prostoru, působiště Zderadova spolužáka z gymnázia Brvy, nyní faráře v městečku L., v němž ale můžeme tušit Liběchov.

V *Mrchopěvcích* totiž nejdůležitější roli sehraje hřbitov a především jedna ze starých opuštěných hrobek (viz obrazová příloha č. 38, 39). Hřbitov se stává jak místem záchrany, tak také zkázy. Samotnou hrobku bychom mohli označit termínem *třináctá komnata*²⁰⁵. V ní dochází k osudovým setkáním, hraje se o bytí. A zde dojde také k životnímu zvratu. Jinak řečeno, je to místo střetu minulého, přítomného i budoucího dění.

Křesadlo využívá kontrastu poklidného prostředí hřbitova s událostmi, které na hlavního hrdinu čekají. Román s výrazným ambivalentním rázem takto nabývá alegoričnosti. Opuštěná hrobka se stává symbolem utiskovaného a vykořisťovaného Československa. Zderad, jako celý národ, je v tomto těsném, temném, ponurém až strašidelném místě zneužíván komunistickým aparátníkem a nucen k činnostem značně odporným. Nechutné praktiky „*polymorfně perversního*“²⁰⁶ zvrhlíka Skomelného se však stávají groteskními nejen odhalením nejnižších animálních pudů vysoce postaveného komunistického „zvířete“, tedy ambivalentním spojením nízkého a vysokého (jeho činy ostře kontrastují se vzděláním a inteligencí), ale také digresemi, kterými vypravěč příběhu nešetří. A tak se z hrůzostrašného romaneta stává *romanetto bizarní* (autorovo označení románu v rukopisné verzi)²⁰⁷.

Kromě hřbitova je v *Mrchopěvcích* klíčovým místem rybník. Zde využil Křesadlo své filologické znalosti a vysvětluje po uvedení hebrejského textu, který hlavní hrdina Zderad slyší ve snu, čtenáři v poznámce pod čarou původ toponyma Posel, kterým rybník označil: „*Citát z Janova evangelia, kap. 9, verš 7.: ‚Jdi, umyj se v rybníku Siloe; což se vykládá: Poslaný.‘ Nebo Posel. Rybník měl zřejmě jméno biblické, jako mnoho jiných. (Překlad Kralické bible.)*“²⁰⁸ V blízkosti Doksů se skutečně nachází lokalita s názvem Poselský rybník. Křesadlovou povinností na „pstruhárně“ bylo mimo jiné také sekání rákosí a zde jsou kořeny motivu, který vyrostl

v *Mrchopěvcích*.²⁰⁹ Zderad se ve snění vrací retrospektivou o několik let zpět, kdy poblouzněn krásou vodní hladiny a okolí podlehne svým živočišným pudům, a tak se nevyhne svatbě s nepříliš půvabnou učitelkou Sylvou. Ta mu porodí malého Záviška, jemuž je v době příběhu kolem tří let. Posel se nachází v blízkosti Mlna, vesničky, v níž žijí Sylvini rodiče. Především její otec, sedlák, se chová k nemajetnému pomocnému dělníku bez budoucnosti²¹⁰ značně odtažitě. Tady by se nabízela možná paralela s nepříliš dobrými vztahy Václava Pinkavy a jeho tchána.²¹¹

„Výslednicí byla pak Zderadova současná životní situace. Podivné, nevýnosné zaměstnání ve Městě, unavená, mrzutá a nijak přepychová manželka, obytná rakev ve slamové čtvrti a zejména synek, o kterého se nemohli dost starat, a proto ho museli nechat napospas socialistické výchově v týdenní školce. Tento fakt Zderada chronicky hnětl, neboť kdysi čítával v psychologických knihách, a věděl, že vliv odloučenosti od rodičů má neblahý vliv na opičky, a tudíž nejspíš taky na děti.“²¹²

Ani v *Antikuru* není místo děje přesně specifikováno. Ocitáme se v blíže neurčené pohraniční „Prdelové Lhotě“, jak městečko nazývá vypravěč příběhu. I zde je klíčovým místem ona třináctá komnata, kterou je tentokrát místní zámek Rozkoš. Tento jedinečný příklad barokní gotiky²¹³, v němž nalézá domov slabomyslný pasák Slovák Jano a družstevní krávy, je do absurdnosti dovedený motiv z filmu Louise Buñuela a Salvatora Dalího *Zlatý věk*²¹⁴, ve kterém se objeví dělníci v salonu a kráva v ložnici. *„Ale já, doktůrku, já doktore, jsem je překonal! Protože voni tam maj jenom jednu krávu a jenom ve vile a jenom ve filmu – ale já, Petr Ventura, mám krav celý stádo, a ne v nějaký posraný buržoazní vile, ale ve feudálním zámku! V zámku! – a ne ve vobyčejným, ale v nevobyčejným, vzácným, barokně gotickým od Alfonse Lemuraga! – he! – a ne jenom ve filmu, ale, soudruhu, ale, doktore, ve skutečnosti – v realitě – objektivní – v tom jediným skutečným dialektomaterialistickým jsoucnu, co je neustále v pohybu! A naopak to můžu dialekticky zdůvodnit prioritou materiálních potřeb nad druhejma, nadstavbovejma, a je po prdeli!“²¹⁵*

„Zkravění“ jedinečné architektonické perly je tedy dílem místního všemocného předsedy rozmanitých organizací Petra Ventury, který tak činí v souladu s požadavky vládnoucí třídy: *„Naše strana historické hodnoty neničí, nýbrž přetváří, jak učí Zdeněk Nejedlý na případě původního antikomunisty soudruha Jiráska –“²¹⁶*

V *Argumentu*, které je součástí rukopisu románu *Zámecký pán aneb Antikuro*, Křesadlo poznamenává, že *„krávy v zámku zřejmě někde opravdu byly a staly se*

*vděčnou látkou literátů: Zmiňuje se o nich Hrabal, myslím že někde i Kundera a zdá se mi, že i jiní, ale nikdo je, pokud vím, zatím neposunul do středu fábuly.*²¹⁷

V jižních Čechách skutečně existuje pseudogotický zámek Rozkoš. Pohraničí zachycené v románu však spíše odkazuje na okolí Nového Města nad Metují. Podobně jako hraniční přechod do Polska (Běloves) je v románu pojmenováno pohraniční městečko cikánů, kteří získávají obživu snad také přepadáváním „kopečkářů“ (Bělozel). V blízkosti Nového Města nad Metují se nachází vodní nádrž a hora Rozkoš, dominantu města dotváří renesanční zámek přestavěný do barokní podoby. Na zámku jsou umělecké sochařské výtvary například J. V. Myslbeka, J. Štursy či Františka Bílka, o němž se Křesadlo v románu zmiňuje. Do svého novoměstského bytu zval spisovatel Jaromír John básníky z Prahy, také Vančuru, Seiferta a Halase.²¹⁸ Sochy jsou rovněž jedním z důležitých prvků příběhu „zámeckého pána“.

Možná odvážná (ale u Křesadla člověk nikdy neví) je domněnka spojitosti zámku Rozkoš s Ratibořickým zámekem v blízkosti České Skalice, u které se nachází již zmíněná vodní nádrž Rozkoš a pravděpodobnost paralely Starého Bělidla, dějiště *Babičky*, s mlýnem v *Antikuru*, v němž se konají orgie zlaté mládeže – impotentního anglického studenta Jima, rozmazlené Venturovy dcery Dolly a jejich přátel. Již v úvodu románu dává Jan Křesadlo najevo svůj nesouhlas s idealistickým a zkresleným pohledem na venkovský život. „*Taky jsem neměl rád Babičku, protože i o té jsem tušil, či nějak intuitivně věděl, že je celá nějak příliš nepravdivě hodná, nebolestivá a pravou skutečnost jaksi pokrytecky pentlí a přikrašluje.*“²¹⁹

Stejně pohlíží Křesadlo také na knihu Jana Karafiáta²²⁰, na mnohými milované *Broučky* začínající větou: „*Slunko bylo u samého západu a svatojánští broučci vstávali.*“²²¹ S malým, leč důležitým rozdílem začíná příběh *Antikura*: „*Slunko bylo u samého západu, ale svatojánští broučci ještě nevstávali.*“²²² Než se probudí, čtenář je prostřednictvím odborného exkursu do zoologie seznámen s tajemstvím *světlušky svatojánské, Lampyris nocticula L*²²³, které v Karafiátově textu rozhodně nenajdeme. Po vysvětlení důvodů, jež vedly autora k napsání knihy, opakuje se incipit na začátku první kapitoly a v pozměněné formě i v některých kapitolách dalších. Například hned druhou uvádí vypravěč slovy: „*Když doktor dojel do městečka, slunce už zalezlo a svatojánští broučci mohli vstávat.*“²²⁴ Ve čtvrté kapitole nás seznámí s činností broučků v protilehlé části dne: „*Slunko bylo u samého zenitu, tj. svatojánští broučci hluboce chrápali.*“²²⁵ Patrně největší výhrady měl Křesadlo ke větě ze závěru *Broučků*:

„Však jestli zmrznou, oni poslušně zmrznou.“²²⁶ Odpovídá to totiž pasivitě a podřízení se událostem bez vzdoru, což Křesadlovi vadilo na povaze českého národa – „mimořádně, jak si může zachovat či znovu vybojovat svobodu národ, jehož už kolikátá generace vyrůstá na této servilní filozofii?“²²⁷

IV. 2 K postavám

Po bližším seznámení s časoprostorem obou románů se nyní zaměříme na postavy v *Mrchopěvcích* a *Zámeckém pánu aneb Antikuru*.

Tzvetan Todorov cituje ve své poetice slova Henryho Jamese ze slavné stati *The Art of fiction*.²²⁸ Z ní vyvozuje obecnou ideu: základem románů jsou nerozlučně spjaté dvě složky vyprávění – postavy a děj, z nichž jedna je důležitější. Postavy.²²⁹ Jsou jedním z důležitých kompozičních postupů v Křesadlově tvorbě, což je zdůrazněno již ve volbě jmenných titulů u obou románů.

Podle terminologie užitě v poetice *...na okraji chaosu...* by se titul *Mrchopěvci* řadil k *jednoduchým symbolizujícím titulům*. František Všeticka používá termínu *protagonistický titul*, který „dostává literární dílo podle hrdinova jména, označení, poslání, funkce nebo společenského postavení“, v tomto případě má ráz *kolektivní*.²³⁰ Množné číslo poukazuje na zástupnost hlavního hrdiny. Titul *Mrchopěvci* v sobě rovněž skrývá dva klíčové motivy románu. Prvním je smrt a vše, co s ní souvisí, druhým hudba. Avšak tímto bizarně hravým novotvarem je předznamenána grotesknost příběhu. *Mrchopěvci*, *mrchopění* se stává intermotivem, který migruje i do dalších Křesadlových děl. *Mrchopěvci* sehrají svou roli i v *Zámeckém pánu aneb Antikuru*. Jeden ze čtyř pohřebních zpěváků se stává za poněkud bizarních okolností otcem syna mentálně zaostalé, avšak absolutním hudebním sluchem obdařené Květy, dcery „seržána“ Sentenského.

V lyrickém *Intermezzu*, v němž promluvil Křesadlo-hudebník, zazní krása Květiny francouzské písně (viz příloha, rukopis č. 4), ve které dívka nalézá, ač jí nerozumí a nezná noty, podstatu života a bytí. „Ale jak to všechno víš, když slovům nerozumíš, to ti táta říkal?“ – ptá se doktor, který přišel zkontrolovat Květu i její čerstvě narozené dítě. „Ale ne, neříkal, to je přece slyšet.“ – „To je smutná písnička, že?“ – „No je a není.“ – „Jak to?“ – „No, pro-tože to tak musí být. To už tak je. A tím to je smutný, ale jen trochu.“²³¹

Titul *Zámecký pán aneb Antikuro* uvádí Daniela Hodrová jako příklad *dvojdílného, literárně parodického a groteskního titulu*.²³² Je jím rovněž upozorněno na důležitost vedlejší postavy. Podle Všetičkovy terminologie by šlo opět o titul *protagonistický*.

Postavou se podrobně zabývá *Poetika literárního díla 20. století* Daniely Hodrové a kolektivu *...na okraji chaosu...*

V jejich pojetí je postava „*prvkem prostupujícím všechny složky díla jako svérázný motiv, či spíše dynamický komplex motivů*“.²³³

Slovně tematický komplex tvořící postavu se realizuje určitým souborem textových jednotek, které se mohou v textu vyskytnout jen jednou anebo se v totožné či obměněné podobě vrací. Dynamický charakter postavy je zvýrazněn rovněž různými způsoby realizace souboru textových jednotek. Daniela Hodrová uvádí čtyři nejdůležitější:

1. promluvu vypravěče o postavě,
2. dialog a výroky jiných postav o této postavě,
3. monology vnější i vnitřní a
4. scénické poznámky.²³⁴

„*V úplnosti se tento systém realizuje jen v dílech realistického typu, kde se postava zobrazuje „nejkomplexněji*“.²³⁵ Jak však dodává, neplatí to bezvýtku ani v dílech realistických a uvedené způsoby nejsou využity rovnoměrně. Kromě čtvrtého bodu, tedy scénických poznámek charakteristických pro dramatické kusy, se všechny objevují v románech Jana Křesadla. U něj však zřejmě nejde o snahu dosáhnout co nejrealističtější výpovědi, ale o prostředek, jak z nich učinit parodii na romány realistické i naturalistické. Charakteristické je to především pro *Mrchopěvce* a také *Zámeckého pána aneb Antikuro*.

Křesadlové postavy jsou fiktivní jen v jejich konečném výsledku. Jejich dílčí podoby, vlastnosti, duševní i fyzické, jsou vzaty ze skutečného života. „*Podle běžných pravidel řemesla jsou důležitější postavičky složité transplanty psychofysických orgánů a je dbáno toho, aby vzniklý mišmaš byl k nepoznání*“,“ píše Křesadlo v *Poznamenání k Mrchopěvcům*.²³⁶

K samotnému Zderadovi se Jan Křesadlo podrobněji vyjádřil v komentáři uvedeném v rukopisné verzi *Poznamenání*: „*Podle běžných pravidel řemesla sestává*

hlavní hrdina Zderad zhruba ze čtyř existujících osob, z nichž i zde jsem já sám. Má tedy jisté autobiografické rysy.“ Jak dále píše, z jeho osudů jej nic nepotkalo, ale mohlo, kdyby jinak reagoval a například „*hlavní zápletka se mi mohla přihodit, kdybych ji býval nezarazil v zárodku,*“ dodává.²³⁷

K charakteristice postav užívá Křesadlo jazykových prostředků. Vícejazyčnost přispívá ke konstituci celkového smyslu textu a zesiluje dojem reálnosti představovaného světa. Pasák Jano z *Antikura* hovoří slovenským pohraničním dialektem, jeho zkomolená slovenština obsahuje četné maďarismy a germanismy. V *Mrchopěvcích* hovoří maďarskou českoslovenštinou cikánský popelář (nedoveda vyslovit „ř“ nazýval se ovšem popeláš) Döme. „*Mluvčího ,pidgin Slovak*““ zde přepisuje autor foneticky. Tuto metodu, tentokrát přepis angličtiny, použil Křesadlo v *Antikuru* při zaznamenání dialogů Jima a Dolly. Jazykovou charakteristikou je v tomto románu vystihnuta také Lužická Srbka hostinská Hanka. Čeština slovenských důstojníků je zesměšněna v *Mrchopěvcích*: „*Račte tudíž ponechat hlavě její pokrývku neboli pokrývku, jak říkají slovenští důstojníci, domnívajíce se, že mluví česky.*“²³⁸

Výpovědní pásmo postav se v přímé řeči vyznačuje apelem, expresivitou, slohovým zabarvením (hovorovost, nářečí). Příkladem může být obsáhlá ukázka doktorova projevu citovaná na sedmdesáté čtvrté straně této práce.

Ústřední postava *Mrchopěvců*, Zderad, se stejně jako mnoho obyvatel tehdejšího Československa (neušel tomu ani mladý Pinkava, jak bylo uvedeno v předcházející části práce) stává obětí politického násilí a totalitního režimu. Zderadův otec, kufkovsky zatčen a vyšetřován, údajně spáchá v cele sebevraždu, Zderadova sestra zmizí beze stopy, matka tuto hrůzu nepřezijí. Dochází k naprostému rozkladu jeho rodiny. Analogicky s Křesadlovým osudem je Zderad pro nevyhovující buržoazní původ vyloučen ze školy a existenčně zničen. „*V procesu třídní očisty pak nějak zmizel i nevelký majetek Zderadovy rodiny a – pochopitelně – Zderadovy studie. Následovala pak vojenská služba.*

Pravděpodobně díky nějakému administrativnímu přehmatu nebyl však Zderad poslán k černouškům a dosloužil jako prostý voják se zbraní v ruce, tj. za pouhé předepsané dva roky. Později se Zderad ocitl za kasárni branou a prakticky na dlažbě.“²³⁹

Zatímco se Pinkava po základní vojenské službě, kterou také kupodivu vzhledem k pošramocenému kádrovému posudku nemusel vykonávat u Pomocného technického praporu, souhrou náhod křesadlovisky bizarního charakteru (srovnej se třetí částí této práce) vrací na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, Zderada nechává nedostudovaným inteligentem. Ten, aby uživil rodinu, získává prostředky pro přežití materialistické i duševní zpíváním na pohřbech.

Dalo by se říci, že jde o variaci teze „co by se stalo, kdyby...“ Kdyby Václav Pinkava nebyl přijat zpět na univerzitu. Ostatně to přiznává sám Křesadlo v jednom z dopisů Josefu Škvoreckému: „*Zderad má totiž dost autobiografických rysů, je to tak trochu fantazie na thema ,Co by se mi možná bývalo stalo, kdybych se v některých situacích zachoval jinak.*“²⁴⁰

Autobiografické rysy nese Zderad především proto, že je nadán stejnými muzikálními schopnostmi jako sám autor, Jan Křesadlo. Křesadlo-hudebník vkládá do vínku Zderadovi hudební nadání, avšak na rozdíl od něj nemá Zderad autodidaktické odborné vzdělání. Zároveň je zde cítit jakoby opovrhování talentem a snižování kvalit, které, jak je patrné i z předchozí části práce, Křesadlo jako hudebník měl. „*Zderad nikdy nenavštěvoval kursy harmonie, ale kdákával po sborech už od gymnasiálních let, takže mu příslušné obraty za ta léta zcela nenásilně a samočinně naskákaly do hlavy. Nevěděl sice často, jak se příslušné akordy a spoje jmenují, ale dovedl jich všech bez obtíží a správně používat. Tím nechceme říci, že byl v tomto směru nějak zvlášť nadaný. Takových talentů bývalo (a doufáme, že ještě je) v Čechách za každým kamenem.*“²⁴¹ Možnost ukázat se jako schopný improvizátor při komponování dal Křesadlo Zderadovi hned v první hlavě románu, a to při úpravě tehdy poněkud nebezpečné písně *Ach, synku, synku* pro čtyři hlasy, což je doloženo názorným notovým záznamem. Zderad upravil píseň podle dobových norem a Křesadlo zde neopomene zdůraznit svou zášť ke starému podagristovi na ministerském křesle s *defunktním* hudebním vkusem.²⁴²

„*Hvězda Zdeňka Nejedlého zářila tehdy ve vysokém zenitu, takže čím wagnerovštější a minule-stoletnější, tím socialisticky realističtější a lidovější bylo tehdy všechno, co znělo či pělo. Tento jednoznačný a nesmlouvavý princip antiburžoasního estetická obracel nyní Zderad v praxi, která jest, jak víme, jediným kritériem teorie.*“²⁴³

Zderad zastával v kvartetu druhý tenor (jestli si vzpomínáte, tenorovým hlasem disponoval také Pinkava), což jej odsouvá na periferii ve sboru, stejně jako nedokončení školy a špatný třídní původ na periferii života a nestálý příjem na hmotnou, materiální

periferii města. Se svou ženou a synem obývá nuzný byt příznačně ve tvaru rakve. Tento prostor chudinské čtvrti ve velkoměstě, v románu nazýván slamy²⁴⁴, je parodií na pražskou proletářskou čtvrť na Žižkově. Jak bylo uvedeno v předchozí části práce, sám Jan Křesadlo však pocházel z dobře situované rodiny, jeho otec byl úspěšným velkoobchodníkem. Z chudší pražské čtvrti Žižkova, z proletářské rodiny, jejíž původ byl šlechtický, pocházela Křesadlova matka. V *Mrchopěvcích* jde o aluzi k románu *Honzlová Zdeny Salivarové*, která na Žižkově bydlela a v *Honzlové* zobrazila staré karlínské a žižkovské domy se zchátralými pavlačemi. Škvorecký se v jednom z dopisů zmiňuje, že se *Mrchopěvci* jeho ženě líbili, ač při čtení podlehla těžké depresi.²⁴⁵ K *Honzlové* Křesadlo v *Mrchopěvcích* očividně odkazuje:

„Halt pozor! praví tu hypotetický laskavec, potrhuje nervosně hyperkritickým chobotem: zdá se, že s fabulační schopností auktora je to něco slabší: sexuální vydírání za komunistů na základě protistátní literatury – to už jsme někde četli, že ano – i když jen jako epizodu a v podstatně příjemnější, rokokovější formě. A řešit tuto situaci vloupáním, to už taky bylo. Vezme-li se to pak kolem a kolem, ono i ten fízl nebo co v roli nežádoucího erotika – i když v podobě neskonale decentnější – to už vlastně taky bylo, sice jinde, ale vlastně hned vedle.

*Jestli tam na konci ještě spadne ta pavlač.*²⁴⁶

A vít z plachet bere Křesadlo následujícím textem všem kritikům a literárním teoretikům, kteří by v tom snad mohli vidět znaky plagiátorství:

*„Ale milý hyperkritický konsumente: uznáš zajisté, že jde o podobnost neobyčejně vzdálenou, asi toho druhu jako mezi člověkem a koněm, protože mají oba hlavu. Já vím, že taková za vlasy přitažená srovnání se v literární teorii dělají, ale dívejme se na to s rozumem.*²⁴⁷

Literární kritiky a vědce neopomene „napomenout“ ani v *Antikuru*, jak bude patrné z ukázek následujících.

Již v druhé polovině dvacátého století se základním principem románového žánru stává role vypravěče příběhu, narátora. Podle Růženy Grebeníčkové lze hovořit o „jakési renesanci epického vypravěče, posílení jeho postavení v románu“.²⁴⁸ Nejen, že se jeho pohled, stanoviska či způsob, kterým se skutečnost podává a vidí, dostává do hry, ale stává se důležitějším než věcný obsah zobrazovaného, „nabývá určujícího rázu“²⁴⁹. Důležitější než příběh, pravá povaha hrdiny a jeho pozice v ději se stává

postavení toho, kdo o nich vypráví. Promluva vypravěče se jeví u Křesadla hlavním prostředkem charakteristiky postav.

Přestože se může zdát, že hlavní postavou Křesadlova debutu je mladík Zderad, více než on jím je narátor příběhu. Ten se fabulí románů proplétá s maskou vševědoucího vypravěče, kterou odhazuje a nechává děj žít vlastním životem, aby ji vzápětí opět nasadil a řídil příběh podle svých pravidel. Vypravěč vtahuje čtenáře do své narativní dílny a vybízí jej ke spolupráci, ke tvoření příběhu. Polemizuje, předkládá čtenáři možná řešení. Jako například při popisu třetího mrchopěvce Krůty:

„Proč se lépe neuplatnil, bylo těžké hádat, protože např. nepil. Bylo lze předpokládat s jistou nadějí, že snad má doma v šupleti nějaké vynikající skladby, daleko předstihnuvší svou dobu, féerická kvarteta, úchvatné symfonie apod., což by tuto spráskanou existenci přece jen ospravednilo.

*Bohužel tomu tak nebylo: jeho církevní skladby, z nichž některé vyšly i tiskem, měly sice virtuosní varhanní part, ale jinak byly prázdné jako hluchý ořech.*²⁵⁰

Vypravěč přímo oslovuje nejen čtenáře, ale i hlavního hrdinu:

*„Obluda nejdřív přijde prosit, vyhrožovat, skuhrat. Možná že i couvne, jako už tolikrát předtím. (No, na to nespolehej.)*²⁵¹

Ke čtenáři promlouvá vypravěč i v *Zámeckém pánu aneb Antikuru*:

*„To by, vážení čtenáři a spanilomyslné čtenářky, každý vesnický praktik nedokázal, i budme vděčni našemu socialistickému zřízení, že nám poskytuje všemožná překvapení a zajímavosti, jako třeba klasické dřevorubce, šikovné chirurgy v těch nejzapadlejších praxích, krávy v zámku, voly ve vysokých akademických hodnostech, neboť svět jest pln zázraků.*²⁵²

Na postavu vypravěče se detailně zaměřil Tomáš Kubíček v *naratologických kapitolách k románům Milana Kundery Vyprávět příběh*. Postavu pokládá za základní konstrukt, „jehož rozlišení nám podle všeho může umožnit postřehnout výstavbu smyslu a princip narativního rozvrhu“. Prostřednictvím vypravěče Kunderových románů se podle něj „formuje přístup čtenáře k textu a následně ke smyslu“.²⁵³ Totéž by se dalo říci také o vypravěči v dílech Jana Křesadla.

Křesadlovy romány neprobíhají výhradně v jediné fiktivní rovině (děj, fabule a syžet), ale mají těžiště v poloze vypravěčské, na úrovni vyprávění je střed a základna pro samotnou organizaci útvaru.

Vypravěč nejčastěji komentuje vzniklé situace a neváhá se projevit jako vševědoucí při hodnocení Zderadových činů: „*Kdyby mu Zderad hned na začátku uhnul, mohl člověk snad i tak svou hrozbu splnit a měl by přitom jistě reálnou naději na úspěch, je však možné, že by si to rozmyslel, protože i pro něho v tom mohlo být riziko. Udat někoho, protože řekl česky, že Stalin je vůl, je mnohem jednodušší, než přesvědčit příslušné gorilanky, že jakýsi mrchopěvec napsal před léty řeckou báseň antimaršálsko-blasfemického obsahu. Mohl se tím snadno sám dostat pod reflektory vyšetřovací pozornosti, což by mu nemusilo být milé, protože měl určitým způsobem sám tuny másla na hlavě. I jiná, rychlá a drastická možnost se tu ovšem naskýkala, to však civilně buchtoidní duši Zderadovu vůbec nezvlnilo.*

*Na omluvu Zderadovu budiž uvedeno, že těchto úvah vůbec nebyl schopen. V našich krajích je ostatně dobrým pravidlem, že se chováme tak, abychom nenarazili pokud možno na nikoho. Je totiž vždy vysoká pravděpodobnost, že příslušný nárazník bude fízlem toho či onoho druhu,*²⁵⁴ končí vypravěč obecným soudem o lidu českém.

V této části textu *Mrchopěvců* je skryt další významný znak Křesadlových děl, máme na mysli jména postav. Podle typologie jména postavy, kterou uvádí Daniela Hodrová v poetice *...na okraji chaosu...*, Křesadlo k pojmenování postav užívá jak příjmení, tak i křestních jmen, ale objevují se u něj rovněž postavy beze jména. Jméno hlavního protagonisty Zderada lze zpočátku považovat ze jméno křestní, ale jak z textu vyplyne, jde o příjmení. Tuto kombinaci ovšem v typologii Daniely Hodrové nenajdeme. Ta zde uvádí možnost spojení *jméno + iniciála (Josef K.)*²⁵⁵, v *Mrchopěvcích* je užito iniciály a příjmení – Z. Zderad. Křestní jméno jeho manželky i syna známe – Sylva a Závíšek.

V *Mrchopěvcích* mají jméno všechny důležité postavy. Naopak v *Zámeckém pánu aneb Antikuru* se jednou z hlavních postav stává bezejmenný doktor. Jeho příběh je podán vypravěčem v er-formě, která se střídá s běžným vypravěčským plurálem; stejně tak v *Mrchopěvcích*. V *Antikuru* se druhým vypravěčem stává *zámecký pán* Jano, použita je ich-forma.

Pojmenování je důležitou součástí charakteristiky postavy a u Jana Křesadla, dalo by se říci, zásadní. Jméno ústředního protagonisty *Mrchopěvců* je možno považovat za symbolistické. Zderad (nověji Zdirad) je mužské jméno slovanského původu, které znamená, že „*jeho nositel je ,rád, že je doma*“²⁵⁶.

Jelikož Křesadlo byl staromilcem především v oblasti filologické a fascinoval jej jazyk našich předchůdců i doba dávno minulá, volil starobylá jména Zderad či Záviš. Používá nejčastěji jména slovanského původu, která se vztahují k české historii.

Svádí to k domněnce, že zmíněné má v *Mrchopěvcích* podstatný význam. Zde je rád, je rád doma, je Čech, český člověk a od toho se vinou jeho charakteristické vlastnosti, potažmo činy-nečiny. Jde totiž o zástupnost typické české vlastnosti – pasivity, neschopnosti se vzepřít.²⁵⁷

„Co by se asi tak stalo, kdyby Zderad obludu neposlechl a šel dál? Přes to, co bude teď následovat, máme silný dojem, že nejspíš nic. Ačkoliv kdo ví? Třeba kdyby teď Zderad zase riskoval –

Jenže na to by se musel jmenovat nějak Zderadusz a narodit se trochu dál na severovýchod.

*Bývali Čechové ovčáci čtveráci!*²⁵⁸

Zderad pasivně přijímá svůj osud, dokonce je s ním smířen:

„Jakmile si Zderad na svého zákazníka zvykl, takže ho ani nešokoval, ani nekontrolovatelně nevzrušoval (což bylo původně spojeno), mohl si již nalhávat, že má skutečnou kurví převahu. Situace se tak zdála nabývat jisté pitvorné stability, spokojenost byla téměř na obou stranách a Zderad se přistihoval při nedostatku chuti s věcí něco dělat.

*Zkorumpoval se.*²⁵⁹

Zkorumpoval se stejně jako mnozí obyčejní i neobyčejní lidé v komunistickém Československu, ať již jakýmkoliv způsobem: *„Všichni jsme kurvy, myslel si Zderad“*,²⁶⁰ jinak řečeno, všichni jsme prodejní. Tento soud je podán vznešenou formou *villonské balady o universálnosti prostituce, kterou Zderad recituje kurvám a individuím:*

„Tak prodává se každý z nás,

ať tělesně, ať opět duší:

vydání d'áblu napospas,

který nás kdy chce jak chce kručí,

pro ušlápnutý život musí

a pro svá ustrašená srdce

jsme k vlastní důstojnosti hluší:

Kam koukneš, všude prostituce. [...]

Poslání:

Děvčata, podejme si ruce!

Jak nám to spolu krásně sluší!

Patříme d'áblu, než nás zruší.

*Kam koukneš, všude prostituce.*²⁶¹

Baladu Zderad stvořil inspirován situací při příchodu na protáhlý vrch, který se tyčil nad slamovou čtvrtí, na jehož svazích se „od nepaměti provozovala soukromá prostituce“²⁶², aby si zde „užil“ za peníze nabytými vlastní prostitutí se Skomelným. Tady Křesadlo parodisticky ztvárnil další odvrácenou stranu stověžaté Prahy. Jde o stráně hory Vítkov, na nichž se odehrávalo kupčení se sexem. Avšak když Zderad v prostitutce poznává nezletilou dívku Naďu, kterou společně s matkou pase otec rodiny Hamous, Zderadův soused, rychle prchá pryč.

„Ale ty vole, přece ty druhé kurvy mají také otce, matky a sousedy, taky psaly úkoly a hrály nebe-pekle-ráj a s panenkami. Některé, co s nimi už měl, mohly být taky nezletilé, i když snad starší.

*Když se to tak vezme, i já jsem kurva. Kdyby tu záležitost s netvorem někdo pozoroval zvenku, jevil bych se mu taky jako obyčejný prostitut. Nátlak a všechno. A jsem proto snad horší člověk?”*²⁶³

A touto úvahou končí Zderadovy zálety s kurvami.

Neschopnost činu, jímž by se zbavil Skomelného, je u Zderada podmíněna obavami z možných důsledků, které by mohly po vzepření se zasáhnout nejen jeho, ale celou rodinu. Tomáš Kubíček píše, že „Heidegger pojímá čin jako osvobozující gesto“²⁶⁴. Avšak role prostituta, kterého ze Zderada činí úplatky od sexuálně zvrhlého vyděrače, „obludného Skomelného“, jež posléze ochotně přijímá, a také přiznání ne nepříjemných pocitů, které se po prvním překonaném odporu u Zderada samovolně objeví, se mu nakonec znechutí. K činu se Zderad rozhodne až po přiznání jeho ženy Sylvie, která je obdobně zneužívána komunistickým aparátníkem Burdou. Původní Zderadův plán zbavit života manželku i syna a následně i sebe se mění v rozhodnutí zabít Skomelného (viz příloha, rukopis č. 2). To manželé provedou bizarně ritualizovaným způsobem v oné třinácté komnatě (v posvátném prostoru posledního odpočinku) a to paralelně s příběhem v *Intermezzu* o pojídači psů, který zvířata zabíjí v okamžiku pohlavní rozkoše. S touto pasáží si nebyl po přečtení rukopisu jist Josef Škvorecký, pokládal ji za bezúčelnou.²⁶⁵ Křesadlo ji blížeji Škvoreckému osvětluje

v následném dopise.²⁶⁶ Jde o symbolické předznamenání konečného rozuzlení a hrbáč je jistou analogií Zderada, jakožto duševního mrzáka. Z korespondence těchto dvou spisovatelů se také dovídáme více o souloži manželů Zderadových na rakvi s uškrcenou „obludou“. *„Zderad se Sylvou propuknou v jakousi orgii barbarského Triumfu, která skončí tím, že nakonec souloží na rakvi, přičemž se ozývají rány, jako by se mrtvý dobýval ven. (To se prý stává po úspěšné likvidaci nepřítele – [...].)“* O líčení takových pocitů se Křesadlo dočetl v jednom románu.²⁶⁷

Podobně zbabělým a v podstatě prodejným jako Zderad z *Mrchopěvců* je také doktor v *Antikuru*, který je nucen sloužit jak nemocným, tak také mocným. *„Vždycky nečekaně, vždycky v noci, vždycky honem honem, přivádět k sobě vyšetřovance, u kterého to přehnali, sešívát a zastavovat fatální krvácení anebo lživě vyplňovat smrťák, že ten a ten či ta a ta spáchali sebevraždu ve vazbě. [Stejně jako to bylo v Mrchopěvcích se Zderadovým otcem. Václav Pinkava se zřejmě často s podobnými případy setkával. Další text nabízí pravděpodobně skutečný příběh pacienta, kterého Pinkava léčil v psychologické praxi.] Pokud měl do té doby ještě nějaké iluze o povaze československého státu a o chování opice druhu Homo sapiens sapiens, L., ztratil je za těchto návštěv naprosto. Jeho ranní deprese, spojené s pokusem spáchat sebevraždu, začaly právě v té době a nikdy už ho neopustily. Po roce padesát tři, poté, co vykřikly Gori, zaškala Moskva, zalkala širá sovětská zem (Marie Pujmanová v Rudém právu v březnu 53) a zařval báťuška Stalin, tyto noční návštěvy pomalu zanikly – [...].“²⁶⁸*

Postava doktora v *Zámeckém pánu aneb Antikuru* je „česká odpověď na nereálně lyrickou a chagalovskou²⁶⁹ mátohu Viktora Fischla“²⁷⁰, na filozofujícího doktora z prózy *Kuropění*. Například nádherné zrození nového života v podání Viktora Fischla Křesadlo popíše v XI. kapitole naprosto naturalisticky s komentáři z medicíny a poté dodává: *„Zbytek porodu, totiž vypuzení placenty, koupání kojence a mytí Květy atd., jsme si odpustili, protože máme za to, že čeho je moc, toho je příliš, a že řečené již stačí k ozřejnění faktu, že skutečný venkovský doktor má fušku a těžkej chlebiček a nechodí si jen tak lyricky po dědině, ať už s kohoutem nebo bez kohouta.“²⁷¹*

Kohout se stává nerozlučným přítelem oběma románovým doktorům. U Jana Křesadla však nejde pouze o aluzi k textu Viktora Fischla. Podle Křesadlova syna Václava skutečně měli v Colchesteru slepého kohouta (viz obrazová příloha č. 31) a Křesadlo se s ním ztotožňoval stejně jako doktor z *Antikura*: *„je to moje vlastní duše,*

*slepá a ztracená v nebezpečném světě*²⁷². Doktor Kohouta pojmenoval Eduard, „protože na Járu mu připadal příliš tragický a Pavla by si nezasloužil“²⁷³. Spisovatel Pavel Kohout²⁷⁴ patřil mezi ty, kterými Křesadlo opovrhoval pro jejich poplatnost režimu a ani v *Mrchopěvcích* si neodpustí hru se slovy, „zcela náhodnou pikanterií“, při pojmenování jednoho z cikánů jménem Bašno Pál nebo též Paulos o Bašno. „Bašno totiž, soudruzi, znamená cikánsky kohout a Pál jest pak maďarská forma jména Pavel.“ A vypravěč dodává: „Bašno Pál je však zcela poctivým zločincem a nemá nic společného s úspěšně konvertovaným stalinským slavíkem universálního křepčení.“²⁷⁵ Je to reflexe na *Píseň* od Pavla Kohouta: „Zitra se bude tančit všude, až naše vítězné vlajky rudé na stožáry světa vyletí...“²⁷⁶

Do vyprávění narátora příběhu *Mrchopěvců* se dostává sám auctor²⁷⁷, jak se často podepisuje pod *poznámenání* na počátcích knih: „Dnes se na těchto místech tyčí miniaturní mrakodrapy družstevních výstavieb – a další podrobnosti auctor jakožto exil již nezná. Bohudík. Bohužel?“²⁷⁸

Jméno autora se stává součástí fiktivního světa také v *Antikuru*. Zde se o něm zmiňuje pasák Jano: „Ale keby sa vám, drahi čtenári, nepozdávalo, ako že si to tak dobre pamätám, takú reč učenu, keď som sprostý, a to že teraz pán súdruh Kresadlo, ten oný regéniró, nedobre urobili, tak ja mám za to veľmi dobrú pamäť na niektoré veci, hoci aj nemusím všetkému rozumieť, čo ja počujem, ako už to, pravda, ten doktor úr povedali Sentenskému, že vraj scatter.“²⁷⁹

V poznámce pod čarou se v tomto díle autor ironicky řadí mezi velikány českého lidu pocházející stejně jako on z jižních Čech („známý grafoman Jan Křesadlo“²⁸⁰).

Podívejme se nyní na vedlejší postavy, které dokázal Jan Křesadlo velmi dobře vykreslit. V *Mrchopěvcích* narátor seznámí čtenáře s časoprostorem (období po roce 1948, Město, hřbitov), poté se přicházejí představit čtyři muži živící se zpíváním na pohřbech – mrchopěvci. Vypravěč příběhu postavy uvádí do děje vymezením hlasové vybavenosti a popisem zevnějšku, který nakonec doplní připojením jména. Tůma, Turgo, Krůta a „čtvrtý muž, jehož vypichujeme, ponechavše si ho až na konec, budiž zván Zderad“²⁸¹, čímž se vypravěč drží pravidel klasického dramatu, podle nichž přichází na scénu hlavní hrdina poslední. Zrod románových postav je vysvětlen v úvodním *Poznámenání*. „Osoby této knihy se shodují s živoucími osobami zejména v tom, že mají rovněž hlavu, ruce a další části těla. Mají rovněž obdobná duševní hnutí,

*doufám. Jsou vystaveny vlivu prostředí, které působilo na nějakých patnáct milionů skutečných lidí. Byl by v tom tedy čert, aby se nepodobaly některým skutečným osobám.*²⁸²

Koláží z více skutečných osob je stejně jako Zderad také postava „člověka“, mrchopěvec Kukula (*„je sešit asi ze dvou lidí“*²⁸³) či popelář Döme, jak auctor objasňuje v *Poznamenání*.

Joanna Czaplińska pokládá karikaturní vzhledy mrchopěvců za jeden z prvních projevů groteska.²⁸⁴ Pojem groteska se užívá pro označení uměleckých děl, *„která se vyznačují zvláštním způsobem uměleckého ztvárnění skutečnosti“*²⁸⁵. Obecně se chápe jako spojování protikladných a protismyslných prvků, *„paralelné spojení tragického i komického, ohromujícího a smiešneho, vznešeného a přízemného“*²⁸⁶.

V souvislosti s Křesadlovými romány, ke kterým lze přiřadit většinu definic groteska (Czaplińska uvádí mimo jiné nadsázku, absurditu, bizarní formy, prolínání šaškovství s motivy zoufání a děsu, démonična a triviálnosti²⁸⁷), je zajímavé zmínit pár slov o původu tohoto pojmu. Souvisí s objevením podzemních staveb v 16. století opatřených *„bizarní nástěnnou výzdobou, na níž neexistují hranice mezi světem fauny, flóry a člověka“*.²⁸⁸ Groteskosti totiž Křesadlo dosahuje při popisu postav, a to nejen v těchto románech, zejména originálními a nečekanými přirovnáními z říše zvířat: *„První tenorista měl hlavu holou jako pštrosí vejce nebo Telly Savalas.“* *„Další muž se podobal silně papoušku nebo karikatuře profesora hudby.“* *„Tvář byla v souladu s jeho jménem, neboť se nazýval Krůta.“*²⁸⁹

Tyto karikaturní portréty vedlejších postav nejsou náhodné, význam má i animální pojetí. Autor tímto předznamenává uvedení další postavy na scénu, nejprve označené neutrálně „člověk“, a čtenáře tak na toto představení připravuje. Nejvíce prostoru vyhranil Křesadlo vypravěči pro popis právě této postavy. Do příběhu vstupuje jako tajemná postava, která u Zderada vyvolává pocity hrůzy, tísně a úzkosti, ještě dříve, než se s ní přímo setká. Tuto postavu lze označit zprvu jako mysteriózní.

Při jejím vnějším popisu využívá vypravěč rovněž znalostí ze zoologie, jejichž odbornost opět způsobuje groteskní charakter:

„Oči tohoto druhu má určitá kategorie strakatých psů a králíků, často takovéhle jenom jedno, kdežto druhé je tmavé. Též oči některých ryb mají podobný ráz. Také albinotické kavky a kánata mají podobné oči. Byly to oči vodové, šedomodré, tvarem poněkud žabí a jakoby slepé.

Člověk se držel jaksi shrbeně, plíživě, trochu jako bázlivý pes, ale v jeho postoji bylo i něco hrozivého.

Jako hyena.

Zní to lacině a přehnaně, ale bylo tomu tak. [...]

*Oblečen býval dost nóbl. Na místo a dobu popisu až nápadně.*²⁹⁰

Ve třetí kapitole tajemná postava poprvé promluví a to odpovídajícím způsobem: *„Vystoupil tichounce zpoza pomníku, napřáhl ruku a bledě zacívil: ‚Mám s vámi mluvit!‘ Uvedená fráze se dosud používá v některých koncích Čech, ale běžnému občanu je však známa pouze ze starých čítanek. Tak totiž oslovuje Smrt sedláka v lidovém skládání o posledních věcech člověka:*

*„Mám s tebou mluvit,
máš ty se mnou jíti.“*

*Člověk, snad mimoděk, dodal touto větou další míru příšernosti ke své náhlé materialisaci a Zderad téměř poklesl v kolenou.*²⁹¹

Tajemnost postavy navozují také anonymní apelativa, která jsou při označování použita, a to podle typologie Hodrové mluvící. Obluda, netvor, ovšem také pitvor, mrchoň, pačlověk, netvůrek, obludník, příšerka, mrtvolník, vransup, monstříček, zrudá...

Z postavy mysteriózní se stává ovšem poněkud bizarní postavička, ovládaná svým chtíčem. Její hrůznost je snižována ve velké míře digresemi, odbočkami, odbornými poznámkami, které zároveň zpomalují děj a zvyšují napětí. Při popisu jeho zvrhlých sexuálních praktik přicházejí vypravěči na pomoc Křesadlovy filologické a přírodovědné znalosti i jeho sexuologická praxe: *„Dodejme ještě jednou explicitněji, že obluda zůstával věren své deviaci. Nemýlíme-li se, jest muž těchto sklonů mezi bratřími označován termínem ‚buližník‘ a činnost, kterou provozuje, se zove ‚buližnická‘, což jest přídavné jméno zpodstatnělé, jako např. čekaná, házená, sousedská apod.*

Přes morfologickou shodu se stejným slovem označujícím druh nerostu jest slovice to zcela jiného původu. Jest kalkem, tj. slovem složeným ze součástí vzatých z různých, navzájem si cizích řečí. Aspoň je to možno tak dokazovat.

Koncovka ‚-ližník‘ je původu slovanského, totiž českého, a její význam je zřejmý. Druhou, předpjatou částí je pak slovo ‚búl‘, které je původu cikánského a označuje část,

na kterou se činnost vztahuje. Správně by se tedy mělo psát ‚buližník‘, na rozdíl od slušného nerostu buližníku.²⁹²

Tato postava je tedy během příběhu odkrývána, mění se. Z člověka na obludu a na docenta Julia Skomelného. Vypravěč toto jméno vysvětluje odvozením od zkomoleniny (přirovnává je také k toponymu Skomelno, což je skutečná vesnička v blízkosti Radnic u Plzně, onoho městečka, u něhož stála sklárna firmy Jan Pinkava s přidruženým rodinným domem, zahradou a sadem a kam jezdíval mladý Pinkava na prázdniny s rodiči, prarodiči a příbuznými). To znamená, že také tato postava je „zkomoleninou“, koláží více skutečných osob: „Skomelný je, to se ví, fikce – ale nevznikl z ničeho. Má své modely.“²⁹³ Charakteristika jeho vzhledu i formy sexuálního projevu nápadně koresponduje s osobou Jakuba Demla, na což ostatně v románu sám autor upozorňuje:

„Jak experti potvrdí, přiznává se sekularisovaný kněz Jakub Deml ke krajně podivné vášni. Prohlašuje se vzácnou upřímností, a to ve svých literárních denících, že touží po tom, aby ženám ‚líbal stehna‘. Tento popis je hrubě eufemický. Z různých souvislostí a narážek je však bohužel zřejmé, co chudák vlastně myslel. Ačkoliv stejně dosud nechápu, proč chtěl, aby to jeho čtenáři o něm věděli. Nuže, ten člověk, který se ostatně Demlovi trochu podobal i fyzicky, měl ‚to samé v modrém‘.“²⁹⁴

Tvorbu tohoto kněze a katolického spisovatele Jan Křesadlo uznával, ale často ve svých románech připomíná *sexuální zvrhlosti* vylíčené v jeho denících. Především ukáзка je pravděpodobně reakcí na pasáže v Demlově *Zapomenutém světle*, kde se často tento poněkud perverzní a pro kněze neobvyklý výrok citovaný Křesadlem objevuje: „[...] mé drahé, k zulíbání milé nohy mne zradily a opustily a potupily a zapřely, a já z veliké vděčnosti a z velikého porozumění toužil líbati jejich stehna – mé drahé nohy!“²⁹⁵ Ještě otevřeněji představuje Jakub Deml podobné myšlenky o kousek dále, v textu, který byl v prvním vydání²⁹⁶ od slova *poněvadž* začerněn cenzurou: „Přítel Karel Veselý, [...] ze všech lidí světa mně nejmilejší člověk, [...] poněvadž miluje svou dceru Maryon, moji budoucí milenku, až budu v hrobě, neboť já věřím v život věčný a vím, že všechna stehna z hrobu povstanou a mezi nimi také dvě stehna, která jsem toužil líbati a Bůh mi je přiřkne, poněvadž je spravedlivý a moje věčná blaženost bude pozůstávati v tom, že se mně na věky dovolí líbati tato dvě stehna, docela nahoře, docela u kořenů, poněvadž jsem básník a katolický kněz a prokletý člověk.“²⁹⁷

A jaká je Demlova prosba k Ježíši Kristu? „– prosím Tebe, posvět' i básníka, jenž kromě svého vlastního srdce a kromě Smrti nemá žádného jiného svědka a touží jako Ty po Světle Věčném a po onom stehně, kterého neviděl, poněvadž bylo zastřeno růžovými kalhotkami a on tak upřímně a tak vážně prosil, aby mu tyto růžové kalhotky byly darovány.“²⁹⁸

Ani *Antikuro* není výjimkou a i zde Křesadlo využil poznatků z Demlových textů. „Sexuální radovánky“ netradičního charakteru komentuje vypravěč slovy: „Jako zkušený kanec se sebe zatím nijak nedotýkal, aby si trvání slasti a chuti na ně pokud možno prodloužil. Avšak zaujatá poloha byla poněkud nešikovná, a proto Günther obrátil Dolly tváří k lesu a přehnul ji přes zábradlí. Pokračoval pak vehementně v zahájené činnosti a za chvíli se tak rozvášnil, že – poznamenejme s lítostí – vbrzku rozšířil pole působnosti i o modalitu, preferovanou dle vlastního doznání katolickým básníkem, páterem Jakubem Demlem: Ostatně, páter Deml byl taky u nacistů, jako nejspíš za války Günther Währwohl, takže zde máme další styčný bod či plochu mezi oběma výraznými postavami českého litera, totiž jednak tvůrcem, jednak postavou.“²⁹⁹

V *Zámeckém pánu aneb Antikuru* jsou postavy rovněž groteskní. Vnější popisem charakterizuje vypravěč předsedu městečka využívaje přitom také znalostí z lékařství, které Křesadlo získal i od své manželky, doktorky medicíny: „Jeho tvář a celá hlava upomínala na populární Kolumbovo vejce, postavené na špičatý konec, [...]. Vejci se Venturova hlava podobala zejména proto, že byla naprosto lysá. Ventura neměl dokonce ani řasy a obočí a vousy mu vůbec nerostly: také po těle neměl nikde ani chlup. Jak věděl doktor, Ventura trpěl, nebo vlastně netrpěl, prostě měl, vrozenou dědičnou anomálii *aplasia pillorum congenita*, tj. narodil se zcela bez vlasových folikulů čili lidověji vlasových kořínků.“³⁰⁰

Pravděpodobně ani v tomto románu není vnější charakteristika postavy uvedena náhodou. Nabízí se paralela s podobou Vladislava Vančury (i když tuto anomálii neměl, holá hlava je výrazným znakem Vančurova vnějšího vzhledu, Křesadlem nafouknutým do absurdnosti jemu vlastní), který údajně měl v rodině podobného papaláše, jako byl Ventura (*Petr Ventura je volně zosnován na předloze místního diktátůrka Vančury.*³⁰¹) Venturovým bratrancem je v románu významný spisovatel Vladislav Ventura, který „napsal o medvědáři celou knížku pro děti: *Kokoška a Jožka Kokološka se ta kniha jmenovala – moc krásná, soudruhu, výchovná, v našem smyslu – ale soudruzí ji nechtějí znova vydat, že prej je tam formalizovanej jazyk! Že co se týče románů pro dospělé, to*

že se dá obhájit, vzhledem k Láďovu politickému profilu a – a mučednictví, ale děti že musíme vychovávat ve věrnosti socialistickému realismu a příliš brzké seznámení s formalizovanou prózou, že by je mohlo zmást a zavést – no, blbci! – nejsou to blbci, doktore?“³⁰² Evidentně jde o Vladislava Vančuru a jeho dílo *Kubula a Kuba Kubikula*. Častým zcizujícím prvkem a znakem digrese je přímá citace děl jiných autorů. V *Antikuru* je to román Vladislava Vančury, který s obdivem Petr Ventura hltá.

Citací z děl jiných autorů Křesadlo užívá také v debutu. Pro snadnější identifikaci románové postavy – Míti Nerada, básníka, ale také skladatele, uvádí následující text:

„Universální génij českého lidu a přifařenejch obcí. Přece víte, že píše taky muzikály. Schovávačka pod žebřem! A vůbec, a písně. Státní nakladatelstvo kultúry i ótfrka mu to teď připravuje do tisku.“³⁰³

Křesadlo naráží na Nezvalovu adaptaci Calderónovy³⁰⁴ hry *Schovávaná na schodech* a zároveň na to, že za Vítězslava Nezvala skládal hudbu někdo jiný. Zesměšňuje tím také Nezvalovo téměř posvátné místo v české literatuře. Ale jako básníka Křesadlo Nezvala ctí. Stejně jako například Jana Nerudu, kterého i přesto, že to byl podle něj člověk problematického charakteru, považuje za „básníka obrovského“.³⁰⁵

Není tak těžké v románovém Mítovi Neradovi objevit Vítězslava Nezvala, jelikož vypravěč na počátku následující kapitoly *Mrchopěvců, Hlavy XIII*, přímo cituje slova tohoto básníka:

„Silvestrovská noc, noc prskavek a střepů, kdy i starci dřepí v pekle vinných sklepů.“³⁰⁶

Jsou to Nezvalovy dva verše z básně *Silvestrovská noc* (1929), která je zařazena do sbírky *Básně noci*.³⁰⁷

V této souvislosti si Křesadlo neodpustí narážku na Karla Čapka a spory s plagiováním: „Přece Nerad není žádněj Foltýn.“³⁰⁸

Tyto zmínky dokládají již zmíněnou prostituci, prodejnost Zderadovu, potažmo celého národa.

Zatímco vnější popisy užívá Křesadlo téměř u všech postav, a to i těch méně důležitých, čímž opět přehnaně navozuje atmosféru realistických románů, vnitřní život a především minulost nám vypravěč podrobně nevyličí ani u hlavního protagonisty. Zároveň odhaluje způsob a metodu svého tvoření a také cíl – napínavý román s příběhem bez aspirace na vysoké umění.

„Bylo by možná zajímavé vylíčit tento běh fantasmat [jde o pocity člověka bezprostředně před smrtí, o nichž se Křesadlo dovídá při své psychologické praxi od pacientů ocitnuvších se na hranici života a smrti³⁰⁹] a tak zasvětit konsumenta do historie a vnitřního světa Zderadova. Jedním ze způsobů, jak tak učinit, je podávat vzpomínky po kapkách mezi líčením přítomných událostí.

Tuto literární metodu, ač vynikající, však aplikovat nehodláme, protože se nám zdá, že by se tady nehodila. Jakási netrpělivost nám rovněž brání uvádět Zderadovu minulost podrobně v jednom tahu, a proto se omezíme jen na hrubé schéma jako při popisu jeho obydlí.

Nesouhlasíme s tlustými romány, kde se podrobně líčí celá historie hlavních postav, často i po několik generací, počínaje dědečkem, načež vlastní akce je smrsknuta do poslední třetiny či pětiny. Kromě toho, že je tím konsument vzat na hůl, pokládáme tento druh literární produkce za poněkud unavující.³¹⁰

Ve vnitřních meditacích doktora se v *Zámeckém pánu aneb Antikuru* objevují Křesadlovy názory politické, náboženské, literární i psychologické, stejně jako v komentářích narátora a v konverzaci Sentenského s doktorem.

„Celá současná abnormální psychologie například,‘ řekl doktor, ‚to je asi na té úrovni, jako obecná medicína byla ve středověku – ale přitom ty reprezentanti těch jednotlivých škol to, zdá se, nevědí a dělaj nebo se chovaj, jako by měli v rukou efektivní teorii, kdežto ve skutečnosti maj jen hrstku navzájem si odporujících fantastických ideologií – ³¹¹

Dvacátá kapitola je dialogem, v němž převažuje promluva „*dřevorubného profesora*“, kterému Křesadlo vkládá do úst své názory na vznik světa, náboženství a marxismus, „*ideologii, která je agresivní a nemorální už v teorii*“³¹². Vážnost tématu je však odlehčena pozicí, ve které se „seržán“ Sentenský nachází. Jelikož má problémy s ploténkami, chodí si k doktorovi rovnat záda a je zavěšen v místnosti připomínající středověkou mučírnu na složitém zařízení sloužícím k ortopedickým procedurám.

Vsazování dobových textů do románu, užití autentických dobových písemností, je v podstatě citací aktuální stupidnosti a bestiality. Křesadlo s gustem využívá komunistických hesel, průpovědek, například při líčení výhod hřbitovního prostředí.

„Heslo ‚Sovětský hrobař – náš vzor‘ nelze tu vztyčit již z důvodů osobní bezpečnosti.

Podobně nelze ani bojovat za více a lepších pohřbů.

*Vzhledem k tomu, že Lenin žije a bude žít, nespátřujeme zde jeho tatarských rysů.*³¹³

Použití jmenovaného hesla je obměnou pravděpodobně skutečné události, kterou Jan Křesadlo zmiňuje v *Průvodci inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie*. Vzpomněl zde na manického pacienta z psychiatrické kliniky Karlovy univerzity, který měl svou překotnou energii a aktivitu využít na obstarání výzdoby oddělení při prvomájových oslavách. Ujal se úkolu svědomitě a své dílo dovršil nápisem umístěným nad vchodem: SOVĚTSKÝ BLÁZEN – NÁŠ VZOR. I když byla tato dekorace rychle odstraněna, mnozí členové personálu si ji stačili vyfotografovat.³¹⁴

Umění básnické využil Jan Křesadlo především v *Zámeckém pánu aneb Antikuru*. Zároveň zde zúročí své znalosti německého jazyka a schopnost překladatelskou. Profesor s přehledem přebásní verše řeckého básníka Theognida, doktor ve své služební vile nalézá sešit básní neznámého W. W. nazvaný prostě *Gedichte* (viz příloha, rukopis č. 3). Jelikož je doktor znalý německého jazyka, básně si přeloží a jednu z nich také přebásní. Zde přichází ke slovu vševědoucí vypravěč, který na rozdíl od doktora vidí ve stylu a náplni veršů vliv dekadentů. Románovost zde narušuje úvaha vypravěče, v níž Křesadlo dává najevo svůj postoj k současné literární kritice a teorii: „[...] literární znalci jsou z valné části úžasně slovesně necitliví a při svých soudech se řídí druhotnými známkami, jako tápající slepci: jako jak je kdo už známý, co o něm řekli ti druzí a do jaké skupiny nebo -ismu patří. Nemohou-li najít žádný takový druhotný záchytný bod, obvykle se nakrknou a těžko kategorizovatelného autora sepsují, protože cítí, že je jaksi převezl či podvedl tím, že jim nezanechal žádný provaz pro slepce. Často také dávají podle těchto sekundárních znaků dohromady věci, které k sobě ve skutečnosti vůbec nepatří,“ jako například podobnost tvorby Jana Zahradníčka a Františka Halase na základě přátelství či podle vypravěče nesmyslné označení Zahradníčka jako „barokní“ jenom proto, že je katolík“. Stejně tak není „barokní“ ani Jan Čep, „o kterém jsem tuto blbost také někde četl“ a svůj názor vypravěč doplňuje jmenováním Jaroslava Seiferta, který „má v té generaci k baroku nejbližší.“³¹⁵

Konkrétně se Jan Křesadlo v *Antikuru* „navází“ do jednoho z kritiků, který negativně posoudil román *Mrchopěvci* (soud vyřčený Pavlem Řehořem byl zmíněn v předešlém textu).

„Doktor věděl, že lékařský žargon u většiny lidí vzbuzuje posvátnou úctu, a tedy ho použil, k tomu ještě v kombinaci s úřední papalášštinou. Byl nervózní a jaksi se mu to komicky přehnalo, ten soudruh cikán a za účelem asfyxie. Na druhé straně ovšem, může to také vyvolat v naslouchajícím pocit méněcennosti a tím agresi primitiva, kterému okolnosti dávají nad vzdělcem nějaký druh moci, např. Pavlu Řehořovi pozice autora kritického sloupku nebo pologramotnému kravaři postavení kaprála u vojště.“³¹⁶ Z této ukázky je znát, že se přece jen doktor vzepře moci a využije znalostí doktorské latiny pro záchranu cikána před zatčením soudruhy Venturou a Breburdou.

V kvantitativně menší míře se Křesadlo-básník projevil v *Mrchopěvcích*. Zderad je mladý muž obdařen nejen hudebním citem a schopností komponovat, ale také uměním básnit a nadáním filologickým. Ve své prvotině prokázal Jan Křesadlo především výbornou znalost řečtiny. Posměšná báseň na Stalina, *Óda na Stalina* (viz příloha, rukopis č. 1), kterou Zderad jako gymnazista napsal v homérské řečtině, se stane předmětem vydírání a následného sexuálního zneužívání mužem, v němž Zderad odhalí docenta Julia Skomelného přednášejícího na vysoké škole, bývalého kněze. Nedocenitelnou pomoc mu při tom prokáží cikáni, s nimiž se Zderad sbližuje díky své znalosti cikánštiny.

V *Mrchopěvcích* Křesadlo „nezmeškal parádní příležitost“³¹⁷ a předvedl také schopnost stvořit villonskou baladu, jež byla citována v předcházejícím textu práce.

Důležitou roli zastávají cikáni v obou románech. S jejich pomocí Zderad vypátrá profesora Skomelného, díky jim se jeho rodina dostává přes hranice a ujíždí po řece Dunaji za vidinou světlé svobodné budoucnosti. *„Utekli nejen před soudruhem Burdou a možnými mstiteli obludy, ale hlavně před tím, co Burdu, Hamouze, Skomelného atd. podmiňovalo a umožňovalo.“³¹⁸ Prvotními potížemi emigrantů z vlastní zkušenosti obeznámený Jan Křesadlo ústy vypravěče poupravuje zdánlivý happy end³¹⁹:*

„Ale jejich první kroky ve svobodném světě budou perné. Tehdy o nás přece ve svobodném světě věděli ještě méně než dneska, kdy si nás ještě pořád pletou se všemi možnými Maďary a Ázerbájdžánci a ti vzdělanější si myslí, že jsme jacísi trpasličí Rusové.

Ale co si budeme povídat, však to jistě všichni známe.

Nezapomeňme také, že Zderad vlastně ničím není.

Zkažený student.

Mrchopěvec.

I doma nemohli hloupější nebo starší lidi pochopit, že to ale vůbec nebyla jeho vina. Což teprv venku.

Mnohem lepší to budou mít soudruzi, kteří se dají napřed od rodné strany rozvinout a zdrhnou až poté.

*V době naší vyprávěnky jsou však exody tohoto druhu dosud v budoucnu.*³²⁰

V *Zámeckém pánu* aneb *Antikuru* zastávají cikáni jedno z předních míst v rozvrstvení důležitosti postav v příběhu. Jsou iniciátory jedné z hlavních zápletek téměř detektivního charakteru, totiž zloději soch, o které má zájem také Ventura. Nejsou však proto postavami negativními podobně jako se jimi nestávají pro „umění zámečnické“ v *Mrchopěvcích*. Naopak. V *Antikuru* je zdůrazněna především morálnost a sepatost s bližními, což prokáže při vyšetřování jeden z cikánů, Biháry. I přes použité násilí nezradí svého přítele. Cikáni jsou zároveň protikladem rozmazlených dítek bohatých papalášů. Po ošetření Biháryho, který je v neuvěřitelném stavu, se doktor neudrží a svůj názor řekne naplno Dolly a i když jen jí, přece jen dá najevo nesouhlas s děním v tomto světě:

„Co se stalo?! Nic se, do prdele, nestalo, poněvadž tady se nemůže už nic stát – nic horšího stát. Co se stalo je, že existuje tenhle zasranej svět! A v tom zasraným světě eště zasranější prdeločeskoslovenská republika a v tý republice tahle prdel Evropy a světa. Co se stalo?! Že vás mám po krk, kurvy bolševický! – A můžeš to jít vykdákat tomu svýmu bláznivýmu, neronskýmu fotrovi nebo tomu hnusnýmu anglickýmu pokrokáři, co se s ním válíš – mně už je to jedno!!! Zloději!!!! Svině!!!! Já jsem byl volanej k tomu Bihárymu! Jak toho dodělali, to aby pohledal! Ale neřek jim nic! A hovno! A vydržel to! A sochy sou v prdeli! Jenže to mu nikdy nedokážou! Zmehlo vám, svině prokletý! Jste mi všichni hnusný! Zlatá mládeži posraná!!! Vysokoškoláci!!!! Kterejpak slušnej, nadanej chlapec nebo děvče někde kope, nebo co, protože plánovaný místo na univerzitě jsi mu zasedla ty svou smradlavou prdelí, mozečku slepičí?! A eště je to vaše študium na hovno, protože vy se neučíte a žerete ty drogy, chlastáte a mrdáte za každým rohem a říkáte, že tím bojujete proti režimu – a ta slušná mládež dře! Vy jste zrušili třídy, že jo! Dyť ti tví kompaňoni neuměj ani mrdat! Ani to! Dyťs mi to sama řekla, krávo, že já jsem byl první, kterej ti to udělal pořádně – Ale to ti povídám, dcerunko funkcionářská, papalajdo, se mnou máš utrum! To bys musela vidět toho cikána! Ale pustili ho! Ten vás všechny morálně převyšuje, jak je to možná lupič a vrah, [...].“³²¹

Následně pošle Dolly do zámku ke „grófovi“ s vysvětlením, že „*hrbatý a debilové jsou hypersexuální*“.³²² Což nakonec Dolly opravdu udělá a její zkušenost potvrdí doktorovu hypotézu.

Vedlejší, ač důležitou, jak je naznačeno již v titulu románu, postavou *Zámeckého pána aneb Antikura* je negramotný slovenský pasák Jano Hrča, bývalý člen Hlinkovej gardy. Spolu s družstevními krávy obývá Venturou zpitvořený zámek příznačně nazvaný Rozkoš. Může se tedy právem nazývatí zámeckým pánem, „*grófom*“³²³.

Jan Křesadlo v rukopisném *Argumentu* k románu *Zámecký pán aneb Antikuro* uvádí, že mu tato postava „*nekřesťansky vytanula po přečtení ‚Listov do večnosti‘ chudáka Dominika Tatarky*“. Románová podoba „*má jak jeho hypererotismus, tak i jeho samozřejmě nevinnou podlost* [zde Křesadlo naráží na Tatarkovo líčení vlastních někdy až perverzních sexuálních aktivit, které zabírá přibližně dvě třetiny této útlé knihy, dále na Tatarkův negativní vztah k manželce a na Tatarkův názor na padesátá léta, která si pochvaluje] *a jeho ‚grófství‘*“³²⁴.

„*Ocitol som sa v svetových kúpeľoch, raritnej lokalite [...], teraz tu stoja paláce a bahnia sa tu boháči, papaláši a krásne ženy z obidvoch Amerík i z Európy. Hned prvý deň v prítmí chodby čakám na šéflekára, za pol hodinu prejde popri mne stovka krásnych, vzrušných žien, tri z nich za tú chvíľu si ku mne prisadlo v drahých nevidaných županoch, roztvorili nožičky.*“³²⁵ Tak vzpomíná Tatarka na svůj pobyt v lázních, kde pil „*šampanské, rezané červeným vínom*“³²⁶.

Ovšem jak dodává Křesadlo v rukopise k románu *Zámecký pán aneb Antikuro*, zde je „*všetchno v karikatuře*“.

Pasák Jano na konci příběhu odjíždí do Ameriky za Němkou Helgou, kterou vyslychal, když byl v revoluční gardě. Zde žijí v pěkném domě, kde mají i „*akýsi taký rybník veľmi pekný, čistý, čo sa v ňom kúpeme, [...] a negerovia nám nosia drinky*“.³²⁷

Pasák Jano při svých sexuálních choutkách v zámečku Rozkoš před příchodem Dolly neopomene využít ani krávy, ale nakonec nalézá svou erotickou lásku v soše, nazývané Venuše, do které vyvrtá díru. Jde o vzácnou uměleckou památku, po které touží jak Ventura a jemu nadřízení papalášové, tak také cigáni, kteří v ní vidí výborný finanční artikl. Nakonec se socha změní v popel stejně jako celý zámek, který před odjezdem zapálí jeho pán.

Podobně jako v *Mrchopěvcích* je v *Zámeckém pánu* vyprávěcí čas v podstatě chronologický, ale stejně i zde vyprávěč tento tok narušuje vzpomínkami na předchozí

události. Retrospektivním vyprávěním vstupuje do příběhu, který je odpovědí na Fischlovo *Kuropění*, pasák Jano a stává se tak druhým vypravěčem v románu. V *Antikuru* takto dochází ke střídání zorného pole v ději příběhu, včetně pohledu romanopisce. Existuje zde paralelní pohled doktora, pasáka Jana i vypravěče.

Jak bylo podotknuto, Křesadlo dovede vytvořit napětí a čtivost jeho románů přes všechny zpomalovací, nedějové prvky (komentáře, poznámky atd.) vypovídá o výborném zvládnutí fabule. Klíčové události v *Mrchopěvcích*, tj. první setkání s „obludou“ a posléze příprava na jeho³²⁸ zabití, jsou podány v retrospektivním čase. (Druhá jmenovaná situace je ovšem předeslána v *Intermezzu*, jak již bylo zmíněno.) Křesadlo využívá střídání svrchovaně zhuštěného i zvolněného děje, významným kompozičním prvkem jsou sny.

U Jana Křesadla se sny stávají důležitým motivem, dalo by se říci klíčovým (a nejen v životě románovém, Jan Křesadlo byl člověk přemýšlivý a snivý). Snové scény³²⁹ jsou důležitou architektonickou jednotkou obou románů a dochází k nim ve snu bdělém i sněném. Některé sny, jež se zdají protagonistům románů *Mrchopěvci* a *Antikuro*, jsou zařazeny do Křesadlovky sbírky surrealisticky laděných příběhů-snů nazvané *Dvacet snů*.

Prostřednictvím snů zavádí vypravěč čtenáře do fantazijní krajiny a zároveň znamenají odkaz k pravdě životní. Hrdinové ve snech nalézají řešení otázek, smysl svého života. Tak se děje v *Mrchopěvcích* i v *Antikuru*.

V klímovsky laděném snu se ocitá doktor z *Antikura*. U skulptury ve tvaru včelího úlu vyrůstá keř, v němž tepe srdce, které promluví: „*Já jsem srdce světa.*“ Doktor se snaží o výklad svého tajemně mystického snu. „*Doktor měl pocit, jako by se tím snem něco vyřešilo či rozuzlilo, i když nevěděl co, jako by tímto snem nabyl jeho nesmyslný život jakéhosi smyslu, i když mu vůbec nebylo jasné, jakého vlastně. [...] měl pocit tajemného očištění. Svět se náhle zdal mít smysl, i když smysl vlastně neměl, protože v jeho středu tepalo tajemné božské srdce. Doktora zavalil zvláštní pocit, podobající se téměř štěstí.*“³³⁰

Nejen vzdělání, ale i záliby jsou zdrojem inspirace při tvoření románového světa. Své znalosti ze zoologie a svůj koníček – včelaření – využil Jan Křesadlo při alegorickém pojetí světa lidí a včel. Jak v *Antikuru*, tak také v *Mrchopěvcích*. Ve výkladu esejistického charakteru, kde neváhá využít odbornou terminologii, seznamuje čtenáře s roztočem všivkou hmyzí parazitující v úle faráře Plicky. Včelaření

bývalo zcela prostě běžným koníčkem venkovských farářů. Sympatická postava kněze je tak ještě více zlidštěna. Nicméně v jedné literární studii se tvrdí, že prý u Křesadla se úly stávají symbolem katolictví.³³¹ Včelí matka – církev přijímá miliony včel – věřících.³³²

V dalším snu doktora v *Antikuru*, tentokrát harmonizujícím s Kafkovým *Zámkem*, je odkryt vztah doktora k místní hostinské Hance, Lužické Srbce, u níž nalézá lásku a pochopení. Jde o narážku na erotickou scénu zeměměřiče K. s Frídou pod hostinským stolem.

Ve Zderadově snivé retrospektivní vzpomínce nás vypravěč seznamuje „Zderadovým mentálním okem“ s jeho romantickými pocity z doby práce na jezeře (zřejmě reflektující Křesadlovy vlastní pocity a zážitky) a s jeho seznámením a jezerními schůzkami se svou budoucí manželkou Sylvou. Pozdější bizarní komplikovaně rituální sen mu naznačí cestu k rozřešení záhady kompromitující básně, totiž jak k ní Skomelný přišel. Zderad se vydává na pouť za spolužákem z gymnázia, jehož jméno se mu zjevilo v krajině snu. Z nepříliš dobrého studenta se stal páter v městečku L. Jak se Zderad dovídá od faráře Vincence Plicky, Brva s ním opravdu na faře působil. Avšak z vyprávění faráře vyplyne otřesné poznání. Brva po vydírání Skomelným spáchal sebevraždu. Zderadovi se odhaluje opravdová hrůznost netvora Skomelného, který má na svědomí několik životů mladých lidí obojího pohlaví, pravděpodobně také nezvěstnou Zderadovu sestru Jenůfku.

Při líčení zvrhlostí a praktik obludného Skomelného zúročil Křesadlo poznatky z psychologické praxe, která mu poskytla asi nejvýraznější náměty a motivy při tvorbě beletristických děl. Při vytváření svých románových postav čerpá především ze znalostí, které nahromadil při své klinické praxi a využil též při koncipování doktorské práce *Logické modely sexuálních deviací v objektu*.

V Křesadlových románech nalezneme pestrou paletu sexuálních poruch v těch nejroztodivnějších kombinacích. Sexuální deviace, s nimiž se Křesadlo setkal při své práci v ambulanci pro tyto případy, jsou častým motivem v obou románech.

Jestliže Křesadlo v *Mrchopěvcích* udržuje odstup od vylíčených scén poněkud nechutného charakteru odbornými komentáři a vsuvkami či oslovováním čtenáře, v *Antikuru* je vrchol erotické pasáže Jana a Dolly zakódován užitím glagolice (viz příloha, rukopis č. 5).

Na případné „moralisty“, kterým by snad Křesadlův debut (přidejme – či román *Antikuro* a jiná jeho díla) připadal poněkud hnusný, ironicky apeluje „auktor“ v *Poznamenání k Mrchopěvcům*:

„Tato kniha může být v některých svých partiích pokládána za hnusnou. To nese s sebou jednak duch doby, jednak doufám, že tato hnusota není samoučelná. Doufám také, že je vyvážena jinými, pozitivnějšími faktory. Tento druh slátaniny je ostatně charakteristický pro život na této planetě, který jsme se tu pokusili odrazit aspoň v určité míře jeho vlastní složitosti.“³³³

Jan Křesadlo v rozhovoru s Petrem Nuskem přiznává, že v době komunismu „musel každý trošku kolaborovat“. On sám například dělal zkoušku z marxismu, zúčastnil se politických desetiminutovek. I proto v této době netvoří, alespoň ne veřejně, „tvorbu jsem nechtěl kontaminovat“, vysvětluje Křesadlo. Svou pozornost soustředil na hudbu a tento čas trávil v jakési „vnitřní emigraci“. Únik do svobodného nitra je v *Mrchopěvcích* spojen s prostředím hřbitova, které Křesadlo důvěrně znal ať již z Vinohradského hřbitova nebo nedalekých Olšan, kde zpívali členové chrámových sborů. Hřbitov se tak stává Zderadovi útočištěm v neúspěšné době nesvobody.

„Tuto situaci ocenil Zderad okamžitě intuitivním aktem poznání bez diskursivních rozkladů. Termín ‚vnitřní emigrace‘ nebyl sice v jeho době dosud publikován a snad ani vymyšlen, nicméně, je-li na světě místo a zaměstnání, kde lze co nejlépe a nejbezpečněji ignorovat radostný dnešek, je to bezesporu hřbitov a vše, co s ním souvisí. Z toho lze usoudit, že Zderad byl mladík dosti inteligentní a svým způsobem i praktický, i když poněkud výstřední, protože tento svůj vzhled aplikoval silně netradičním, nečeským a materiálně nevýhodným způsobem.“³³⁴

Jan Křesadlo své postavy často obdařuje nadprůměrnou inteligencí. Sám byl podle psychologické definice génius na škále inteligence (IQ nad +4 sigma).³³⁵ A Zderad není výjimkou, i když své nadprůměrné inteligence nikdy nemohl dostatečně využít. „*Ted' byli ale jaksi na stejné lodi a Zderad si mohl své I. Q., které kdysi vzbudilo mírnou sensaci v Ústavu lidské práce, nacpat do fajfky.*“³³⁶

Stejně jako v *Mrchopěvcích* i v *Antikuru* dojde na konci příběhu k emigraci. Za hranice vlasti však neutíká doktor, ale Hanka spolu s Hansem, mužem doprovázejícího německého průmyslníka Günthera Währwohla. Ten přijel do městečka pátrat po ztracené části spisů jeho přítele Wolfganga Werwolfa (opět zvoleno příznačné pojmenování – jméno i příjmení odvozená od slova vlk, vlkodlak, korespondují

s laděním jeho básní), které ke své radosti nalézá u doktora – ony zmíněné *Básně* neznámého W. W. Pro návštěvu Československa využívá Währwohl Venturovy nabídky k odstřelu divé zvěře spojené s unikátním lovem medvěda. Toho Ventura získá zatčením potulujícího se cikánského starce Góna s cirkusovým medvědem. I tito nalézají druhý domov v zahraničí. S Währwohlem odjíždí jeho novomanželka Dolly, u níž našel to, co marně hledal pro své sexuální ukojení u dospělých žen (anomálie zmíněná při charakteristice Ventury byla dědičná). A doktora opouští také jeho přítel kohout Eduard, který se stává obětí šelmy a zůstane z něj jen křídlo. To doktor vloží do hrobu spolu s nafukovací pannou, kterou mu zde ponechá Hanka, jako náhradu.

Doktor zůstal sám. Avšak především smrtí Eduarda, s nímž se „*jaksi tajně, romanticky a sentimentálně ztotožňovat*“³³⁷, dojde k osvobození. Jeho dvojník mizí a doktor má cestu ke svobodě volnou. „*Dříve mu vždy něco stálo v cestě. Jeho vlastní jáství či duše, jeho individualita či jak bychom to řekli, mu zastíňovala výhled. Avšak nyní jeho duše, vtělená do slepého kohouta, zahynula s ním a prázdným místem po ní, jakoby otevřeným oknem, do něho proudil jas kraje. Doktor stál a zíral a zvolna rozvíral paže. Jako by se chtěl vznést nad zlatistý prostor, jako by ho chtěl obejmout, jako by na něm byl ukřižován.*“³³⁸

Jak již bylo zmíněno na počátku práce, vypravěč v *Mrchopěvcích* začíná svůj příběh pohádkovými slovy „*bylo nebylo*“ a podobně pohádkově i končí: „*Rozšířila se pověst, že ho vzal čert. Aby už je vzal všechny!*“ Slovy z pohádkového příběhu o svatojánských broučcích je čtenář uváděn do příběhu *Zámeckého pána aneb Antikura*.

Slyšeli jsme tedy báchorky? Či byli svědky nejsyrovějších skutečností? Nic není, jak se zdá.³³⁹ Řečeno slovy Jana Křesadla, „*žijeme naprosto na hranici propasti, kde zeje tajemství*“³⁴⁰.

IV. 3 Skrytý život Jana Křesadla

Z předcházející části práce je zřejmé, že vliv života Václava Pinkavy na literární tvorbu i formování spisovatelské osobnosti Jana Křesadla není zanedbatelný. Jeho texty, výstřední tematicky i zpracováním, jsou plny autobiografických aluzí, aluzí ke skutečnému, reálnému světu – Křesadlovy současnosti a minulosti.

V krátkém shrnutí bychom mohli říci, že Křesadlo využil svých znalostí psychologa, hudebníka, filologa, překladatele atd., načerpaných vědomostí z encyklopedií nejrozmanitějších oborů – zoologie, historie, lékařství, astrologie, mytologie atd.³⁴¹ Odbornými vsuvkami jsou doprovázena obě díla a erudovanost autora se odráží v charakteristice prostředí i postav.

V *Mrchopěvcích* Jan Křesadlo zužitkoval především své nadání a zkušenosti ze světa hudby, výjimečnou jazykovou vybavenost (řečtina, latina, cikánský dialekt), prezentoval zde své umění básnické i překladatelské a uplatnil zážitky a vědecké poznatky z psychologie, především ze své praxe z ambulance pro sexuální deviace, použil poznatky z cikánského podsvětí. Krátce nechává nahlédnout také do mysli Václava Pinkavy-emigranta.

Autobiografické prvky jsou patrné ve vnějším i vnitřním popisu hlavního protagonisty Zderada – hudební nadání, vysoká inteligence, snění, práce na rybníce, vojenská služba a rovněž takové detaily jako je předčasně šedivá hlava (Křesadlova „památka“ na procesy s komunisty) či psaní levou rukou.

Příběh svého debutu zasadil do důvěrně známé Prahy, zavádí nás do oblíbených míst – hřbitova (Vinohrady, Olšany), k rybníku.

Ve druhém představeném románu nazvaném *Zámecký pán aneb Antikuro* se Jan Křesadlo projevil jako psycholog. Opět čerpá ze znalostí v oblasti sexuální deviace, vyjadřuje zde také postoj k psychologům a psychiatrům obecně. Můžeme být svědky Křesadlových názorů filozofických, politických i náboženských. Vyčíst lze jeho vztah k Angličanům, s otevřenými očima posuzuje vzájemné vztahy Čechů a Slováků. Nezapomene na své hudební či filologické znalosti, opět využil cikánštiny, příhraničního slovenského dialektu, německého a anglického jazyka, ukázal zručnost Křesadla-básníka. Doktorské „podrobnosti“ nachází v „Repetitoriu“ či u své manželky, doktorky medicíny.³⁴²

V obou těchto prózách Jan Křesadlo uvedl v život padesátá léta, ukázal hrůzu a absurditu komunismu jako očitý svědek. Křesadlovy příběhy nezachycují fakta, jsou beletrii, hrou na pravdu, pohádkami..., v nichž nejneuvěřitelnější se stává nejskutečnějším. Realita, kterou prožil ať již jako student, psycholog či jako emigrant, se mu stává nosným tématem pro vytváření fiktivního světa nejen těchto dvou románů.

Jan Křesadlo chtěl svými bizarními a pitvornými příběhy zobrazit dobu, která patří mezi temná místa v českých dějinách. Groteskostí zpravděpodobňuje nepravděpodobné.³⁴³ Při psaní své prvotiny i *Antikura* se díval zpět, s časovým odstupem. Začal tvořit v novém domově, když jeho milovaná rodná zem stále vězela ve spárech „obludy“. V emigraci, ke konci života, mohl účtovat, shrnout a konstatovat. A učinil tak způsobem sobě vlastním. Jen těžko může někdo bez poznání života Václava Pinkavy uvěřit, že tvůrce románů Jana Křesadla patří mezi tu morálnější a charakterní část lidstva.

Slova závěrečného zhodnocení Křesadlovy prvotiny necht' vzejdou z úst Josefa Škvoreckého³⁴⁴, který má nemalý podíl na knižní podobě *Mrchopěvců*. Podle něj je to „jedno z nejvíce originálních, šokujících děl soudobé české beletrie. Má hloubku, ironii, humor a navíc – a to je v dnešní literatuře vzácností – prozrazuje sečtělého autora, který navzdory šířce i hloubce svých vědomostí zůstává bystrým pozorovatelem skutečných lidí ve skutečném životě. Je neobvyklé setkat se v beletrii kteréhokoli národa s takovým popisem stalinistických padesátých let, s popisem, který je takto svěží, ostrý, roztomile cynický a trefný... nezatížen sentimentální vážností.“³⁴⁵

Zároveň lze o Křesadlově debutu říci totéž, co platí i o *Zámeckém pánu aneb Antikuru*. Po přečtení posledního řádku tohoto románu můžeme potvrdit, že se splnilo přání, jež vyslovil autor na počátku příběhu. Totiž, aby kniha byla pravdivá v základních dimenzích, které by si měl každý uvědomit.

Předchozí doplníme ještě citátem, tentokrát z úst José Ortegy y Gasset, stvrzujícím právě vyslovené:

„Dějiny jsou románem toho, co bylo.
Román je dějinami toho, co mohlo být.“³⁴⁶

NON DICI SED ESSE

(ne být řečen, ale vsutku být)³⁴⁷

V. ZÁVĚR ANEB UKONČETE NÁSTUP, DVEŘE SE NEZAVÍRAJÍ...

Končí se text, jímž není zvolené téma zdaleka vyčerpáno. Avšak rozsah bakalářské práce neposkytuje dostatečnou míru prostoru, která by byla třeba k postihnutí uceleného obrazu Jana Křesadla coby spisovatele svérázně širokého a košatého záběru. Cílem této práce nebylo odhalit vše, co Jan Křesadlo skrýval, ať již ve světě reálném či fiktivním; smyslem bylo alespoň přiblížit život a částečně také tvorbu zatím nepřiliš známého autora, který stále zůstává na okraji zájmu literárních historiků i kritiků.

Nelze tvrdit, že Jan Křesadlo byl spisovatelem dokonalým. Ostatně, co je dokonalé, je nudné. Lži však nebude prohlášení, že šlo o autora pozoruhodného. Josef Škvorecký napsal po Křesadlově smrti jeho manželce Evě Pinkavové tato slova: „*Vždycky jsem Václava pokládal za fenomén v české i světové literatuře unikátní: nevím dobře, co je velký spisovatel, ale Václav byl spisovatel nenapodobitelný, a snad tedy velký.*“³⁴⁸ A nám nezbyvá, než jeho výrok potvrdit výstižným vyjádřením Françoise René de Chateaubrianda:

*„Originální spisovatel není ten, jenž nikoho nenapodobuje,
ale ten, kterého nemůže nikdo napodobit.“*³⁴⁹

Ukončeme práci slovy, kterými jsme ji otvírali. Slovy o tajemství. Protože u Jana Křesadla není nic takové, jak se může na první pohled zdát. A tajemství lákají k odhalování, vzbuzují zájem... Uchovějme Jana Křesadla a jeho postavy zčásti zahalený a ponechejme pootevřeny dveře pro další „křesadlology“ či náhodné čtenáře, kteří objeví v jeho knihách to, co je osloví a přivede k zamyšlení nad smyslem života a bytí, smyslem vesmírného světa, světa mezi nebem a zemí. Za což těmito posledními slovy děkuje Janu Křesadlovi autorka právě ukončené bakalářské diplomové práce o realitě a fikci jeho díla i osobnosti.

VI. BIBLIOGRAFIE JANA KŘESADLA³⁵⁰

VI. 1 RUKOPISY

Romány

Sídliště – aneb Jeden den v životě Maxima Minimoviče (román, napsáno únor 1995 – březen 1995)

Rusticalia (minulestoletní vesnický román odehrávající se v Podrušínsku, napsáno 8. 8. 1992 – 6. 9. 1992)

Skrytý život Cypriána Belvy (šťavnatý thriller metafyzických rozměrů, napsáno 15. 2. 1990 – 14. 3. 1990)

Povídky

Kdesi, aneb pět povídek o emigrantech a šestá navíc jako přívažek. Kdesi v Evropě; Kdesi v Asii; Kdesi v Africe; Kdesi v Jižní Americe; Kdesi vůbec; Kdesi v Praze. Zčásti otištěno v časopise *Aluze*, Olomouc 2000. (napsáno 17. 9. 1992 – 9. 3. 1993)

Povídky (napsáno v 80. a 90. letech):

Undina; Travestie; I skoní bě slovo; Tři povídky o hudbě (Dodatečný sen, Hudba v mlze, Operace Marsyas)

12 bajek s ilustracemi (napsáno v 90. letech):

Tučňáci a Albatros; Obluda, lev, parazit a zvířata; Hovnivár a slon; Tři kratší bajky lidového původu; Hrabáč kapský a Kavka; Kůň a Rejsek; Rejsek a Sova; Volavka a Axolotl; Člověk a pavián; Člověk a štěničák

Básně

100 sonetů, aneb zplaněné formalismy (napsáno do 23. 3. 1989)

Opus poeticum (dodnes nevydané básně, dedikační verše ve věnovaných exemplářích svých knih, z angličtiny překlady G. M. Hopkinse atd.; napsáno do roku 1995)

Další, dosud nevydaná tvorba

Inultus (libreto k opeře o třech dějstvích podle námětu Julia Zeyera, napsáno 29. 3. 1991 – duben 1991)

Grošovaná Venuše, Opera pantomima aneb Libretto pro popa Součka (s ilustracemi, napsáno 7. 6. 1988 – 19. 6. 1988)

Překlady básní Jaroslava Seiferta do angličtiny. *Clothed in Light (Světlem oděná)*, *Mozart in Prague (Mozart v Praze)*, *Selected poems* (11 básní). (přeloženo do roku 1986)

V angličtině

Good King Wenceslas (veršovaná školní hra, napsáno roku 1987, světovou premiéru měli obstarat mladí herci na Bermudách na Vánoce 1994, ale plán se nakonec neuskutečnil)

Synchronicity (krátká povídka, napsáno roku 1987)

Ztracené (?) rukopisy

Noční kůň aneb Vysvobození Bernanda Perny (motivy protinacistického odboje)

Cirkus nezaměstnaných (nedokončený román, revoluční příběh na fiktivním ostrově)

VI. 2 VYDANÁ DÍLA³⁵¹

Romány, povídky

Kravex5 aneb Potíže stavu beztlíže. Odp. red. Petr Hanuška. Ilustroval autor. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002. 166 s. ISBN 80-86624-07-2 (napsáno 25. 8. 1985 – 7. 9. 1985)

Dům. Mravoučná bajka. Ilustroval autor. Olomouc : Votobia, 1998. 140 s. ISBN 80-7198-308-X (napsáno 11. 3. 1993 – 29. 4. 1993)

Království české a jiné polokatolické povídky. Olomouc : Votobia, 1996. 144 s. ISBN 80-7198-308-X (napsáno do roku 1986)

La calle Neruda. Fantastická fraška, zhruba v tradici V. Rady a J. Žáka. Ilustroval autor. Praha : Ivo Železný, 1995. 216 s. ISBN 80-237-0276-6 (napsáno 26. 3. 1986 – 19. 5. 1986)

Obětina. Románový triptych. Praha : Ivo Železný, 1994. 320 s. ISBN 80-7116-798-3 (napsáno 19. 1. 1989 – 31. 1. 1990)

Ranč u Kotvy a Hvězdy (pod pseudonymem Jake Rolands = anagram). Praha : Ivo Železný, 1993. Rodokaps 26/93. Western 54. 60 s. ISBN 80-7116-986-2 (napsáno roku 1992)

Girgal. Eskapáda na způsob science fiction. Ilustroval autor. Praha : Ivo Železný, 1992. 276 s. ISBN 80-7116-257-4 (napsáno 19. 1. 1984 – 19. 7. 1984)

Zuzana a dva starci. Poloautomatický text. Praha : Ivo Železný, 1992. 132 s. ISBN 80-7116-263-9 (dopsáno 10. 12. 1986)

Dvacet snů. Ilustroval Jan Zuziak. Brno : Host, 1992. 88 s. ISBN 80-85233-10-X (napsáno do roku 1986)

Zámecký pán aneb Antikuro. Praha : Ivo Železný, 1992. 258 s. ISBN 80-7116-127-6 (napsáno 15. 4. 1988 – 30. 5. 1988)

Slepá bohyně. Praha : Ivo Železný, Art-servis 1991. Bestseller č. 6. Sbírká jedenácti povídek: (Za chlebem), Skrupule, Rikitan, Výlet, Průjezd, Bohyňa, Masopust, Hra na jelena, Dědic, Dívka v rytmu zrozená, Paňácové, Bezhlavý rytíř (napsáno do roku 1986)

Vara guru. Román se zpěvy. Ilustroval autor. 2. vyd. Praha : Ivo Železný, 1991. 212 s. ISBN 80-7116-006-7

Vara guru. Román se zpěvy. Ilustroval autor. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1989. 236 s. ISBN 0-88781-194-9 (napsáno 16. 2. 1985 – 9. 4. 1985)

Fuga trium. Fuga pro tři hlasy aneb útěk tří. Ilustroval autor a jeho synové. 2. vyd. Brno : Host, 1990. 371 s. ISBN 80-85233-00-2

Fuga trium. Fuga pro tři hlasy aneb útěk tří. Ilustroval autor a jeho synové. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1988. ISBN 0-88781-170-1 (napsáno 6. 4. 1981 – 18. 7. 1981)

Mrchopěvci / GraveLarks. Odp. red. Renata Kricnerová. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12. 180 s. ISBN 80-86013-81-2

Mrchopěvci. 2. vyd. Praha : Ivo Železný, Art-servis, 1990. Bestseller č. 4.

Mrchopěvci. 1. vyd. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1984. ISBN 0-88781-127-2 (napsáno 21. 7. 1980 – 15. 8. 1980, v knižním vydání upraveno autorem)

Poezie

Věvec sonetů *O ženách.* In *Ryby katedrál. Antologie české poezie XX. století v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Brno : Petrov, 2001. 576 s. ISBN: 80-7227-116-4. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>. (napsáno roku 1989)

Batrachomyomachia / Žabomyší válka. *Tvar*, 1998, roč. 9, č. 1, s. 18-19. (napsáno do roku 1950)

ΑΣΤΡΟΝΑΥΤΛΙΑΪΑ ή ή Μικροδοσσειά ή κοσμική / HVĚZDOPLAVBA aneb Malá kosmická odysea. Praha : Ivo Železný, 1995. 262 s. ISBN 80-237-2452-5 (napsáno 29. 7. 1993 – 21. 2. 1994)

Instrukce, Insinuace a Invektivy. Ilustroval autor. *Tvar*, 1995, č. 7. (dopsáno roku 1995)

Vertikální spílání. (Zasvěcené svátky, Vertikální spílání). Ilustroval autor. Purley, Surrey, Rozmluvy 1988. Praha : Pražská imaginace, 1993. 76 s. ISBN 80-7110-130-3 (dopsáno roku 1993)

Sedmihlásek. Ilustroval autor. Purley, Surrey, Rozmluvy 1988. ISBN 0-946352-57-5 (výběr z básní napsaných do 4. 6. 1987)

Eponymous – Verše. Výběr Křesadlových básní, do angličtiny přeložil a vlastním nákladem vydal Václav Z. J. Pinkava. Praha, 1995. (samizdat)

Four Poems by Václav Pinkava. Partisan review, 1/1980, New York. (napsáno roku 1980)

Poezie přeložena Janem Křesadlem do angličtiny

SEIFERT, Jaroslav. *A Wreath of Sonnets (Věvec sonetů)*. Přeloženo pod pseudonymem J. K. Klement s Evou Stucke. Ilustroval Jan Kristofori. Larkwood Books. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1987. ISBN 0-88781-189-2

KOLÁŘ, Jiří. *The End of Words*. London : ICA, 1990. ISBN 0-905263-82-0 (přeloženo v roce 1990)

Vybrané marginálie, básně a povídky

Jak jsem se stal grafomanem. *Slovo na sobotu*, 13. 12. 1999. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

Jak to bylo s Foltýnem. *Aluze*, Olomouc 1998. (napsáno do roku 1986)

Weekenders – short story translation. *The New Presence* 01/98.

Tučňáci a Albatros. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 10.

Metamorfózy Stanislava Hřču (napsal pod pseudonymem Juraj Hron). *Tvar*, 1995, č. 2. *Dotyky*, 1995. (napsáno do roku 1986)

O úpadku doby. *Tvar*, 26. 1. 1995, č. 2, s. 16.

Viděl jsem ptáka Kahau. *Západ*, Toronto 1987; *Alternativa*, Opava 1995. (napsáno roku 1987)

Blevator. Praha : Ivo Železný, Art-servis, 1990. Bestseller, č. 3. (klímovská povídka, napsáno pravděpodobně v roce 1990)

Vědecké monografie³⁵²

Průvodce inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie (Zejména vzhledem k tzv. duševním poruchám a psychologickým problémům). Red. Iva Černá, Petr Hanuška. Olomouc : Periplum, 2001. 198 s. ISBN 80-902836-1-6 (napsáno roku 1995)

Organismy jako automaty. Ilustroval autor. Praha : Státní zdravotnické nakladatelství, 1969.

Introduction to Logic for Systems Modelling. Ilustroval autor. Cambridge, MA, USA : ABACUS Press, 1986. ISBN 0-85626-431-8 (napsáno roku 1968)

Odborné články a kapitoly, vydány v různých periodikách od 60 do 80. let.

VII. POZNÁMKY

I. ÚVOD

¹ Citát z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

² Klíčová slova Jana Křesadla. Srov. s termínem intermotiv = motiv stěhující se z díla do díla.

³ *Sága rodu Pinkavů*. Komentoval Vladimír Novotný. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 10.

II. REALITA A FIKCE

⁴ Autorka bakalářské práce zhotovila fotografie označené v obrazové příloze čísly 16, 38, 39, 42 a 43.

Ostatní poskytl autorce Václav Z. J. Pinkava včetně kopií rukopisů.

⁵ HAMAN, Aleš. Dokument a fantasma, dvě krajnosti současné české prózy. *Literární noviny*, 17. 7. 1996, roč. 7, č. 29, s. 7.

⁶ Tamtéž.

⁷ HILSKÝ, Martin. *Současný britský román*. Praha : H&H ve spolupráci s FF UK, 1992, s. 23.

⁸ Podle Petra Hanušky v dopise Josefu Škvoreckému z 9. dubna 1991. In HANUŠKA, Petr. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 633.

⁹ PINKAVA, Václav Z. J. Dost Mistr, a ne po... In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 85.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ GREBENÍČKOVÁ, Růžena. *Literatura a fiktivní světy (I)*. Ed. Michael Špirit. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1995, s. 69. Poprvé otištěno in *Divadlo* č. 4/1964.

¹² HODROVÁ, Daniela a kolektiv. ...*na okraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001, s. 27.

¹³ Šikl, Heř. (Šikl.). Heslo Fikce. In *Ottův slovník naučný*. Díl 9. Praha : J. Otto, 1895, s. 192.

¹⁴ JEDLIČKOVÁ, Alice. Tematizovaný adresát v próze. In *Proměny subjektu. Druhý svazek*. Red. Daniela Hodrová. Pardubice : Mlejnek, 1994, s. 185.

¹⁵ TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Edit. Jiří Pelán. Překlad Jiří Pelán a Libuše Valentová. 1. vyd. Praha : TRIÁDA, 2000, s. 29.

¹⁶ KRÍŽ, Jaroslav. *Postavy a světy v klasických dílech moderní prózy*. Red. Anna Novotná. 1. vyd. Praha : Práh, 2002, s. 7.

¹⁷ TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Edit. Jiří Pelán. Překlad Jiří Pelán a Libuše Valentová. 1. vyd. Praha : TRIÁDA, 2000. 1. vyd., s. 103.

¹⁸ Citovaná slova Alfreda Hitchcocka uvedl Nigel Watts in *Umění psát*. Překlad Rostislav Matulík. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998, s. 159.

¹⁹ HODROVÁ, Daniela a kolektiv. ...*na okraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001, s. 67.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Podle FÍŠER, Zbyněk. *Jan Křesadlo. Mrchopěvci*. In: *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Blahoslava Dokoupila a Miroslava Zelinského. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994, s. 199-201.

²² Podle LACZKOVÁ, Margita. *Hraničné otázky grotesknej drámy*. Nitra : Vysoká škola pedagogická Nitra, 1994, s. 6.

²³ JANOUŠEK, Pavel. Interní subjekt v dramatu. In *Proměny subjektu. Druhý svazek*. Red. Daniela Hodrová. Pardubice : Mlejnek, 1994, s. 150.

²⁴ István Örkény, maďarský dramatik a prozaik, narozen 5. 4. 1912 v Budapešti, zemřel 24. června 1979; nejvýznamnější drama *Totovci*, autor knihy *Minutové novely*, nejoblíbenější je jeho lyrická novela *Balada o síle poesie*.

²⁵ Michail Michailovič Bachtin (1890-1975); ruský literární vědec, estetik.

²⁶ LACZKOVÁ, Margita. *Hraničné otázky grotesknej drámy*. Nitra : Vysoká škola pedagogická Nitra, 1994, s. 28.

²⁷ HODROVÁ, Daniela a kolektiv. ...*na okraji chaosu...* *Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001, s. 67.

²⁸ Pět druhů návaznosti rozlišuje Gérard Genette – intertextualitu, paratextualitu, metatextualitu, archi­textualitu a hypertextualitu – ve studii *Palimpsests* (1982). Uvádí Tibor Žilka ve stati Postmoderné podoby doktora Fausta. In *Intertextualita v postmodernom umení*. Red. Tibor Žilka. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 1999, s. 27.

²⁹ ŽILKA, Tibor. *Text a posttext. Cestami poetiky a estetiky k postmoderne*. 1. vyd. Nitra : Vysoká škola pedagogická v Nitre, 1995, s. 6.

³⁰ ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově univerzitě*. Překlad Bronislava Grygová. Olomouc : Votobia, 1997, s. 175.

³¹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 9.

³² ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově univerzitě*. Překlad Bronislava Grygová. Olomouc : Votobia, 1997, s. 160.

³³ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 168.

³⁴ ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově univerzitě*. Překlad Bronislava Grygová. Olomouc : Votobia, 1997, s. 161.

³⁵ Viz povídka *Sebekritika*. In KŘESADLO, Jan. *Království české a jiné polokatolické povídky*. Red. Petr Hanuška. Olomouc : Votobia, 1996, s. 79.

³⁶ GREBENÍČKOVÁ, Růžena. *Literatura a fiktivní světy (I)*. Ed. Michael Špirit. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1995, s. 27.

³⁷ Slova Johna Hesperse cituje Luboš Merhaut. In *Cesty stylizace (Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994, s. 135.

³⁸ Tamtéž, s. 78.

³⁹ KŘÍŽ, Jaroslav. *Postavy a světy v klasických dílech moderní prózy*. Red. Anna Novotná. 1. vyd. Praha : Práh, 2002, s. 7.

⁴⁰ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

⁴¹ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace (Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994, s. 27.

III. REALITA A FIKCE V ŽIVOTĚ A DÍLE JANA KŘESADLA

⁴² WATTS, Nigel. *Umění psát*. Překlad Rostislav Matulík. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998, s. 11.

⁴³ Dopis Jana Křesadla Josefu Škvoreckému, 28. října 1980. Zveřejnil Petr Hanuška. *Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 636.

⁴⁴ KUPCOVÁ, Helena. Jan Křesadlo. *Reflex* 16, 22. 4. 1999, roč. X, s. 67.

⁴⁵ Dopis Jana Křesadla Josefu Škvoreckému, 28. října 1980. Zveřejnil Petr Hanuška. *Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 636.

⁴⁶ Uvádí Helena Kupcová. In Jan Křesadlo. *Reflex*, 22. 4. 1999, roč. X, č. 16, s. 67.

⁴⁷ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 199.

⁴⁸ V jiné souvislosti MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace (Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994, s. 188.

⁴⁹ Podle stati Sága rodu Pinkavů. Komentoval Vladimír Novotný. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 10. Zpřesněno Evou Pinkavovou, manželkou Jana Křesadla, v e-mailu autorce práce 28. 3. 2004.

⁵⁰ Svědectví Evy Pinkavové, manželky Jana Křesadla, v témž.

⁵¹ Brzo po porodu onemocněla matka rakovinou.

⁵² Matka Jana Křesadla nebyla židovského původu, jak je mylně uvedeno v rozhovoru Jana Křesadla s Petrem Nuskem otištěném v *Alternativě nově*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 319: „pocházela z židovské proletářské rodiny“, správně mělo pravděpodobně být „židovské“. Na pravou míru uvedeno Václavem Z. J. Pinkavou v e-mailu autorce práce 16. 3. 2004.

⁵³ Vysvětlil Václav J. K. Pinkava.

- ⁵⁴ Verše Jana Gregora, kterého jako básníka Křesadlo velmi ctil, jsou na úmrtním oznámení Křesadlově. Podle Evy Pinkavové, e-mail autorce práce 27. 3. 2004.
- ⁵⁵ Řekl v rozhovoru v Radiu Alfa, 1994.
- ⁵⁶ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 276.
- ⁵⁷ KŘESADLO, Jan. *La calle Neruda*. Ilustroval Kamil Troud. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995, s. 151.
- ⁵⁸ Zmiňuje se o tom v rozhovoru s Petrem Nuskem z března 1995 otištěném v časopise *Alternativa nova*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 314-319.
- ⁵⁹ Vydalo *Slovo na sobotu* (13. 12. 1999), viz webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- ⁶⁰ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 45.
- ⁶¹ Milan Machovec – narozen 23. 8. 1925 v Praze, zemřel 15. 1. 2003; vystudoval filozofii a klasickou filologii na Univerzitě Karlově; zde se v roce 1968 habilitoval jako profesor filozofie a rovněž přednášel. Je autorem filozofických knih, například *Smysl lidské existence*, *Ježíš pro moderního člověka*, *Filozofie tváří v tvář zániku*, *Indoevropané v pravlasti*, *Tomáš G. Masaryk*.
- ⁶² Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁶³ Tomáš Garrigue Masaryk – narozen 7. 3. 1850 v Hodoníně, zemřel 14. 9. 1937 v Lánech; zakladatel novodobého československého státu, první prezident, český politik, filozof.
- ⁶⁴ Z rozhovoru s Petrem Nuskem z března 1995 otištěného v časopise *Alternativa nova*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 319.
- ⁶⁵ KŘESADLO, Jan. Jak jsem se stal grafomanem. *Slovo na sobotu*, 13. 12. 1999. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁶⁶ Milan Kundera – narozen 1. 4. 1929 v Brně; prozaik, esejista, básník, dramatik, překladatel; kmenový autor torontského nakladatelství 68 Publishers manželů Škvoreckých, v němž vycházely také první Křesadlovovy romány.
- ⁶⁷ Proustovské interview se sama sebou z 13. 10. 1991. Nalezeno v pozůstalosti, z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁶⁸ KUNDERA, Milan. *Kniha smíchu a zapomnění*. Totonto : 68 Publishers, 1981, s. 14. Využito citace Jany Bendové v diplomové práci *Prvky autostylizace ve vybraných prózách Jana Křesadla*. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁶⁹ Zmiňuje se o něm Petr Hanuška. In Mrchopěvci – prozaický debut Jana Křesadla. *Tvar*, 19. 2. 1998, roč. 9, č. 4, s. 1.
- ⁷⁰ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 247.
- ⁷¹ Josef Škvorecký odpovídá... (otázky kladla Helena Kupcová). In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knižovna M. J. Sychry, 2000, s. 8-9.
- ⁷² KUPCOVÁ, Helena. Křesadlové prózy. In *Česká a slovenská literatura dnes*. Red. Pavel Janáček. Praha, 1. vyd. Opava : Ústav pro českou literaturu AV ČR, Slezská univerzita, s. 102.
- ⁷³ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 141.
- ⁷⁴ Tamtéž, s. LXXVIII. (Římskými číslicemi jsou označeny strany prvního oddílu knihy *Obětina*.)
- ⁷⁵ Tamtéž, s. 214.
- ⁷⁶ KŘESADLO, Jan. *Kravex; aneb Potíže stavu beztíže*. Odp. red. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002, s. 9.
- ⁷⁷ Tamtéž.
- ⁷⁸ KŘESADLO, Jan. *La calle Neruda*. Ilustroval Kamil Troud. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995, s. 37.
- ⁷⁹ Povídka *Jedno ráno a večer v životě Cypriána Belvy*. In KŘESADLO, Jan. *Království české a jiné polokatolické povídky*. Red. Petr Hanuška. Olomouc : Votobia, 1996, s. 130.
- ⁸⁰ Z rozhovoru při osobním setkání autorky s Václavem Z. J. Pinkavou.
- ⁸¹ Zveřejněno na webové stránce Jana Křesadla, <http://kresadlo.cz>.
- ⁸² KŘESADLO, Jan. *Fuga trium*. Ilustroval Jan Vocílka, Václav Pazourek, Kamil Troud. 2. vyd. (Reprint vydání z roku 1988 nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Corp.). Brno : Host, 1990, s. 286.
- ⁸³ PINKAVA, Václav Z. J.. Dost Mistr, a ně po... In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knižovna M. J. Sychry, 2000, s. 83.
- ⁸⁴ KŘESADLO, Jan. *La calle Neruda*. Ilustroval Kamil Troud. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995, s. 184.
- ⁸⁵ Tamtéž, s. 185-186.
- ⁸⁶ Tamtéž, s. 186.
- ⁸⁷ Uvedeno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁸⁸ Zmiňuje se o něm v rozhovoru s Petrem Nuskem otištěném v časopise *Alternativa nova*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 314-319.
- ⁸⁹ Překlad byl uveřejněn v časopise *Tvar*, 1998, viz webové stránky <http://kresadlo.cz>.

- ⁹⁰ DANĚK, Ladislav. Křesadlův malířský svět. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 49.
- ⁹¹ Proustovské interview se sama sebou z 13. 10. 1991. Nalezeno v pozůstalosti, z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁹² Soudci byli tehdy ještě ze staré gardy. (Poznámka Evy Pinkavové.)
- ⁹³ Vzpomínky Evy Křížové-Pinkavové na setkání s budoucím manželem Václavem Pinkavou a na kostelní sbor jsou zveřejněny na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁹⁴ Proustovské interview se sama sebou z 13. 10. 1991. Nalezeno v pozůstalosti, z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ⁹⁵ KŘESADLO, Jan. *Fuga trium*. Ilustroval Jan Vocílka, Václav Pazourek, Kamil Troud. 2. vyd. (Reprint vydání z roku 1988 nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Corp.). Brno : Host, 1990, s. 173-174.
- ⁹⁶ Svědectví Václava Z. J. Pinkavy, posláno e-mailem autorce práce 27. 3. 2004.
- ⁹⁷ Povídka *Sebekritika*. In KŘESADLO, Jan. *Království české a jiné polokatolické povídky*. Red. Petr Hanuška. Olomouc : Votobia, 1996, s. 73.
- ⁹⁸ Tamtéž, s. 71.
- ⁹⁹ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁰⁰ Václav Pinkava ukončil studia na Univerzitě Karlově v roce 1954. Je možné, že promoval až v roce následujícím, tedy roku 1955, jak uvedl také v rozhovoru s Petrem Nuskem otištěném v *Alternativě nově*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 319. Eva Pinkavová napsala autorce práce 19. dubna 2004 e-mail, kde uvádí, že Jan Křesadlo dostudoval v roce 1954, ale „měl asi promoci na začátku roku 1955, protože jeho matka zemřela koncem roku 1954 a jeho promoce se prý už nedočkala, jak mi řekl“.
- ¹⁰¹ MATULA, Vlastimil. *Hudební motivy v díle Jana Křesadla*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁰² Vzpomínku Václava Z. J. Pinkavy upřesnila Eva Pinkavová e-mailem autorce práce 27. 3. 2004.
- ¹⁰³ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 139.
- ¹⁰⁴ Povídka *Čtenář not*. In KŘESADLO, Jan. *Království české a jiné polokatolické povídky*. Red. Petr Hanuška. Olomouc : Votobia, 1996, s. 25.
- ¹⁰⁵ Křesadlo sám o sobě v rozhovoru s Petrem Nuskem z března 1995 otištěném v *Alternativě nově*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 314.
- ¹⁰⁶ Podle manželky Jana Křesadla Evy Pinkavové; e-mail autorce práce z 27. 3. 2004.
- ¹⁰⁷ Zmiňuje se o tom Helena Kupcová in *Reflex*, 22. 4. 1999, roč. X, č. 16, s. 66-68.
- ¹⁰⁸ Viz MATULA, Vlastimil. *Hudební motivy v díle Jana Křesadla*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁰⁹ KŘESADLO, Jan. *La calle Neruda*. Ilustroval Kamil Troud. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995, s. 112-113.
- ¹¹⁰ Tamtéž, s. 115.
- ¹¹¹ KŘESADLO, Jan. *Kravex, aneb Potíže stavu beztlíže*. Odp. red. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002, s. 144.
- ¹¹² KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 261.
- ¹¹³ Antonín Tučapský, narozen 1927, absolvoval JAMU v Brně; emigroval a od roku 1975 žije ve Velké Británii.
- ¹¹⁴ NOVOTNÝ, Vladimír. Démonický gryf českého spisování. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 11.
- ¹¹⁵ Viz HANUŠKA, Petr. *Jan Křesadlo, muž s mnoha „schopy“*, 2002. In webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- ¹¹⁶ Georg Trakl (1887-1914), rakouský raně expresionistický lyrický básník, jeho dílo přebásnil Ludvík Kundera (1996), Zbyněk Hejda a celé dílo přeložil Bohuslav Reynek.
- ¹¹⁷ 5 otázek spisovatelům (Anketa Literárních novin, Cyklus 21). *Literární noviny*, 30. 9. 1993, roč. 4, č. 39, s. 14.
- ¹¹⁸ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 121-122, 129, 277.
- ¹¹⁹ Podle NONDKOVÁ, Michaela, NOVOTNÝ, Vladimír. Heslo Křesadlo, Jan. In *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl I., A-L*. Red. Pavel Janoušek. 1. vyd. Praha : Brána, 1995, s. 457.
- ¹²⁰ KŘESADLO, Jan. *O úpadku doby*. *Tvar*, 26. 1. 1995, č. 2, s. 16.
- ¹²¹ Řekl Jan Křesadlo v rozhovoru v Radiu Alfa, 1994.
- ¹²² Tamtéž.
- ¹²³ Podle HANUŠKA, Petr. Postmodernistou proti své vůli. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 14.

-
- ¹²⁴ Uvádí Peter Pišťanek, 2. 2. 1999, webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- ¹²⁵ Podle HANUŠKA, Petr. Postmodernistou proti své vůli. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 15.
- ¹²⁶ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹²⁷ KŘESADLO, Jan. *Průvodce inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie (Zejména vzhledem k tzv. duševním poruchám a psychologickým problémům)*. Ed. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 2001, s. 6-7.
- ¹²⁸ KUPCOVÁ, Helena. Křesadlový prózy. In *Česká a slovenská literatura dnes*. Red. Pavel Janáček. Praha, 1. vyd. Opava : Ústav pro českou literaturu AV ČR, Slezská univerzita, s. 101.
- ¹²⁹ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹³⁰ O románu Jana Křesadla *Matěj Houska*, který koloval v samizdatu, se zmiňuje Petr Hanuška; například v článku Postmodernistou proti své vůli. In *Lidové noviny*, 28. 9. 1996, č. 228, roč. 9. *Příloha Národní 9*, č. 39, s. 15.
- ¹³¹ Jde o satirický pamflet na první popřevratová léta, hru cenzura povolila hrát pouze v upravené (okleštěné) podobě.
- ¹³² KŘESADLO, Jan. *Fuga trium*. Ilustroval Jan Vocílka, Václav Pazourek, Kamil Troud. 2. vyd. (Reprint vydání z roku 1988 nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Corp.). Brno : Host, 1990, s. 297-298.
- ¹³³ Poznámka Václava Z. J. Pinkavy v e-mailu autorce práce z 27. 3. 2004.
- ¹³⁴ Výstava trvala od 15. 6. 2000 do 15. 8. 2000.
- ¹³⁵ Uvedl DANĚK, Ladislav. Křesadlův malířský svět. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 54.
- ¹³⁶ Tamtéž, s. 55.
- ¹³⁷ Kynantrop je „výtvar genetického inženýrství, pes s inteligencí člověka, inteligentního člověka“. In KŘESADLO, Jan. *Girgal. Eskapáda na způsob science fiction*. Ilustroval Jan Křesadlo. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 21.
- ¹³⁸ Libor Koval – narozen 2. dubna 1930 v Praze, zemřel po dlouhé těžké nemoci 28. prosince 2003 ve Freiburgu a je pohřben ve Frýdku. Kněz, básník a teolog; studoval ruštinu a srovnávací jazykovědu na Palackého univerzitě v Olomouci. Jako politicky nespolehlivý vykonával dělnické profese, později byl technickým překladatelem. V roce 1968 emigroval, vystudoval teologii na Gregoriánské univerzitě a Orientálním ústavu v Římě a 29. května 1975 přijal kněžské svěcení z rukou papeže Pavla VI. V Německu pak působil v pastorační univerzitních studentů ve Freiburgu.
- ¹³⁹ Podle DANĚK, Ladislav. Křesadlův malířský svět. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 56.
- ¹⁴⁰ V době emigrace mu byly čtyři roky.
- ¹⁴¹ Napsal Václav Z. J. Pinkava autorce práce v e-mailu 18. 2. 2004.
- ¹⁴² Uvedl KOHOUT, Ladislav J. Vícehodnotový vědec. In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 58.
- ¹⁴³ Uvádí Helena Kupcová ve stati Křesadlový prózy. In *Česká a slovenská literatura dnes*. Red. Pavel Janáček. Praha, 1. vyd. Opava : Ústav pro českou literaturu AV ČR, Slezská univerzita, s. 101.
- ¹⁴⁴ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 211.
- ¹⁴⁵ Tamtéž.
- ¹⁴⁶ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁴⁷ Podle PINKAVA, Václav Z. J. Dost Mistr, a ne po... In Sborník *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 79.
- ¹⁴⁸ KUPCOVÁ, Helena. Jan Křesadlo. In *Reflex*, 22. 4. 1999, roč. X, č. 16, s. 67.
- ¹⁴⁹ Podle téhož.
- ¹⁵⁰ Jan Křesadlo považuje věrnost za nejvíce nedocenenou ctnost. Píše v interview se sama sebou zpřístupněném na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁵¹ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁵² Svědectví Václava Z. J. Pinkavy, posláno e-mailem 14. 2. 2004 autorce práce.
- ¹⁵³ KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 196.
- ¹⁵⁴ Svě matce, Evě Pinkavové, syn Jan J. Pinkava na kameru cenu k narozeninám věnoval.
- ¹⁵⁵ E-mail z 18. 2. 2004 Václava Z. J. Pinkavy autorce práce.

¹⁵⁶ Na sklonku života se v colchesterské nemocnici ocitá český lyrik Ivan Blatný (narozen roku 1919 v Brně, zemřel v Colchesteru 4. srpna 1990), syn prozaika a dramatika Lva Blatného. Od roku 1948 žil v Anglii, odkud se do rodné vlasti nevrátil ze stipendijního pobytu. Od roku 1954 nachází vnitřní azyl v bezpečném prostředí psychiatrických léčen. Některé jeho sbírky vycházejí v torontském nakladatelství Sixty-Eight Publishers (*Stará bydliště*, 1979; *Pomocná škola Bixley*, 1982). Poslední část života prožil v ústavu pro duševně choré v Ipswichu. Umírá v nemocnici v Colchesteru.

¹⁵⁷ Seznam vybraných referenčních publikací je uveden ve sborníku *Jan Křesadlo*. K vyd. připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000, s. 59.

¹⁵⁸ V interview s Ivem Železným. S Janem Křesadlem o literatuře a jiném. *Tvar*, 1991, roč. 2, č. 17, s. 9.

¹⁵⁹ Napsala Eva Pinkavová v e-mailu autorce práce 27. 3. 2004.

¹⁶⁰ Dopis Jana Křesadla Josefu Škvoreckému, 28. října 1980. Zveřejnil Petr Hanuška. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 635.

¹⁶¹ *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 624-642.

¹⁶² KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 157.

¹⁶³ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Termín užitý Janem Křesadlem v *Prohlášení k Obětině*. In KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994, s. 5.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ KŘESADLO, Jan. *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže*. Odp. red. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002, s. 16.

¹⁶⁸ Toto označení užil Václav Z. J. Pinkava na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

¹⁶⁹ Podrobněji se „tajemstvím poslední knihy“ Karla Čapka zabýval Petr Kovařík v knize *Literární mýty, záhady a aféry. Otazníky nad životy a díly českých spisovatelů*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2003, s. 174-185.

¹⁷⁰ Uveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

¹⁷¹ Jan Křesadlo v proustovském interview se sama sebou, 13. 10. 1991, našlo se v pozůstalosti. Z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

¹⁷² NOVOTNÝ, Vladimír. Démonický gryf českého spisování. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 11.

¹⁷³ HEŘMAN, Zdeněk. Kámen do rybníka. *Tvar*, 5. 11. 1992, roč. 3, č. 45, s. 10.

¹⁷⁴ KŘESADLO, Jan. *Dům*. Red. Petr Hanuška, Václav Pinkava. Ilustroval autor. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1998, s. 33-34.

¹⁷⁵ Jan Křesadlo v rozhovoru s Ivem Železným. In ŽELEZNÝ, Ivo. S Janem Křesadlem o literatuře a jiném. *Tvar*, 1991, roč. 2, č. 17, s. 9.

¹⁷⁶ Proustovské interview se sama sebou z 13. 10. 1991. Našlo se v pozůstalosti, z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

¹⁷⁷ Převzato z webových stránek <http://kresadlo.cz>, opraveno Evou Pinkavovou.

IV. REALITA A FIKCE V MRCHOPĚVCÍCH A ANTIKURU

¹⁷⁸ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 256.

¹⁷⁹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 34, podobně s. 22, 25, 86, 130.

¹⁸⁰ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 88.

¹⁸¹ TÁBORSKÁ, Jiřina. Heslo Autobiografický román. In *Slovník literární teorie*. Red. Štěpán Vlašín. 2. vyd., rozšířené. Praha : Československý spisovatel, 1984, s. 33-34.

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 7.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 5.

¹⁸⁵ DRESLER, Jaroslav. *Básník činu a snu*. Doslov in FISCHL, Viktor. *Kuropění*. Odp. red. Jitka Železná. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991, s. 179.

¹⁸⁶ KŘESADLO, Jan. *Kravex₅ aneb Potíže stavu beztlíže*. Odp. red. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002, s. 151.

¹⁸⁷ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 8.

¹⁸⁸ Tamtéž.

- ¹⁸⁹ Tamtéž, s. 9.
- ¹⁹⁰ KANTŮRKOVÁ, Eva. *Listy*, duben 1987. ŘEHOŘ, Pavel. *Zpravodaj*, 1989, č. 1. Citováno podle NOVOTNÝ, Vladimír. Postmodernismus a romány Jana Křesadla. *Slavia*, Praha 1994, roč. 63, sešit 3, s. 4.
- ¹⁹¹ GREBENÍČKOVÁ, Růžena. René Girard: Lež romantismu a pravda románu. (1968, doslov ke stejnojmenné knize) In *Literatura a fiktivní světy (I)*. Ed. Michael Špirit. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1995, s. 132.
- ¹⁹² KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 25.
- ¹⁹³ Vzpomínky manželky Jana Křesadla Evy Pinkavové jsou zpřístupněny na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁹⁴ Zmínil Václav Z. J. Pinkava při osobním setkání s autorkou práce.
- ¹⁹⁵ Komentář manželky Jana Křesadla Evy Pinkavové je zpřístupněn na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ¹⁹⁶ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 13.
- ¹⁹⁷ Tamtéž, s. 24.
- ¹⁹⁸ Je myšleno úmrtí dvou komunistických státníků, Stalina a Gottwalda, následující nedlouho po sobě v roce 1953. Josif Vissarionovič Stalin (vlastním jménem Džugašvili), narozen 21. 12. 1878 (podle některých pramenů 6. 12. 1878), zemřel 5. 3. 1953; Klement Gottwald, komunistický politik a československý prezident, narozen 23. 11. 1896, zemřel 14. 3. 1953. Zde upozorňujeme na chybné uvedení data Stalinova úmrtí v poznámce pod čarou v anglickém překladu *Mrchopěvců (Gravelarks)*. Praha : Maťa, 1999, s. 140) „*Stalin died 8.3.53*“. Jelikož je hned vedle chybně vtištěno i jméno Gottwald – „*Gottwald*“, jde patrně o tiskové chyby.
- ¹⁹⁹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 141.
- ²⁰⁰ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 26.
- ²⁰¹ Tamtéž, s. 41.
- ²⁰² Tamtéž, s. 84-85.
- ²⁰³ Tamtéž, s. 42.
- ²⁰⁴ Tamtéž, s. 32.
- ²⁰⁵ VŠETIČKA, František. *Tektonika textu. O kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století*. Olomouc : Votobia, 2001, s. 49.
- ²⁰⁶ Označení Janem Křesadlem v jeho prvním dopise Josefu Škvoreckému z 20. 9. 1980. In *Česká literatura* 44, roč. 6, 1996, s. 635.
- ²⁰⁷ Obdobně označil Ladislav Klíma Utrpení knížete Sternenhocha – groteskní romanetto.
- ²⁰⁸ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 25.
- ²⁰⁹ Jan Křesadlo se o tom zmiňuje v rozhovoru s Petrem Nuskem. In *Alternativa nova*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 319.
- ²¹⁰ Podle KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 26.
- ²¹¹ O nepřilíh srdečném vztahu Jan Křesadla a jeho tchána se zmínil Václav Z. J. Pinkava v e-mailu autorce práce 18. 2. 2004.
- ²¹² KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 27.
- ²¹³ Označení podle KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 10.
- ²¹⁴ BUÑUEL, Louis, DALÍ, Salvator. *L'Age d'Or*. Francie, 1930.
- ²¹⁵ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 16-17.
- ²¹⁶ Tamtéž, s. 15.
- ²¹⁷ Rukopis románu *Zámecký pán aneb Antikuro*.
- ²¹⁸ Podle webových stránek <http://www.novemestonm.cz>.
- ²¹⁹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 8.

-
- ²²⁰ Jan Karafiát (1846-1929), český prozaik, básník, evangelický kazatel a teolog.
- ²²¹ Podle webových stránek <http://velkahlota.cz/broucci.php>.
- ²²² KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 9.
- ²²³ Tamtéž.
- ²²⁴ Tamtéž, s. 10.
- ²²⁵ Tamtéž, s. 39.
- ²²⁶ Podle webových stránek <http://velkahlota.cz/broucci.php>.
- ²²⁷ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 7.
- ²²⁸ TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Edit. Jiří Pelán. Překlad Jiří Pelán a Libuše Valentová. 1. vyd. Praha : TRIÁDA, 2000, s. 126.
- ²²⁹ Tamtéž.
- ²³⁰ VŠETIČKA, František. *Tektonika textu. O kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století*. Olomouc : Votobia, 2001, s. 69.
- ²³¹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 121.
- ²³² HODROVÁ, Daniela a kolektiv. *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001, s. 253.
- ²³³ Tamtéž, s. 519.
- ²³⁴ Tamtéž.
- ²³⁵ Tamtéž.
- ²³⁶ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 11.
- ²³⁷ Rukopis románu *Mrchopěvci*.
- ²³⁸ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s.49.
- ²³⁹ Tamtéž, s. 24.
- ²⁴⁰ Dopis Jana Křesadla Josefu Škvoreckému, 22. prosince 1980. Zveřejnil Petr Hanuška. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 640.
- ²⁴¹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 18.
- ²⁴² Podle téhož, s. 19.
- ²⁴³ Tamtéž, s. 18-19.
- ²⁴⁴ Podle anglického výrazu slum – chudinská čtvrť.
- ²⁴⁵ Jde o dopis ze 17. ledna 1981. Zveřejnil Petr Hanuška. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 642.
- ²⁴⁶ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 114.
- ²⁴⁷ Tamtéž.
- ²⁴⁸ GREBENÍČKOVÁ, Růžena. *Literatura a fiktivní světy (I)*. Ed. Michael Špirit. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1995, s. 29.
- ²⁴⁹ Tamtéž.
- ²⁵⁰ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 14.
- ²⁵¹ Tamtéž, s. 135.
- ²⁵² KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 37.
- ²⁵³ KUBÍČEK, Tomáš. *Vyprávět příběh. Naratologické kapitoly k románům Milana Kundery*. Odp. red. Tomáš Reichel. 1. vyd. Brno : Host, 2001, s. 14.
- ²⁵⁴ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 41.
- ²⁵⁵ HODROVÁ, Daniela a kolektiv. *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001, s. 618.
- ²⁵⁶ RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křesťanských jmen*. 1. vyd. Praha : Libri, 2000, s. 451.

- ²⁵⁷ Tento „semioficiální“ (toto označení užila Eva Pinkavová) výklad jména Zderad pokládá manželka Jana Křesadla Eva Pinkavová za fantazii literárních badatelů; má k němu své výhrady a v e-mailu z 19. dubna 2004 k tomu autorce této práce napsala: „a také vím, že to tak Křesadlo nemyslel“.
- ²⁵⁸ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 131.
- ²⁵⁹ Tamtéž, s. 52.
- ²⁶⁰ Tamtéž, s. 104.
- ²⁶¹ Tamtéž, s. 144-145.
- ²⁶² Tamtéž, 141.
- ²⁶³ Tamtéž, s. 146.
- ²⁶⁴ KUBÍČEK, Tomáš. *Vyprávět příběh. Naratologické kapitoly k románům Milana Kundery*. Odp. red. Tomáš Reichel. 1. vyd. Brno : Host, 2001, s. 27.
- ²⁶⁵ Josef Škvorecký se o tom zmiňuje v dopise ze 7. prosince 1980. Zveřejnil Petr Hanuška. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 638.
- ²⁶⁶ Dopis Jana Křesadla z 22. prosince 1980. Tamtéž, s. 639.
- ²⁶⁷ Podle dopisu Jana Křesadla z 30. prosince 1980. Tamtéž, s. 641.
- ²⁶⁸ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 106.
- ²⁶⁹ Marc Chagall – narozen 7. 7. 1887 ve Vitebsku, zemřel roku 1985 ve Francii); ruský malíř židovského původu; přední představitel pařížské školy, inspirován magickým realismem.
- ²⁷⁰ V *Argumentu* k rukopisu *Zámeckého pána aneb Antikura*.
- ²⁷¹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 94-95.
- ²⁷² Tamtéž, s. 87.
- ²⁷³ Tamtéž, s. 25.
- ²⁷⁴ Pavel Kohout – narozen 1928 v Praze; český prozaik, dramatik, básník a filmový scenárista; prominentní autor 50. let, patřil k tak zvanému „kulturnímu kádru“ komunistické strany; studoval estetiku a divadelní vědu na Univerzitě Karlově, v letech 1945-1950 pobýval na velvyslanectví v Moskvě, v letech 1951-1952 byl šéfredaktorem *Dikobrazu*.
- ²⁷⁵ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 98.
- ²⁷⁶ Uvedla Eva Pinkavová v e-mailu autorce práce 23. 4. 2004.
- ²⁷⁷ Odvozeno od latinského auctor, což doslova znamená „ten, kdo napomáhá růstu“. Podle WATTS, Nigel. *Umění psát*. Překlad Rostislav Matulík. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998, s. 9.
- ²⁷⁸ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 93.
- ²⁷⁹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 126-127.
- ²⁸⁰ Tamtéž, s. 17.
- ²⁸¹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 16.
- ²⁸² Tamtéž, s. 11.
- ²⁸³ V *Poznamenání* k rukopisu *Mrchopěvců*.
- ²⁸⁴ CZAPLIŇSKA, Joanna. Alegorie-groteska-postmoderna. Postmodernistický ráz *Mrchopěvců* Jana Křesadla. In *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Red. Libor Pavera. Opava : Slezská univerzita, 2003, s. 191-196.
- ²⁸⁵ TÁBORSKÁ, Jiřina, KÖNIGSMARK, Václav. Heslo Groteska. In *Slovník literární teorie*. Red. Štěpán Vlašín. 2. vyd., rozšířené. Praha : Československý spisovatel, 1984, s. 130.
- ²⁸⁶ LACZKOVÁ, Margita. *Hraničné otázky grotesknej drámy*. Nitra : Vysoká škola pedagogická Nitra, 1994, s. 28.
- ²⁸⁷ CZAPLIŇSKA, Joanna. Alegorie-groteska-postmoderna. Postmodernistický ráz *Mrchopěvců* Jana Křesadla. In *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Red. Libor Pavera. Opava : Slezská univerzita, 2003, s. 192.
- ²⁸⁸ TÁBORSKÁ, Jiřina, KÖNIGSMARK, Václav. Heslo Groteska. In *Slovník literární teorie*. Red. Štěpán Vlašín. 2. vyd., rozšířené. Praha : Československý spisovatel, 1984, s. 130.

-
- ²⁸⁹ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 14, 15.
- ²⁹⁰ Tamtéž, s. 32.
- ²⁹¹ Tamtéž, s. 34-35.
- ²⁹² Tamtéž, s. 52.
- ²⁹³ V připojené *Kódě, čili po česku chvostu* na konci rukopisu *Mrchopěvců*.
- ²⁹⁴ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 43.
- ²⁹⁵ DEML, Jakub. *Zapomenuté světlo*. 3. vyd. Brno : JOTA & ARCA JIMFA, 1991, s. 59.
- ²⁹⁶ Tasov, vlastním nákladem 1934.
- ²⁹⁷ DEML, Jakub. *Zapomenuté světlo*. 3. vyd. Brno : JOTA & ARCA JIMFA, 1991, s. 60.
- ²⁹⁸ Tamtéž, s. 92.
- ²⁹⁹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 229.
- ³⁰⁰ Tamtéž, s. 12.
- ³⁰¹ *Z Argumenta* v rukopise románu *Zámecký pán aneb Antikuro*.
- ³⁰² KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 112.
- ³⁰³ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 104.
- ³⁰⁴ Pedro Calderón de la Barca (1600-1681), významný dramatik „zlatého věku“ španělské literatury; autor mimo jiné také komedie *Schovávaná na schodech*.
- ³⁰⁵ Z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zpřístupněného na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ³⁰⁶ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 111.
- ³⁰⁷ Viz například NEZVAL, Vítězslav. *Básně noci*. Ed. Milan Blahynka. 9. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999, s. 124-125.
- ³⁰⁸ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 104.
- ³⁰⁹ Zmínil Václav Z. J. Pinkava při rozhovoru s autorkou práce.
- ³¹⁰ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 23.
- ³¹¹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 144.
- ³¹² Tamtéž, s. 145.
- ³¹³ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 17.
- ³¹⁴ KŘESADLO, Jan. *Průvodce inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie (Zejména vzhledem k tzv. duševním poruchám a psychologickým problémům)*. Ed. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 2001, s. 78.
- ³¹⁵ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 63.
- ³¹⁶ Tamtéž, s. 134.
- ³¹⁷ Křesadlo tuto ironickou poznámku uvádí také v *Mrchopěvcích*. KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 144.
- ³¹⁸ Tamtéž, s. 167.
- ³¹⁹ VŠETIČKA, František. *Tektonika textu. O kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století*. Olomouc : Votobia, 2001, s. 81.
- ³²⁰ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 167.
- ³²¹ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 137-138.
- ³²² Tamtéž, s. 139.

-
- ³²³ Tamtéž, s. 21.
- ³²⁴ Z rukopisu románu *Zámecký pán aneb Antikuro*.
- ³²⁵ TATARKA, Dominik. *Listy do večnosti*. Ed. Ján Mlynárik. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1988, s. 25.
- ³²⁶ Tamtéž, s. 33.
- ³²⁷ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 253.
- ³²⁸ V *Mrchopěvcích* je obluda mužského rodu – Křesadlo užívá spojení ten obluda.
- ³²⁹ Termín užil František Všetíčka. In *Tektonika textu. O kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století*. Olomouc : Votobia, 2001, s. 56.
- ³³⁰ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 48-49.
- ³³¹ Tento výklad uvádí Adéla Kroupová ve studii Bestiář v prózách Jana Křesadla. In *Cesta tam a zase zpátky v české literatuře*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2003, s. 144-150.
- ³³² Podle manželky, Evy Pinkavové, by Křesadlo byl tímto tvrzením přinejmenším překvapen.
- ³³³ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání první. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 11.
- ³³⁴ Tamtéž, s. 17.
- ³³⁵ Podle webových stránek <http://kresadlo.cz>.
- ³³⁶ KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání první. Praha : Maťa, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12, s. 66.
- ³³⁷ KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992, s. 28.
- ³³⁸ Tamtéž, s. 256.
- ³³⁹ Srov. motto ke třetí části této práce, s. 15.
- ³⁴⁰ Citát z rozhovoru Jana Křesadla s Josefem Chuchmou zveřejněný na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ³⁴¹ Zkratka atd. je charakteristickým znakem Křesalových textů.
- ³⁴² Jan Křesadlo to uvádí v *Argumentu* v rukopise *Zámeckého pána aneb Antikura*.
- ³⁴³ Podle slov Istvána Örkényho. Cituje je Margita Laczková. In *Hraničné otázky grotesknej drámy*. Nitra : Vysoká škola pedagogická Nitra, 1994, s. 36.
- ³⁴⁴ I když Jan Křesadlo v rozhovoru v Radiu Alfa uvádí, že přestože si po nabídce Škvoreckého tykali, se Škvoreckým nebyli nějak velcí přátelé.
- ³⁴⁵ Tato slova napsal Josef Škvorecký v roce 1987 anglicky. Otištěna byla ve 3. vydání *Mrchopěvců* nakladatelstvím Maťa roku 1999 a v českém překladu jsou uvedena na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ³⁴⁶ KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy. Po stopách knihtisku a knihoven*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1989, s. 121.
- ³⁴⁷ Tohle motto uvedl Jan Křesadlo, když si položil otázku, které motto by si vybral; v interview se sama sebou zpřístupněném na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- ³⁴⁸ Dopis Josefa Škvoreckého Janu Křesadlovi ze 3. 9. 1995. In *Česká literatura* 44, roč. 6, 1996, s. 630.
- ³⁴⁹ François René de Chateaubriand, slova citována in KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy. Po stopách knihtisku a knihoven*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1989, s. 116.

VI. BIBLIOGRAFIE JANA KŘESADLA

- ³⁵⁰ Bibliografie Jana Křesadla je zpracována podle sborníku *Jan Křesadlo* a webových stránek <http://kresadlo.cz>; doplněna autorkou práce.
- ³⁵¹ Seřazena podle roku vydání v pořadí od současnosti zpět.
- ³⁵² Kromě prvně jmenované knihy publikoval autor odborné monografie pod občanským jménem.

VIII. LITERATURA

PRIMÁRNÍ LITERATURA A PRAMENY

Osobní rozhovor s Václavem Z. J. Pinkavou mladším. Bohdalec u Žďáru nad Sázavou. 1. 2. 2004.

Písemný kontakt prostřednictvím e-mailu s Václavem Z. J. Pinkavou a s manželkou Jana Křesadla Evou Pinkavovou.

Kopie rukopisů románů na CD-ROMu. Se souhlasem k využití věnoval Václav Z. J. Pinkava.

Webové stránky

<http://kresadlo.cz>.

<http://www.ceskapolitika.cz>

<http://www.novemestonm.cz>

<http://www.totalita.cz>

<http://velkahlota.cz/broucci.php>

Záznamy rozhlasových pořadů

Divnopěvec. Z bizarního světa spisovatele Jana Křesadla. Český rozhlas 3, Vltava, Schůzky s literaturou, 23. 9. 2001. Připravil Jiří Langer, režie Markéta Jahodová.

Rozhovor s Janem Křesadlem. Radio Alfa, 1994.

POUŽITÁ VYDÁNÍ KNIH

DEML, Jakub. *Zapomenuté světlo*. 3. vyd. Brno : JOTA & ARCA JIMFA, 1991. 148 s.

FISCHL, Viktor. *Kuropění*. Odp. red. Jitka Železná. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 184 s.

KŘESADLO, Jan. *Fuga trium*. Ilustroval Jan Vocílka, Václav Pazourek, Kamil Troud. 2. vyd. (Reprint vydání z roku 1988 nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Corp.). Brno : Host, 1990. 384 s.

KŘESADLO, Jan. *Dvacet snů*. Ilustroval Jan Zuziak. 1. vyd. Brno : Host, 1992. 88 s.

KŘESADLO, Jan. *Girgal. Eskapáda na způsob science fiction*. Ilustroval Jan Křesadlo. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992. 276 s.

KŘESADLO, Jan. *Zámecký pán aneb Antikuro*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1992. 258 s.

-
- KŘESADLO, Jan. *Vertikální spílání*. Ilustroval autor. 1. vyd. Praha : Pražská imaginace, 1993. 76 s.
- KŘESADLO, Jan. *Obětina*. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1994. 320 s.
- KŘESADLO, Jan. *Austronautie / Hvězdoplavba*. Odp. red. Václav Pinkava. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995. 262 s.
- KŘESADLO, Jan. *La calle Neruda*. Ilustroval Kamil Troud. 1. vyd. Praha : Ivo Železný, 1995. 216 s.
- KŘESADLO, Jan. *Království české a jiné polokatolické povídky*. Red. Petr Hanuška. Olomouc : Votobia, 1996. 144 s.
- KŘESADLO, Jan. *Dům*. Red. Petr Hanuška a Václav Pinkava. Ilustroval autor. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1998. 140 s.
- KŘESADLO, Jan. *Mrchopěvci / GraveLarks*. Odp. red. Renata Kricnerová. Překlad Eva Pinkavová, Mark Sawko, Václav a Pavel Pinkavovi. Ilustroval Jan J. Pinkava. Česko-anglické vydání 1. Praha : Mat'a, 1999. Edice Česká radost. Sv. 12. 180 s.
- KŘESADLO, Jan. *Průvodce inteligentního laika džunglí současné psychologie a psychiatrie (Zejména vzhledem k tzv. duševním poruchám a psychologickým problémům)*. Edit. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 2001. 200 s.
- KŘESADLO, Jan. *Kravex; aneb Potíže stavu beztlíže*. Odp. red. Petr Hanuška. 1. vyd. Olomouc : Periplum, 2002. 166 s.
- NEZVAL, Vítězslav. *Básně noci*. Edit. Milan Blahynka. 9. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. 144 s.
- SALIVAROVÁ, Zdena. *Honzlová. Protestsong*. Odp. red. Ivo Železný. 2. vyd. Praha : Art-servis, 1990. 256 s.
- TATARKA, Dominik. *Listy do věčnosti*. Edit. Ján Mlynárik. Toronto : Sixty-Eight Publishers, 1988. 160 s.

Použitá díla Jana Křesadla otištěná v časopisech

- KŘESADLO, Jan. Jak jsem se stal grafomanem. *Slovo na sobotu*, 13. 12. 1999, webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- KŘESADLO, Jan. O úpadku doby. *Tvar*, 26. 1. 1995, č. 2, s. 16.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BENDO VÁ, Jana. *Prvky autostylizace ve vybraných prózách Jana Křesadla*. Magisterská diplomová práce. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Katedra české literatury. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

ČULÍK, Jan. *Knihy za ohradou. Česká literatura v exilových nakladatelstvích 1971-1989*. Praha : Trizona. 432 s.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1993. 152 s.

DRESLER, Jaroslav. *Básník činu a snu*. Doslov in FISCHL, Viktor. *Kuropění*. Odp. red. Jitka Železná. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 184 s.

ECO, Umberto. *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově univerzitě*. Překlad Bronislava Grygová. Olomouc : Votobia, 1997. 198 s.

FIŠER, Zbyněk. *Jan Křesadlo. Mrchopěvci*. In: *Slovník české prózy 1945 – 1994*. Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Blahoslava Dokoupila a Miroslava Zelinského. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994, s. 199-201.

GREBENÍČKOVÁ, Růžena. *Literatura a fiktivní světy (I)*. Edit. Michael Špirit. 1. vyd. Praha : Český spisovatel, 1995. 514 s.

HAMAN, Aleš. *Literatura v průsečíku pohledů. Teorie – historie – kritika*. 1. vyd. Praha : ARSCI, 2003. 176 s.

HILSKÝ, Martin. *Současný britský román*. Praha : H&H, 1992. 192 s.

HODROVÁ, Daniela a kolektiv. *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. 1. vyd. Praha : Torst, 2001. 868 s.

Intertextualita v postmodernom umení. Red. Tibor Žilka. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 1999. 300 s.

JANKOVIČ, Milan. *Nesamozřejmost smyslu*. Odp. red. Eva Šimůnková. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1991. 224 s.

Jan Křesadlo. Sborník k vydání připravil Václav Z. J. Pinkava. Red. Renata Kricnerová. 1. vyd. Žďár nad Sázavou : Knihovna M. J. Sychry, 2000. 86 s.

JEDLIČKOVÁ, Alena. *Ke komu mluví vypravěč? Adresát v komunikační perspektivě prózy*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou a světovou literaturu Akademie věd České republiky v nakladatelství H&H, Jinočany, edice Ars poetica, 1993. 123 s.

-
- KNEIDL, Pravoslav. *Z historie evropské knihy. Po stopách knihtisku a knihoven*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1989. 144 s.
- KOVAŘÍK, Petr. *Literární mýty, záhady a aféry. Otazníky nad životy a díly českých spisovatelů*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 2003. 232 s.
- KŘÍŽ, Jaroslav. *Postavy a světy v klasických dílech moderní prózy*. Red. Anna Novotná. 1. vyd. Praha : Práh, 2002. 208 s.
- KUBÍČEK, Tomáš. *Vyprávět příběh. Naratologické kapitoly k románům Milana Kundery*. Odp. red. Tomáš Reichel. 1. vyd. Brno : Host, 2001. 200 s.
- LACZKOVÁ, Margita. *Hraničné otázky grotesknej drámy*. Nitra : Vysoká škola pedagogická Nitra, 1994. 98 s.
- MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště*. 1. vyd. Praha : Brána, Knižní klub, 2001. 256 s.
- MATULA, Vlastimil. *Hudební motivy v díle Jana Křesadla*. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. Zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.
- MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace (Stylizace, „okraj“ a mystifikace v české literatuře na přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. 1. vyd. Praha : Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 234 s.
- NONDKOVÁ, Michaela, NOVOTNÝ, Vladimír. Křesadlo, Jan. In *Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 1., A-L*. Red. Pavel Janoušek. 1. vyd. Praha : Brána, 1995, s. 456-457.
- Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. 9. díl. Praha : J. Otto, 1895. 1040 s.
- Postmodernismus v české a slovenské próze. Sborník z mezinárodní konference Opava 11. – 12. září 2002*. Red. Libor Pavera. Opava : Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav bohemistiky a knihovnictví, 2003. 268 s.
- Proměny subjektu. Druhý svazek*. Red. Daniela Hodrová. Pardubice : Mlejnek, 1994. 208 s.
- Slovník české prózy 1945 – 1994*. Zpracoval kolektiv autorů pod vedením Blahoslava Dokoupila a Miroslava Zelinského. 1. vyd. Ostrava : Sfinga, 1994. 490 s.
- Slovník českých spisovatelů od roku 1945. Díl 1., A-L*. Red. Pavel Janoušek. 1. vyd. Praha : Brána, 1995.
- Slovník literární teorie*. Red. Štěpán Vlašín. 2. vyd., rozšířené. Praha : Československý spisovatel, 1984. 468 s.

TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Edit. Jiří Pelán. Překlad Jiří Pelán a Libuše Valentová. 1. vyd. Praha : TRIÁDA, 2000. 336 s.

VŠETIČKA, František. *Tektonika textu. O kompoziční výstavbě české prózy třicátých let 20. století*. Olomouc : Votobia, 2001. 272 s.

WATTS, Nigel. *Umění psát*. Překlad Rostislav Matulík. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 1998. 217 s.

ŽILKA, Tibor. *Text a posttext. Cestami poetiky a estetiky k postmoderne*. 1. vyd. Nitra : Vysoká škola pedagogická v Nitre, 1995. 140 s.

STUDIE VE SBORNÍCÍCH

CZAPLIŇSKA, Joanna. Alegorie-groteska-postmoderna. Postmodernistický ráz Mrchopěvců Jana Křesadla. In *Postmodernismus v české a slovenské próze*. Red. Libor Pavera. Opava : Slezská univerzita, 2003, s. 191-196.

KROUPOVÁ, Adéla. Bestiář v prózách Jana Křesadla. In *Cesta tam a zase zpátky v české literatuře*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2003, s. 144-150.

KUPCOVÁ, Helena. Křesadlovy prózy. In *Česká a slovenská literatura dnes*. Red. Pavel Janáček. Praha, 1. vyd. Opava : Ústav pro českou literaturu AV ČR, Slezská univerzita, s. 100-103.

ČLÁNKY, STUDIE OTIŠTĚNÉ V NOVINÁCH, ČASOPISECH

ČECH, Vlastimil. Typy detabuizací a jejich funkce ve dvou románech Jana Křesadla. *Česká literatura* 49, 2001, č. 2, s. 144-150.

HAMAN, Aleš. Dokument a fantasma, dvě krajnosti současné české prózy. *Literární noviny*, 17. 7. 1996, roč. 7, č. 29, s. 7.

HAMAN, Aleš. Končící dekáda přinesla literaturu výlučnou i konzumní. *Lidové noviny*, 17. 11. 1999, č. 268, roč. 12, s. 13.

HAMAN, Aleš. Kam patří literární dílo Jana Křesadla? *Lidové noviny*, 6. 4. 2000, roč. 13, č. 82, s. 19.

HAMAN, Aleš. Fikce a imaginace v prózách devadesátých let. *Tvar*, 2001, roč. 12, č. 17, s. 6-7.

HANUŠKA, Petr. Vzájemná korespondence Jana Křesadla a Josefa Škvoreckého. *Česká literatura* 44, 1996, roč. 6, s. 625-642.

-
- HANUŠKA, Petr. Postmodernistou proti své vůli. *Lidové noviny*, 28. 9. 1996, č. 228, roč. 9. *Příloha Národní 9*, č. 39, s. 15.
- HANUŠKA, Petr. Křesadlo odmítal vypnout rozum i ve věcech věčných. *Mladá fronta Dnes*, 28. 12. 1996, roč. 7, č. 302, s. 19.
- HANUŠKA, Petr. Mrchopěvci – prozaický debut Jana Křesadla. *Tvar*, 19. 2. 1998, roč. 9, č. 4, s. 1, 4-5.
- HANUŠKA, Petr. Jan Křesadlo, muž s mnoha „schopy“. 2002. Webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- HEŘMAN, Zdeněk. Kámen do rybníka. *Tvar*, 5. 11. 1992, roč. 3, č. 45, s. 10.
- JANKOVIČ, Milan. K problematice „smyslu“ a „významu“ literárního díla. *Slovo a slovesnost*, roč. 64, č. 2, s. 81-87.
- KAFKA, Tomáš. 1984 po čtyřiceti letech. *Literární noviny*, 13. 1. 1994, roč. 5, č. 2, s. 7.
- KUPCOVÁ, Helena. Jan Křesadlo. *Reflex* 16, 22. 4. 1999, roč. X, s. 66-68.
- KŘESADLO, Jan. Sága rodu Pinkavů. Komentoval Vladimír Novotný. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 10.
- NOVOTNÝ, Vladimír. České literární muzeum a jeho outsideři. *Tvar*, 8. 9. 1994, roč. 5, č. 14, s. 1, 4.
- NOVOTNÝ, Vladimír. Postmodernismus a romány Jana Křesadla. *Slavia*, Praha 1994, roč. 63, sešit 3, s. 309-316.
- NOVOTNÝ, Vladimír. Démonický gryf českého spisování. *Tvar*, 5. 10. 1995, roč. 6, č. 16, s. 10-11.
- PEŇÁS, Jiří. Literární oběti Jana Křesadla. *Mladá fronta Dnes*, 12. 5. 1994, roč. 5, č. 111, s. 11.
- PEŇÁS, Jiří. Křesadlovy hvězdy. *Lidové noviny*, 19. 8. 1995, roč. 8, č. 193. *Příloha Národní 9*, s. 14.
- PEŇÁS, Jiří. Křesadlova Odyssea. Outsider, který čeká na své místo. *Respekt*, 28. 4. – 4. 5. 1997, č. 18, s. 18.
- PEŇÁS, Jiří. Hvězdoplavba na lodi Křesadlo. Hledá se místo pro outsidera v jistém smyslu geniálního. *Týden*, 29. 10. 2002. Webové stránky <http://kresadlo.cz>.
- PIŠŤANEK, Peter. Kto je vlastne toto Kresadlo? 2. 2. 1999. Webové stránky <http://kresadlo.cz>.

POHORSKÝ, Miloš (mp). Pro „českou radost“ zpívají mrchopěvci. *Nové knihy*, 12. 4. 2000, roč. 40, č. 15, s. 21.

SCHNEIDER, Jan. Nejlépe je v blázinci. *Tvar*, 14. 3. 1991, roč. 2, č. 11, s. 14.

SCHNEIDER, Jan. Téma: sexuální deviace. *Tvar*, 1991, roč. 2, č. 13, s. 15.

ROZHOVORY S JANEM KŘESADLEM

KŘESADLO, Jan. THE MAN. Proustovské interview se sama sebou, 13. 10. 1991, našlo se v pozůstalosti. Z angličtiny přeložil Václav Z. J. Pinkava, zpřístupněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

CHUCHMA, Josef. Taky patřím k těm nemocným opicím. Dosud nepublikovaný rozhovor s Janem Křesadlem (1926-1995). Zveřejněno na webových stránkách <http://kresadlo.cz>.

NUSK, Petr. O nadprodukcí, inspiracích a jiných věcech s Janem Křesadlem. Rozhovor z března 1995 otištěný v časopise *Alternativa nova*, 20. 2. 1997, roč. 3, č. 6, s. 314-319.

5 otázek spisovatelům (Anketa Literárních novin, Cyklus 21). *Literární noviny*, 30. 9. 1993, roč. 4, č. 39, s. 14.

ŽELEZNÝ, Ivo. S Janem Křesadlem o literatuře a jiném. *Tvar*, 1991, roč. 2, č. 17, s. 9.

IX. SOUPIS PŘÍLOH

IX. 1 Obrazový materiál

1. Obálka prvního vydání *Mrchopěvců* v torontském nakladatelství 68 Publishers manželů Škvoreckých v roce 1984
2. Obálka druhého vydání *Mrchopěvců* v nakladatelství Art-servis, Praha 1990
3. Obálka třetího (česko-anglického prvního) vydání *Mrchopěvců* v pražském nakladatelství Maťa v roce 1999. Ilustroval Křesadlův syn Jan J. Pinkava
4. Obálka prózy *Zámecký pán aneb Antikuro* vydané v Praze nakladatelstvím Ivo Železný; tímto dílem zahájilo v roce 1992 vydávání Křesadlových spisů. Kresba na obálce Tomáš Rygl
5. Prarodiče Václava Pinkavy, Josefa rozená Plešingrová a Jan Jakub Pinkava
6. Sklárna v Radnicích u Plzně
7. Velkoobchod s broušeným sklem – Vodičkova ul. č. 41
8. Prarodiče Václava Pinkavy, Marie rozená Zápalová a Jaroslav Klement
9. Klementovi vlastnili erb s červeným gryfem
10. Rodiče Václava Pinkavy, Václav Josef Pinkava a Karla rozená Klementová
11. Malý Václav s matkou
12. Václav Pinkava – 13 let
13. Václav Pinkava v tanečních; první zleva
14. Václav Pinkava asi šestadvacetiletý
15. Zpívání ve sboru, Václav Pinkava čtvrtý zleva
16. Kaple sv. Rocha u Olšanských hřbitovů (hřbitov se rozprostírá od kaple vpravo nahoru), v níž zpíval také Václav Pinkava a jeho pozdější manželka Eva. Dnes je kaple v celkové rekonstrukci
17. Václav Pinkava a Eva Křížová; budoucí manželé v Praze pod Petřínem roku 1955
18. Svatba Václava Pinkavy s Evou rozenou Křížovou; 6. ledna 1957 je oddal tajný biskup Kajetán Matoušek v kostele u sv. Vojtěcha (kousek od Národního divadla, kde také zpívali na kruchtě a kdysi dávno hrával na varhany Antonín Dvořák)
19. Václav Pinkava se svými čtyřmi dětmi a manželkou Evou krátce po emigraci; u jezírka v St James's Park v Londýně, Velká Británie, červenec 1969
20. První sněhulák v novém domově
21. Václav Pinkava se svou manželkou v anglickém Colchesteru
22. Václav Pinkava shlíží na své ratolesti. Zleva: nejmladší syn Pavel, starší Jan, prvorozený Václav, dcera Eva
23. Dědeček s vnukem Markem...
24. ... a vnukem Georgem, rok 1994
25. Václav Pinkava svou inteligencí boří teorii výpočtů inteligenčního kvocientu
26. Václav Pinkava kolem roku 1990, ve městě Reading, v němž tehdy bydlela jeho dcera Eva
27. Václav Pinkava a dcera Eva, společně přeložili Seifertův *Věnc sonetů*
28. Jan Křesadlo tvořící, píšící (fotografie vlevo je přibližně z roku 1992)
29. Ratolesti Jana Křesadla
30. S hravostí sobě vlastní udivoval Jan Křesadlo rodinu kresbami zvířat a ptáků jedním tahem

-
31. Jan Křesadlo s kohoutem v Colchesteru
  32. Obraz *Missa quinis vocibus*, což je název oblíbené pětihlasé mše Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, Jan Křesadlo literárně ztvárnil ve své románové prvotině, v *Mrchopěvcích*
  33. Slovo, obraz a hudbu propojil Václav Pinkava v malbě plné symbolismu, na které magická egyptská kočka střeží výmluvný staroitalský text, jenž Pinkava zhudebnil
  34. Křesadlovy obrazy mohli lidé spatřit v roce 2000 na první komplexní výstavě jeho tvorby ve Žďáru nad Sázavou
  35. Setkání Jana Křesadla se čtenáři ve Viole, Praha, říjen 1992. Zleva: Jan Křesadlo, Ivo Železný, příznivci s úsměvem na tváři – spisovatel svým vtípem nešetří
  36. Tamtéž. Autogramiáda Jana Křesadla ve Viole; u příležitosti vydání knihy *Zámecký pán aneb Antikuro*
  37. Včelařící otec a syn Václavové Pinkavovi. V *Mrchopěvcích* jsou včely a úly důležitým motivem, stejně jako...
  38. ...stará opuštěná hrobka
  39. Nebo snad je to některá z těchto hrobek na Olšanských hřbitovech?
  40. Výmluvná ilustrace Jana Jaroslava Pinkavy, syna Jana Křesadla, ke 3. vydání *Mrchopěvců* (co se to skrývá v mracích za stromy?)
  41. Jan J. Pinkava vytvořil bystu svého otce, která...
  42. ...nyní zaujímá místo na pomníku PhDr. Václava J. K. Pinkavy na Vinohradském hřbitově v Praze
  43. Na Pinkavově pomníku se vyjímají čtyři symboly komplexní třídy vícehodnotových logik, kterou objevil

IX. 2 Kopie rukopisů Jana Křesadla

1. Rukopis *Mrchopěvců – Óda na Stalina* v homérské řečtině, ve 3. vydání na straně 38
2. Rukopis *Mrchopěvců. Zabití Skomelného*. Ve 3. vydání na straně 161
3. Rukopis *Zámeckého pána aneb Antikura*. Báseň *Mrtvý rytíř* z nalezeného rukopisu neznámého básníka W. W. přeložena doktorem. V knižním vydání na straně 57
4. Rukopis *Zámeckého pána aneb Antikura*. Notový záznam Květiny písně z *Intermezza II. (lyrického)*. V knižním vydání na straně 120
5. Rukopis *Zámeckého pána aneb Antikura*. Glagolicí šifrované erotické výstřelky pasáka Jana a papalášovy dcery Dolly. V knižním vydání na straně 143
6. Rukopis *Zámeckého pána aneb Antikura*. Závěr, očištění duše doktora. V knižním vydání na straně 256

Jan Křesadlo-básník: Věnc sonetů *O ženách*.